

Analýza informovanosti veřejnosti v oblasti domácího násilí

Bc. Josef Gráf

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Josef GRÁF**
Osobní číslo: **H118419**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Analýza informovanosti veřejnosti v oblasti domácího násilí**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na popis problematiky domácího násilí v co nejširším měřítku
- na otázky informovanosti veřejnosti a šíření informací směrem k veřejnosti ze strany státních i neziskových organizací
- na možnosti sociální pedagogiky vedoucí ke zlepšení stávajícího stavu a tím lepší informovanosti veřejnosti

Součástí práce bude sociologický průzkum (eventuelně drobný sociologický výzkum) zaměřený na zjištění míry informovanosti veřejnosti v oblasti domácího násilí.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bentovim, A. Týrání a sexuální zneužívání v rodinách, Praha, Grada publishing, 1998

Buskote, A. Z pekla ven – žena v domácím násilí, Brno, Computer press, 2008

Čírtková, L. Moderní psychologie pro právníky, Praha, Grada, 2008

Čírtková, L. Forenzní psychologie, Plzeň, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čaněk, 2009

Gjuričová, Š., Kocourková, J., Koutek, J. Podoby násilí v rodině, Praha, Vyšehrad, 2000

Voňková, J., Spoustová, I. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha, proFem, 2008

Další literatura bude obsažena v Projekt diplomové práce a průběžně doplňována v průběhu práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Alena Plšková

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2013

V Brně dne 30. listopadu 2011

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloš Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

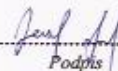
Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Dr. JOSEF GRAF

Jméno, příjmení studenta

V Brně 25. 2. 2013

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být už nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce požítovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3.

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, utíče-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené zájemcem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez věcného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li zjevně jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT:

Tato diplomová práce se zaměřila na sociálně patologické jevy domácího násilí a stalkingu. Snažil jsem se popsat a co nejlépe vymezit jednotlivé pojmy, které jsou s těmito problematikami spojeny. V teoretické části práce jsem v šesti kapitolách využil zdrojů odborné literatury k co nepřesnější formulaci jednotlivých termínů z daných oblastí, aby byla práce pro každého jejího případného čtenáře jasná a srozumitelná. V praktické části jsem se zaměřil na výzkum toho, jakým způsobem je Česká široká veřejnost o domácím násilí a stalkingu informována. Výzkum jsem provedl formou dotazníkového šetření. Výzkum jsem následně podrobil analýze se zaměřením na potvrzení, či vyvrácení stanovených hypotéz. Cílem práce bylo zjistit informovanost společnosti o domácím násilí a stalkingu a definovat slabší místa, kde je třeba působit pro zlepšení stávajícího stavu.

Klíčová slova: Domácí násilí, násilná osoba, ohrožená osoba, agresor, oběť, institut vykázaní, společné obydlí, zákaz vstupu do společného obydlí, zákon na ochranu před domácím násilím, intervenční centrum,

ABSTRACT:

This diploma thesis is focused on socially pathological phenomenon of domestic violence and stalking. I tried to describe and define the individual concepts that are interconnected with these issues. In the theoretical part divides in six chapters and I used the sources of a professional literature for the most proper formulation of individual terms from given areas so as it was clear and understandable for any possible reader. The practical part is focused on the research of how the Czech general public is informed about domestic violence and stalking. The research has been done by a questionnaire investigation. Then it was analysed to confirm or disprove given hypothesis. The goal of this work was to find out the awareness of society about domestic violence and stalking and define weak points we should work on to improve the current status.

Keywords: Domestic violence, a violent person, a threatened person, an aggressor, victim, institute of expulsion, common dwelling, prohibition of entry to a common dwelling, protection act against the domestic violence, intervention centre.

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za velmi vstřícnou metodickou pomoc a cenné rady, které mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěl poděkovat své rodině za morální pomoc a podporu, kterou mi poskytovala při zpracování mé diplomové práce, ale i v celém průběhu studií, a které si nesmírně vážím. Zejména děkuji za podporu své manželce Nikole.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Josef Gráf

OBSAH:

ÚVOD	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Domácí násilí	11
1.1. Vymezení pojmů problematiky domácího násilí	11
1.2. Příčiny domácího násilí	16
1.3. Druhy a formy domácího násilí	18
1.4. Fáze domácího násilí	22
1.5. Nejčastější mýty o domácím násilí	25
2. Stalking – sociálně patologický jev přidružený k domácímu násilí	31
2.1. Popis problematiky stalkingu	33
2.2. Násilná a ohrožená osoba v rámci stalkingu	40
2.3. Právní vymezení stalkingu	44
3. Účastníci domácího násilí	50
3.1. Ohrožená osoba v rámci domácího násilí	50
3.2. Násilná osoba v rámci domácího násilí	62
4. Právní normy upravující domácí násilí v ČR	65
4.1. Vývoj právní úpravy domácího násilí	65
4.2. Domácí násilí v právním systému ČR	67
5. Subjekty působící v oblasti domácího násilí	75
5.1. Policie České republiky	75
5.2. Intervenční centra	78
5.3. Pomáhající organizace	79
6. Uplatnění sociálního pedagoga v rámci domácího násilí	83
6.1. Pozice sociálního pedagoga při řešení domácího násilí	84
II. PRAKTICKÁ ČÁST	86
7. Výzkum v oblasti domácího násilí	87
7.1. Cíl práce, metody výzkumu a stanovení hypotéz	87
7.2. Výběr respondentů	88
7.3. Prezentace výsledků výzkumu	88
7.4. Analýza výzkumu a jeho interpretace	102
Závěr	106
Seznam použité literatury	108
Seznam příloh	116

ÚVOD:

Tématem této mé diplomové práce, která se nazývá „Analýza informovanosti veřejnosti v oblasti domácího násilí“ je problematika domácího násilí a s ním i nepřímo spojená problematika stalkingu.

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřil zejména na základní popis těchto sociálně patologických jevů a následně v praktické části jsem se realizoval průzkum provedením pěti kazuistik a následných rozhovorů s osobami, které zažili domácí násilí nebo nebezpečné pronásledování jako ohrožené osoby, nebo jako svědci takovýchto incidentů a byli ochotni o tomto promluvit. Vypracováním bakalářské práce jsem si já sám prohloubil náhled na tyto sociálně patologické jevy. Zda byla práce užitečná i někomu dalšímu v rámci zpřístupnění na internetu nevím.

V rámci této diplomové práce bude mou snahou rozvést a prohloubit informace z bakalářské práce. V teoretické části práce se zaměřím na popis těchto sociálně patologických jevů. Provedu základní charakteristiky v daných oblastech, které se budu snažit doplnit o aktualizované informace a upřesněnou terminologii, popřípadě poznatky z praxe z poslední doby. Velice významná však pro mou diplomovou práci bude praktická část, ve které provedu výzkumné šetření metodou dotazníku, a v tomto se budu snažit zjistit informovanost široké veřejnosti o povědomí o obecných zákonitostech, popřípadě o podrobnějších informacích o těchto sociálně patologických jevech napříč širokou veřejností.

Je třeba uvést, že jen za posledních deset let udělala Česká republika významný pokrok v rámci boje proti domácímu násilí, především na legislativním poli a v posledních dvou letech i v oblasti nebezpečného pronásledování. Možnost trestního postihu násilných osob je jistě vítaná, oproti předchozímu stavu, kdy neměli ohrožené oběti v právu žádného zastání. Nelze však za vítězství označit pouze možnost potrestání násilné osoby. Jako nejdůležitější prvek celého boje proti domácímu násilí bych uvedl institut vykázání, který je realizován ze strany Policie ČR a v tomto případě se nejedná o represivní formu, ale o formu ochranného opatření poskytovaného ohrožené osobě, aby byla ochráněna před dalšími útoky. Již v této fázi, kdy ohrožená osoba komunikuje

s policií, jsou jí dále předávány informace k tomu, aby dokázala svou životní situaci řešit.

Ve své práci jsem se však nechtěl zaměřit pouze na osoby, které již domácí násilí, popřípadě stalking zažili, nebo byli přímo ohroženými osobami. Mým záměrem bylo zjistit, jak jsou informováni lidé z řad široké veřejnosti, jak je informovaný kdokoli z nás, které potkáváme denně na ulici, nebo na pracovišti. Zjistit, zda mají lidé dostatek informací, aby v případě prožití domácího násilí věděli, kde žádat o pomoc, nebo v případě, že by se o takovémto jednání například u jim blízkých osob dozvěděli, zda vědí jak, a na koho se obrátit, popřípadě koho informovat.

Cílem mé práce je vytvořit informační pomůcku pro každého, kdo se bude o domácí násilí či stalking zajímat. Vzhledem ke své profesi policisty bych byl rád, kdyby ji například za pomůcku přijali služebně mladší kolegové. Z analýzy výzkumu, se pokusím zjistit, jaké informace o daných problematikách veřejnost má, o jaké by měla zájem a jakým způsobem by je chtěla získat.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. DOMÁCÍ NÁSILÍ

1.1. Vymezení pojmů problematiky domácího násilí

Předpokládám, že problematika spojená s informovaností o fenoménu domácího násilí je dnes již na takové úrovni, že pokud má někdo zájem o tuto problematiku, tak si cestu k informacím najde a nemusí se již jednat pouze o laické dohady, ale i o zcela profesionálně zpracované materiály, nebo odborné statě. Dnešní doba, která přeje informačním a komunikačním prostředkům tento přístup zjednodušila. Nebylo tomu tak ale vždy.

Oficiální postoje společnosti k domácímu násilí prodělaly dlouhý a komplikovaný vývoj. Z tohoto důvodu je dnes nelze shrnout do několika jasných výroků. Domácí násilí je tak složitým jevem a nabývá tolika rozmanitých podob na straně pachatele i oběti, že připouští značnou řadu nejrůznějších interpretací a v závislosti na tom i řadu doporučení, jak by se při řešení domácího násilí mělo postupovat. Jelikož společnost tento druh násilí vnímala dříve pouze jako privátní věc, v níž by se pozorovatel zvenčí mohl jen stěží orientovat, soudilo se, že nelepším řešením bude to, když se do těchto záležitostí nebude vůbec nikdo vměšovat. Z hlediska časového horizontu se tedy prakticky do sedmdesátých let 20. století se o domácím násilí nemluvilo. Problém nebyl nijak pojmenován, a proto nemusel být řešen.

V sedmdesátých letech se v USA začaly věnovat zvýšená pozornost veřejnosti problematice týraných žen. Vzniklo hnutí týraných žen, které otevřelo polemiku o problému násilí v partnerských vztazích jako vážný problém celé společnosti. Zásadní myšlenkou tohoto hnutí je: "*Domácí násilí je kriminální, nikoli privátní záležitostí.*"¹ Cílem bylo prosazení zásady, aby domácí násilí bylo stíháno stejným způsobem jako násilí vůči cizím osobám a aby bylo stíháno ve všech jeho formách. Hnutí žen docílilo zásadních změn v postojích k domácímu násilí. Podařilo se prosadit názor, že domácí násilí je společností netolerovatelné a představuje chování, které je možno kriminalizovat, stejně jako jiné protiprávní jednání. Následně však také vyvstalo první úskalí, a to že důraz na represii vedl k tomu, že se společnost zabývala pouze pachatelem, ale oběť zůstávala i nadále bez pomoci.

¹ <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=5043>, použito dne 4. 12. 2012

V polovině osmdesátých let minulého století skončila v USA etapa hledání oficiálního postoje k domácímu násilí a pozornost se začala soustřeďovat na otázky, jak co neúčinněji reagovat i na počáteční stadia domácího násilí a jak pracovat s jeho pachateli a oběťmi. Do současné doby jsou ve světě poznány společenské reakce na domácí násilí a tyto mohou být trojí povahy:

„- bez reakce, nebo formální a neúčinná reakce, násilí je považováno za soukromou věc;

- důsledná a okamžitá kriminalizace problému, pachatel je zatčen, obžalován a potrestán;

- flexibilní a diferenciovaná reakce, kombinace opatření právní a sociální povahy“;²

Situace v České republice se začala měnit až po roce 2000, kdy se o problematice domácího násilí začaly objevovat první informace i pro širokou veřejnost. Od této doby se k tématu objevuje řada informací a rovněž byly vymezeny pojmy, či definice, které se v souvislosti s danou problematikou užívají.

Bednářová v časopise Sociální politika č. 5 z roku 2000 uvádí definici, dle níž je domácí násilí jedna z nejvíce podceňovaných forem agrese, avšak je nejnebezpečnější. Nebezpečnost spočívá v tom, že je nejméně kontrolovatelná, a z tohoto důvodu nejméně postižitelná. Jedná se o závažný problém, který může v nejhorším případě skončit i usmrcením ohrožené osoby. Domácí násilí bývá často, avšak mylně považováno za privátní záležitost, vzhledem k tomu, že násilí je skryté a odehrává se za zavřenými dveřmi bytu. Domácí násilí je charakterizováno jako fyzické, psychické, emocionální popřípadě sexuální týrání, nebo rovněž pohružky užití takového jednání.³

Další definici domácího násilí, která má vysvětlit okolnosti tohoto sociálně patologického jevu, vyjádřila ve své monografii Moderní psychologie pro právníky autorka Čírtková. Domácí násilí je definováno jako „*dlouhodobé, opakované, eskalující násilí fyzického, psychického, sociálního a ekonomického nebo sexuálního rázu. Toto*

² <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=5043>, použito dne 4. 12. 2012

³ Bednářová, Z.: Pomoc obětem domácího násilí a jejich dětem. Sociální politika, č. 5 z roku 2000, s. 10.

*jednání je tvořeno jednoznačně asymetrickým vztahem, vedoucím k jasnému a stabilnímu rozdělení rolí na ohroženou a násilnou osobu“.*⁴

Odborných pojmů v problematice domácího násilí je mnoho. Z monografie Voňkové a Spoustové, Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, jsem vybral ještě jednu definici. „*Násilím obecně rozumíme zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným chováním nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním, nebo psychickém zdraví druhé osoby. Jde o agresi jedné osoby vůči druhé, (nebo jejich většímu počtu), jejímž cílem je ublížit, poškodit, poranit nebo zabít. Násilné chování v rodině zahrnuje špatné zacházení s dětmi, násilí mezi dospělými členy, i špatné zacházení se starými lidmi“.*⁵

Proto, aby mohlo být jednání kvalifikováno jako domácí násilí, je třeba naplnění čtyř znaků.

Neveřejnost – jednání probíhá zpravidla v soukromí, za zavřenými dveřmi bytu, zcela stranou od společenské kontroly;

Rozdělení rolí – toto rozdělení na násilnou osobu a ohroženou osobu je jasné a nezpochybnitelné. Dle tohoto termínu je jasné, že takováto napadání nejsou vzájemná, a role násilné a ohrožené osoby se nestřídají, ale jsou ustáleny;

Opakování a dlouhodobost – z jednoho útoku ještě nelze usuzovat na domácí násilí. Avšak to může být jeho počáteční impuls;

Eskalace – jednání směřuje od slovních urážek, přes psychické snižování lidské důstojnosti až k fyzickým útokům ohrožujícím zdraví a život;⁶

Dle poznatků z poslední doby bylo zjištěno, že teorie čtyř znaků domácího násilí je již překonána a to z důvodu, že není třeba, aby byly vždy přítomny všechny čtyři znaky. Eskalace již není znakem obligatorním pro vyhodnocení určitého jednání násilné osoby jako projevů domácího násilí. Dle Čírtkové, lze toto zpochybnění založit na předpokladu, že stupňování (eskalace), jako jedno z diagnostických kritérií, je spojeno s feministickými koncepcemi domácího násilí, kdy tyto byly zaměřeny nejvíce na

⁴ Čírtková L.: Moderní psychologie pro právníky, Praha, Grada, 2008, s. 9

⁵ Voňková, J., Spoustová, I. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha: profFem, 2008. s. 13

⁶ <http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili>, užito dne 2. 12. 2012

klasickou verzi domácího násilí nazývanou „intimní terorismus“. Vzhledem k tomuto již v současné době není znak eskalace jednoznačně přijímán jako definiční znak, ale spíše jako rizikový faktor.⁷

Dalším ze základních termínů, který je užíván v jakékoli formě násilí, je pojem agrese. Agresi vymezil Spurný a Matoušková v knize Psychologie násilí takto. „*Agresí rozumíme destruktivní chování, směřující k symbolickému (pomocí gest), slovnímu (pomluva, urážka), nebo fyzickému (brachiálnímu) útoku vůči jinému jedinci, nebo předmětu. Agrese primitivní a krátkodobá, se může projevit bouřlivým odreagováním afektu, přičemž chybí schopnost náležitě si ujasnit rozsah, cíl a motivační souvislosti vlastní agrese. Agrese však může být i promyšlená a dlouhodobá*“.⁸

Mezi další pojmy užívané v rámci domácího násilí patří složky domácího násilí, které ve své publikaci Domácí násilí specifikovali Ševčík a Špatenková.

„Partnerské násilí – (ex)manžel x (ex)manželka, druh x družka, partner x partnerka;

Generační násilí – páchají se ho nezletilé, či zletilé děti vůči rodičům;

*Transgenerační násilí – dopouštějí se ho nezletilá i zletilá vnoučata vůči prarodičům“;*⁹

V rámci tohoto rozdělení nám vystávají další pojmy, kdy je možné tyto osoby v domácím násilí rozdělit na ohrožené osoby, násilné osoby, svědky domácího násilí a osoby spolu žijící ve společné domácnosti. Na toto rozdělení bude zaměřena třetí kapitola této práce.

Mezi termíny, které mají své opodstatnění při řešení problematiky domácího násilí, bezesporu patří instituty společného obydlí a společné domácnosti.

Změnou v trestním zákoníku je právě širší pojem „obydlí“. V trestním zákoně se hovořilo o trestném činu Týrání osoby, žijící ve společně obývaném bytě nebo domě.

⁷ Ševčík D., Špatenková N.: Domácí násilí – kontext, dynamika a intervence, Praha, Portál s.r.o., 2011, s. 38

⁸ Spurný J., Matoušková I.: Psychologie násilí, Praha, Eurounion, 1996, s. 17

⁹ Ševčík D., Špatenková N.: Domácí násilí – kontext, dynamika a intervence, Praha, Portál s.r.o., 2011, s. 26

„NTZ tak nejen zaměnil slova „byt nebo dům“ za termín „obydlí“, ale navíc vložil do zákona legální definici pojmu. V §131 je totiž obydlí vymezeno jako “dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející”. Právě sousloví „jiná prostora“ má vyjádřit fakt, že mimo obytných domů a bytů je pod pojem obydlí možno zahrnout i například „obytné chaty, hotelové domy, ubytovny nebo vysokoškolské koleje. Jak uvádí důvodová zpráva k NTZ, tento pojem klade důraz na faktický stav bydlení, ať už je jeho důvodem jakýkoliv titul. Není tedy potřeba, aby osoby sdílející obydlí k sobě byly vázány například rodinnými či ekonomickými vazbami. Pojem společné obydlí je tak postaven do protikladu k občanskoprávnímu pojmu společná domácnost, který zahrnuje pouze osoby, které podle §115 OZ spolu trvale žijí a společně hradí náklady na své potřeby. Ačkoli k domácímu násilí dochází zpravidla mezi osobami, které spolu žijí ve společné domácnosti, pamatoval zákonodárce například na případ ve společném bytě či domě žijících rozvedených partnerů nebo na případ spolužijícího rodiče pachatele.“¹⁰

Vymezení těchto pojmů bylo důležité zejména pro policejní praxi. Tento problém byl odstraněn právě výše stanoveným vymezením v trestním zákoníku a policisté v přímém výkonu služby byli o této změně proškoleni.

Pro důsledné řešení domácího násilí, je nutná spolupráce všech složek (policie, lékaři, intervenční centra, azylové domy, OSPOD, přestupkové komise a justice). Zásadní zlom je v tom, že se jednotlivé složky propojí v rámci spolupráce do uceleného systému účinné intervence v případech domácího násilí. Tento systém je vystavěn na třech základních pilířích.

- „- Policie ČR – (ochrana ohrožené osoby, vykázaní);*
- Intervenční centra - (následná pomoc ohroženým osobám);*
- Justice – (občanskoprávní řešení, které reprezentuje prostor pro iniciativu ohrožené osoby: předběžná opatření, řízení ve věci samé)“;¹¹*

¹⁰ Štěpničková Strachová J., Práva a povinnosti oběti a pachatele domácího násilí, Diplomová práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra trestního práva, Brno, 2010, s. 12

¹¹ Čírtková L.: Forenzní psychologie, Plzeň, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čaněk 2009, s. 245

1.2. Příčiny domácího násilí

Pokud bychom měli hovořit o vymezení příčin domácího násilí stejně jako o definování jednotlivých pojmů v kapitole 1.1., tak takovéto standardizované rozdělení nebude možné. Příčiny, proč se násilná osoba dopouští domácího násilí nelze přesně stanovit z důvodu, že osobnost každého agresora je jiná a tedy u každého z nich vede ke spuštění jednání jiný činitel. Z praxe byly vytvořeny závěry, ale ty mají pouze obecný charakter, který je dále specifický osobností násilné osoby.

Jedinec sám – Tento pojem obnáší individuální vlastnosti osobnosti každého jedince, především se jedná o povahové zvláštnosti násilné osoby. Jeho sklony k agresivnímu chování, negativní emocionalita, sebestřednost a labilita;

Rodina – Kvalita vztahu je odrazem dění v rodině, komunikační schopnosti osob a jejich uplatňování moci nad chodem domácnosti. V rámci partnerského soužití se může projevovat agresivní chování, které může být naučené z dětství z primární rodiny násilné osoby jako způsob řešení konfliktů a problémů. Tomuto se říká transgenerační napodobování. Může se jednat o negativní vzor ze strany násilného otce.

Aktuální životní situace a vlivy prostředí – Rovněž negativní vlivy, poškozující spořádaný chod rodiny mohou být živnou půdou pro vznik domácího násilí. Mezi tyto vlivy patří např. ztráta zaměstnání, tíživá sociální situace, bytová nouze partnerů, nezaměstnanost a s ní spojená obtížná ekonomická situace v rodině, úmrtí v rodině, nezralost partnerů, psychická nemoc, chronický nedostatek času, drogová, alkoholová, nebo jiná závislost. Tyto faktory mohou domácí násilí vyvolávat, avšak častěji spíše zhoršují již existující problém.

Společnost - Jedná se o morální stav společnosti a jejím povědomí o domácím násilí. Toto je společností mlčky tolerováno, bagatelizováno, nebo naprosto zbytečně tabuizováno anebo ještě hůře jsou snahy některých lidí o vytváření mýtů o domácím násilí.¹²

12 Králíčková Z., a kol.: Právo proti domácímu násilí, Praha, C.H. Beck, 2011, s. 7-8

První pokusy o vysvětlení příčin domácího násilí byly založeny na jednofaktorových teoriích. Takovéto koncepce se ve většině případů opíraly o analýzu ojedinělých a výjimečných případů. Dnes se tyto teorie jeví jako překonané, neboť nemohou vysvětlit celé spektrum jevové pestrosti domácího násilí. Jejich možné užití v dnešní době je v tom, že mohou posloužit k řešení vyhraněných až extrémních podob partnerského násilí.

„Jednofaktorové teorie:

- *psychologické teorie domácího násilí;*
- *sociologické teorie domácího násilí;*
- *biologicko-genetické teorie domácího násilí“;*¹³

V současné době však dominují multifaktorové přístupy. Tyto přístupy nepřinášejí žádné nové pohledy na partnerské týrání, ale spojují dřívější jednofaktorové přístupy do interaktivního modelu, ve kterém jsou obsaženy vzájemné vazby a propojení dříve izolovaných teorií. Multifaktorové přístupy vyjadřují názor, že domácí násilí je složitým a komplexně podmíněným sociálně patologickým jevem. V celku i každém jednom případě zvláště, se uplatňují různé skupiny příčin, jejichž váha může být různorodá a může být měněna vývojovými tendencemi ve společnosti. Jednou z nejznámějších multifaktorových teorií je model od autora D. G. Duttona, ve kterém jsou zapracovány čtyři základní strukturální roviny zdrojů a příčin domácího násilí:

„- makrosystémové příčiny;

- *exosystémové příčiny;*
- *mimosystémové příčiny;*
- *ontogenetické vlivy (příčiny)“;*¹⁴

13 Čírtková L.: Forenzní psychologie, Plzeň, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čaněk 2009, s. 237-239

14 Čírtková L.: Forenzní psychologie, Plzeň, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čaněk 2009, s. 237-239

1.3. Druhy a formy domácího násilí

V této podkapitole se zaměřím na popis variant domácího násilí, které se v praxi vyskytují. Je nasnadě uvést, že v mnoha popsanych případech se nejedná ze strany násilné osoby o užití pouze jediné formy, ale o jejich nejrůznější kombinace. Tento případ zkombinovaných druhů je pro ohroženou osobu vysoce nepříznivý, znamená to totiž, že na psychiku ohrožené osoby bude vyvinut zvýšený tlak.

Základní druhy domácího násilí pak lze vymezit takto:

fyzické násilí – je pravděpodobně nerozšířenější formou. Ze všech druhů je nejvíce viditelné, neboť zpravidla může zanechávat stopy v podobě modřin, zlomenin, zaschlé krve, jizev, popálenin, apod. Jde o bolestivé až brutální útoky, které sebou často nesou riziko poškození zdraví, a v extrémních případech může tento druh násilí vyústit v přímé ohrožení života. Mezi typické projevy fyzického násilí patří např. bití, řezání, ohrožování předměty nebo zbraněmi, pálení, svazování, trhání vlasů, škrábání, kroucení rukou, píchání ostrými předměty, odpírání jídla či spánku apod.

psychické násilí – často souvisí s fyzickým násilím, nebo se může odehrávat naprosto samostatně. Je častým pravidlem, že stojí na počátku rozvíjejícího se řetězce násilí fyzického, a následně později je ohrožená osoba vystavena současně nadávkám a ponižování i fyzickým útokům. Je to velmi obtížně dokazatelné, neboť na první pohled není zřejmá poznat, zda je osoba skutečně psychicky týrána. U tohoto druhu násilí si ze začátku ohrožená osoba nemusí zcela uvědomovat, že jde o násilí, např. pokud mocenská opatření související s žárlivostí partnera si vykládá jako velkou lásku apod. Psychické násilí zahrnuje zejména soustavné ponižování, zesměšňování na veřejnosti, vyhrožování, hrubé nadávání, urážení, zastrašování, znevažování schopností ohrožené osoby, snižování osobních kvalit, využívání mocenských privilegií. K psychickému týráni lze druhově zařadit také násilí emocionální a sociální, které však uvádím samostatně níže.¹⁵

¹⁵ <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>, užitó dne 4. 12. 2012

emocionální násilí - je orientováno na osoby žijící ve společné domácnosti, zvířata a věci, ke kterým má ohrožená osoba vybudovaný citový vztah, nebo na nejbližší lidi z okolí ohrožené osoby (děti, rodiče, sourozenci apod.). Ze strany násilné osoby dochází k výhrůžkám jejich fyzickou likvidací, nebo násilná osoba přímo ničí věci patřících do osobního vlastnictví ohrožené osoby či věci, ke kterým má ohrožená osoba vztah a představují nenahraditelnou vzpomínku, např. zděděné předměty jako památka na předky, dárky od rodičů, fotografie, apod.

sociální násilí – zaměřuje se na sociální postavení ve společnosti a prostředí ohrožené osoby. Zejména zahrnuje izolaci ohrožené osoby od dalších lidí, kontrola času a sociálních kontaktů, zákaz vycházení z bytu, zablokování telefonu apod. V případě, že ohrožená osoba takto ztratí kontakt s vnějším světem, nemá žádnou možnost prodiskutovat svůj problém a srovnávat, zda u ní dochází ke zkreslení vnímání reality, kdy normou se pak stává to, jak žije, tedy v dennodenním cyklu domácího násilí.

ekonomické násilí – tento druh násilí se dotýká základních potřeb ohrožené osoby, jako je obstarávání jídlo, ošacení, řešení bytové otázky apod. a zahrnuje nejčastěji zákazy ze strany násilné osoby, mezi kterými jsou například, zákaz docházení do zaměstnání, doprošování se o peníze a s tím spojená kontrola výdajů. Takováto kontrola peněz spočívá v požadování vyúčtování i nepatrných částek, odmítání financovat stravu, ošacení, platit nájem, znemožnění disponovat společným účtem, odebírání peněz, apod. V poslední době došlo k rozšíření případů, kdy si násilná osoba vzala vysoké půjčky, které nesplácela a protože tato smlouva byla uzavřena za doby trvání manželství, společnosti vymáhají tyto dlužné pohledávky na ohrožené osobě, zatímco násilník není k dohledání.¹⁶

sexuální násilí – spadá rovněž do kategorie, která je rovněž hůře rozpoznatelná a dokazatelná, neboť zpravidla násilná osoba rovněž nezanechává stopy a čin se odehrává v intimním prostředí beze svědků. V některých vyhrocených situacích mohou být svědky incidentu děti. Sexuální násilí v sobě nezahrnuje pouze znásilnění, sexuální napadání nebo napadání erotických částí těla, ale také vynucování si sexuálního styku

¹⁶ <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>, užito dne 4. 12. 2012

nebo sexuálních praktik proti vůli ohrožené osoby a jednání s ohroženou osobou pouze jako se sexuálním objektem.¹⁷

Výše popsané druhy domácího násilí jsou takto prezentovány v obecné rovině, kdy se k těmto obecným způsobům přidávají nejrůznější formy domácího násilí a následně se tak napadání, týrání a ubližování ohrožené osobě stává ještě důmyslnější a propracovanější. Vzhledem k vynalézavosti násilných osob a jejich odhodlání ubližovat druhým lidem, nelze obsáhnout všechny formy, ale provedu výčet těch nejužívanějších, které byly zaznamenány v odborné literatuře.

fyzické násilí – do této kategorie jsou zařazeny fyzické útoky jako bytí, rány pěstí, facky, škrcení, kopance, nebo také například přímá hrozba zbraní. Takovéto jednání může být namířeno přímo proti ohrožené osobě, nebo proti blízkým osobám ohrožené osoby, nebo vůči zvířeti.

psychické násilí – psychické násilí často doprovází fyzické násilí, nebo je páčáno samostatně. Zde můžeme hovořit o pokořování a ponižování, nadávkách, zesměšňování ve společnosti, obviňování, pohrůzkami užitím fyzického násilí, odpírání spánku či základních životních potřeb, výhrůžky sebepoškozením, ničení věcí, vyhrožování únosem dětí a zbavení svéprávnosti.¹⁸

sociální izolace – tato forma představuje uzavření oběti, kdy toto může být i absolutní. Násilná osoba ohrožené osobě odpírá styk s rodinou a přáteli, zakazuje telefonické hovory či jinou elektronickou komunikaci, rozhoduje o tom co je a co není vhodné, přikazuje, jakým způsobem se má ohrožená osoba chovat. V takovýchto případech, kdy má násilná osoba nad ohroženou úplný dohled, ohrožená osoba nemá možnost projevit nic ze svých vlastních zájmů.

zastařování - demonstrace síly, kdy násilná osoba vyhrožuje opuštěním rodiny, spácháním sebevraždy, vraždy dětí nebo samotné oběti, odebráním dětí, uzavřením oběti do blázince. Jako účinných metod využívá křiku, nadávek, pokořování a ponižování, obviňování, zesměšňování ve společnosti, zastařování, odepírání spánku

¹⁷ <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>, užitó dne 4. 12. 2012

¹⁸ <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/formy-domaciho-nasili/>, užitó dne 4. 12. 2012

či potravy, rozbíjení či ničení věcí ohrožené osoby, vyhrožování únosem dětí, znemožněním v zaměstnání, zbavením svéprávnosti a v neposlední řadě vyhrožování fyzickým násilím či vydírání sebevraždou.

vyčerpávání – tato forma je zvláště vysilující, neboť násilná osoba týrá ohroženou osobu odpíráním základních životních potřeb jako je potrava a tekutiny, dále také přichází na řadu odpírání spánku, příkazováním nesmyslné práce v důsledku čehož dochází k značnému vyčerpání fyzického, ale i psychického fondu ohrožené osoby.

citové týrání – specifikem této formy jsou nadávky, neustálém vyvolávání pocitu viny u ohrožené osoby, kritizováním, sekýrováním, odpíráním pozornosti, předkládání mileneckého poměru, apod.

ekonomické týrání – základem této formy je snaha násilné osoby znemožnění přístupu ohrožené osoby k vlastním finančním zdrojům cestou vlastního výdělků v zaměstnání a následně i kontrolou rodinných financí. K dalším prvkům patří například přidělováním kapesného, denní kontrola nákupů, přinucení žádat o prostředky na obživu, neposkytováním prostředků na chod rodiny v důsledku čehož dochází k ekonomické fixaci ohrožené osoby na násilnou osobu. V krajních případech může docházet k tomu, že rodina je vystavována chladu a nepříznivým podmínkám, hladu, nedostatku oblečení hygieny, apod.

vydírání – prolíná se a souvisí se zastrašováním i citovým vydíráním, kdy jako hlavní nástroj bývají využívány především děti. Ohrožená osoba je násilnou osobou označována za špatného rodiče a je jí vyhrožováno, že v případě odchodu od partnera přijde o jejich společné děti.

zneužívání „práv“ muže – tento případ je specifikován tak, že násilná osoba zachází s ohroženou osobou jako se služkou a vymezuje si právo o všem rozhodovat. K tomuto využívá nadřazené povýšené až panovačné chování.¹⁹

¹⁹ Voňková, J., Spoustová, I. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha: proFem, 2008. s. 23-24

K rizikovým faktorům domácího násilí, které jsou nejvíce uváděny, patří např.: kriminální kariéra, drogy, nezaměstnanost, nesezdané soužití, násilí v rodinných vztazích v primárních rodinách, předchozí vztahy poznamenané domácím násilím, chudoba, nízký věk partnerů, etnická otázka, či recidivující násilí v současném vztahu.²⁰

1.4. Fáze domácího násilí

„Domácí násilí se může jevit jako nepředvídatelné, ale ve skutečnosti má určitý typický vzorec nazývaný cyklus domácího násilí, nebo také spirála násilí. Tento cyklus jako první popsala Walkerová v roce 1979“²¹. Od té doby byla i problematika fází dále rozpracována, nicméně uvedený model čtyř fází je neustále platný. „Pochopení tohoto cyklu dovolí nahlédnout kontext a dynamiku domácího násilí. Kromě toho lze prvky jednotlivých fází identifikovat i u jiných typů vztahů, jako je mezigenerační a transgenerační soužití. Zmíněná autorka Walkerová tedy identifikovala čtyři fáze domácího násilí s různou délkou a časovým intervalem trvání, které se při opakování cyklu zkracuje. Každá fáze je charakteristická chováním násilné osoby“²².

fáze napětí – v této počáteční fázi se zhoršuje komunikace mezi partnery. V počátku se může jednat o podráždění, nespokojenost, kritiku a shazování nápadů a návrhů ohrožené osoby, kdy ale toto lehce přejde do stádia pasivní agresivity, která se již vyznačuje, křikem, nadávkami a celkovým růstem napětí. Ohrožená osoba se může snažit všemožně zabránit výbuchu násilné osoby a to ustupováním a plněním úkolů. Cítí se vinna, že se dostatečně nesnaží udělat vše, aby zabránila vzniku napětí a propuknutí agrese. I přes veškerou snahu v následující fázi násilí naplno propukne.

fáze násilí – charakterem této fáze je plné propuknutí násilí, kdy incidenty nejsou jen psychického, nebo emocionálního založení, ale rovněž dochází k fyzickému násilí, přičemž důležitým aspektem je historie násilí ve vztahu. Násilná osoba se snaží získat moc nad ohroženou osobou a to tak, že dochází k poškozování věcí, zastrašování, vícehodinové psychické týrání, nebo dochází k fyzickému napadání strkáním, bytím,

²⁰ Gjurčová Š., Kocourková J., Koutek J.: Podoby násilí v rodině, Vyšehrad, Praha, 2000, s. 81

²¹ Ševčík D., Špatenková N.: Domácí násilí – kontext, dynamika a intervence, Praha, Portál s.r.o., 2011, s. 52-55

²² Ševčík D., Špatenková N.: Domácí násilí – kontext, dynamika a intervence, Praha, Portál s.r.o., 2011, s. 52-55

kopáním, škracením, pálením, svazováním a znásilňováním. Oběť takového útoku zažívá silný pocit zoufalství, úzkosti, bezmoci a strachu. Obyčejně tuto fázi přežije s nějakým zraněním (modřiny, zlomeniny), může být i ošetřena v nemocnici a k incidentu je přivolána hlídka policie. Je běžné, že postupem času dojde k vyhranění situace, jelikož násilná osoba zjistí, že toto chování má zcela minimální, nebo vůbec žádné sociální důsledky a tak násilí dále používá jako prostředek kontroly a donucování ohrožené osoby.

fáze usmíření (líbáněk) – násilná osoba si uvědomí, že by mohla ohrožená osoba ukončit vztah, a vzhledem k tomu, že nechce přijít o kontrolu a moc nad ohroženou osobou změní strategii chování. V tuto chvíli násilná osoba ohroženou osobu ubezpečuje, že se již incident nebude opakovat, omlouvá se, slibuje, že se změní. Ohrožená osoba podlehe tomuto vábení a slibům o zlepšení situace a setrvává ve vztahu. V případě, že by se neosvědčila taktika nadbívání, následuje taktika z druhé strany spektra, a sice výhrůžky sebepoškozením, nebo sebevraždou. Násilná osoba svaluje na ohroženou osobu vinu za výbuch násilí.

fáze klidu – někdy bývá považována za součást předchozí fáze usmíření. Charakterizuje ji relativní klid, ve vztahu se nedějí žádné výrazné incidenty. Násilná osoba dokonce může splnit některé své sliby a tím zbudit v ohrožené osobě jiskru naděje po zlepšení. Pokud však problémy nejsou vyřešeny, tak ve vztahu nadále přetrvávají a pomalu ale jistě se opět kumulují a střádají, až opět přerostou do fáze napětí. Celý tento cyklus se bude opakovat tak dlouho, dokud nebude něčím, nebo někým přerušeno.

Přestože má tento koncept cyklu své kritiky, kteří tvrdí že nemusí být univerzálně platný a že k dílčím případům domácího násilí je nutné přistupovat individuálně Neidig upozorňuje na tu skutečnost, že valná většina incidentů má vzestupnou tendenci a tedy by v tomto kontextu mělo být domácí násilí popisováno jako spirála, než jako kruh, jak je tomu v poslední době v literatuře zvykem.²³

Podobným způsobem, jakým jsou popsány fáze domácího násilí v tzv. spirále násilí, je možné rovněž vystihnout období, ve kterém se nachází ohrožená osoba, pokud se snaží

²³ Ševčík D., Špatenková N.: Domácí násilí – kontext, dynamika a intervence, Praha, Portál s.r.o., 2011, s. 52-55

odloučit od svého násilného partnera. Tento krok je pro ohroženou osobu nejsložitějším krokem, který musí sama udělat k úspěšnému vyřešení své životní situace.

Fáze rozchodu s agresorem lze rozdělit na 4 období:

fáze 1 : ještě stále se bojím – v tuto chvíli má ohrožená osoba pocit, že násilník je natolik silný, že je schopen ji kdekoliv a kdykoliv najít. Má nedůvěru v okolní svět, je nebezpečný. Ohrožená osoba je v této fázi velmi nejistá, na veřejně přístupných místech se neustále otáčí, je roztržitá a podléhá strachu vždy, když např. zazvoní telefon či zvonek u domu. Jedná se typické příznaky strachu, zapamatovaného z návratu násilníka domů.

fáze 2 : zamiluje se do mě vůbec ještě někdo? – zde se jedná se nejdůležitější fázi, neboť ohrožená osoba zde sbírá odvahu, která ji motivuje k opuštění násilné osoby. Fáze samotná, je typická pocity osamění, smutkem a izolovaností, ale zároveň silnou touhou po péči, lásce a citech jiné osoby. Zde přichází zásadní otázka pro ohroženou osobu, kdy se musí rozhodnout, zda má pro ni cenu žít v kontaktu s násilnou osobou. Při rozhodování je důležitá podpora rodiny, přátel a jejího okolí, které podporují její sebevědomí a pocit vlastní hodnoty.

fáze 3 : jsem schopna opravdu ho opustit a žít bez něho? – ohrožená osoba mění své rozhodnutí o opuštění násilné osoby v činy a připravuje se na samostatný život. Pochybuje však, zda je opravdu schopna se sama o sebe postarat a případně zaopatřit své děti. V této fázi je nejvíce zapotřebí pomoci ze strany rodiny a dále sociálních pracovníků v podobě informací o možnostech například jen dočasného ubytování, pomoci při vyřízení sociální pomoci a pomoci v právních otázkách.

fáze 4 : vyřešení problému a nový začátek života – ohrožená osoba žije z dosahu násilné osoby a opětovně nalézá sama sebe. Konkretizuje si požadavky na svůj nový život. Začíná znovu žít, cítí se dobře, ale stále potřebuje pomoc svého okolí a ujištění, že se rozhodla správně.²⁴

²⁴ Bednařík P. Institut vykázaní a zákaz vstupu a jejich úloha při řešení domácího násilí, Bakalářská práce, IMS Brno, 2009, s. 9–12

1.5. Nejčastější mýty o domácím násilí

Incident domácího násilí a rovněž náhled na tento sociálně patologický jev obecně vidí každý jinak. Napříč širokou veřejností se vyskytují různé názory na danou problematiku. Většina názorů se drží v obecné ustálené názorové rovině, ale najdou se i silně vyhraněné názory z obou okrajů spektra tohoto sociálně patologického jevu, kdy respondenti často hodnotí na základě rozhodnutí zdravého selského rozumu, nebo na základě názorů z převzatých zkušeností, než na základě alespoň částečné informovanosti. Tyto vyhraněné názory postrádají obecnou a univerzální platnost a proto se mohou nazývat jako mýty o domácím násilí.

Domácí násilí se týká jen sociálně slabších vrstev.

Tento mýtus je vyvrácen pravděpodobně v každé studii uskutečněné na téma domácího násilí. Výskyt domácího násilí je zaznamenán ve všech společenských vrstvách a skupinách, nezávisle na vzdělání či ekonomické situaci ohrožené a násilné osoby.

Domácí násilí není běžné, týká se jen několika málo rodin.

Dle výzkumu provedeného v roce 2003 v České republice Sociologickým ústavem Akademie věd České republiky a Filozofické fakulty Univerzity Karlovy zažije některou z forem domácího násilí za svůj život 38 % žen.

Domácí násilí jsou spíš hádky, "italská manželství".

K incidentům domácího násilí dochází naprosto záměrně a opakovaně. Zde je třeba důsledně odlišit běžný manželský či partnerský konflikt, při němž proti sobě stojí dva jedinci v rovnocenných pozicích a domácí násilí, kde to je ohrožená a násilná osoba. Domácí násilí není jen prostou hádkou. Vyjma psychického teroru (vyhrožování, ponižování, odpirání potravy či spánku), často dochází k fyzickému napadání, které může skončit vážným zraněním s celoživotními následky či dokonce smrtí.²⁵

²⁵ <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/myty-o-domacim-nasili/>, užito dne 6. 12. 2012

Příčinou domácího násilí je především alkoholismus partnera.

Dle veškerých provedených studií byla, jako příčina domácího násilí snaha získat moc a kontrolu nad partnerem. Alkohol může sloužit a ve většině případů složí jako “spouštěcí prvek” nebo jako výmluva. Samotnou příčinou domácího násilí ale není.

Za domácí násilí si mohou ženy samy, muže totiž provokují.

Značná část pachatelů není schopna převzít zodpovědnost za násilí, a tak z něj vinní oběť. Násilní partneři se velmi často vymlouvají na vyprovokování ze strany ohrožené osoby. Důvod k násilí může být jakýkoliv, když ohrožená osoba nejedná dle jejich představ. Rozpor v jejich jednání je v tom, že by těžko napadli kolegu či kolegyni v práci, spolucestujícího apod., kdyby je dle jejich tvrzení rovněž provokoval. Domácího násilí užívají proto, že mají pocit, že si to mohou dovolit, a také proto, že chtějí získat nad ohroženou osobou výše zmíněnou moc a kontrolu. Pro fyzické napadení či psychický teror ale nemůže být žádná omluva, tím spíše ani fakt, že se dopustí jednání proti partnerce či manželce, nebo jinému členu rodiny. Za násilí je vždy odpovědná ta osoba, která se ho dopustí. Domácí násilí nelze jednoduše nazvat nezvládnutím konfliktu, ale chováním nebo jednáním, které vede k získání kontroly a moci nad partnerkou (popř. partnerem) a jejím udržením.

Ženy mají násilí ve vztahu rády.

Toto je druhý nejvíce rozšířený mýtus, často podporovaný porno průmyslem, anebo možná také výraznou fantazií některých jedinců. Prakticky žádná žena netouží po soužití, v němž by byla fyzicky, nebo psychicky týrána.²⁶

Situace asi není tak strašná, jinak by partnerka od násilníka odešla.

Tato teze je rovněž založena na velmi lehkovážném úsudku. Ženy nedokáží odejít od násilného partnera z řady důvodů. Snaží se zachovat dětem úplnou rodinu, a i přes napadání mají k partnerovi stále citový vztah. Proto omlouvají jeho jednání a často hledají chyby především v sobě. Mezi významné důvody, proč ohrožená osoba neodejde, ale patří i strach z dalšího fyzického napadení, zastrašování a vydírání ze strany násilné osoby a pocit bezmoci a beznaděje a ekonomická závislost. Odchod

²⁶ <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/myty-o-domacim-nasili/>, užito dne 6. 12. 2012

samotný navíc nemusí vždy situaci vyřešit, protože mnoho násilných osob se násilí dopouští i dále a snaží se opět získat ztracenou kontrolu nad ohroženou osobou.²⁷

Oběť a pachatele domácího násilí lze snadno rozpoznat.

Tento mýtus je jasně vyvrácen ve všech statistikách ohlášení domácího násilí, kdy ohrožené osoby při prvním oznámení uvedou, že takový stav trvá již delší dobu, v některých případech i řadu let. Domácí násilí bývá skryto za zdmi domova po velmi dlouhou dobu a to i před rodinou, nebo příbuznými ohrožené osoby. Ta se stydí nebo se obává další reakce násilné osoby, a tak zranění maskuje, případně pro ně má jiná vysvětlení. Opakem tomu násilné osoby se svému okolí mohou jevit jako příjemní a sympatičtí lidé, kteří se ke své partnerce a dětem chovají slušně. K násilí totiž dochází v soukromí a pouze vůči své partnerce a tak se tak chovají jako „doktor Jeckyl a Hyde“.

Pomoc obětem násilí nezesnadňují jen mýty, ale také prosté popírání tohoto jevu. To je známo z několika úrovní:

- „- *Popírání existence domácího násilí (žádný takový problém není)*
- *Popírání závažnosti domácího násilí (problém existuje, ale není příliš závažný)*
- *Popírání řešitelnosti domácího násilí (s tímto problémem se nedá nic dělat)*“²⁸

Mýty související s osobou agresora

Muži páchají násilí proto, že nedokáží vyjádřit své city jiným způsobem.

Násilné chování násilné osoby v rodině je často chápáno jako nezvládnutý afekt. Ve společnosti je silně zastoupen názor, že muži nedokáží zacházet se svými pocity a z toho důvodu jednoduše „vybuchnou“. V rámci vztahů ke kolegům v zaměstnání, nebo k přátelům se však chovají jako slušní a citliví lidé. Násilné chování je výběrové, a je zcela ovlivněno volnými mechanismy osobnosti násilné osoby.²⁹

²⁷ <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/myty-o-domacim-nasili/>, užitó dne 6. 12. 2012

²⁸ <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/myty-o-domacim-nasili/>, užitó dne 6. 12. 2012

²⁹ Gráf J., Stalking, nejen jako součást domácího násilí, Bakalářská práce, IMS Brno, 2011, s. 17-19

V hádce občas každému ujede ruka.

Násilné osoby, které se před svým okolím dokáží dobře ovládat, si nezdědka vybíjejí svůj vztek na osobách ve vlastní rodině. Tyto agresivní výpady nejsou součástí výměny názorů v rámci manželské nebo partnerské hádky, ale často jsou součástí komplexního systému týrání a zneužívání.

Násilí páchají ti, kdo se v dětství sami stali jeho obětí.

Početná skupina násilných osob sice v dětství zažilo násilí ve své primární rodině a mohou mít tedy tendence tento vzorec řešení složitých životních situací aplikovat v dospělosti, ve vztahu ke členům vlastní domácnosti. Takovéto negativní zážitky z dětství mají ale různé následky. V některých případech mohou chování násilné osoby vysvětlit, nikdy však pro něj nemohou být omluvou.

K násilí se uchylují jen v opilosti.

Násilné osoby se domácího násilí dopouštějí i v opilosti, neméně častým případem je však napadání i za naprosto střízlivého stavu. Alkohol není a nemůže být příčinou násilnického jednání násilné osoby, ale je spíše jeho spouštěčem a výrazným stimulem. V opilosti dojde u člověka ke ztrátě zábrán a některé násilné osoby proto využívají alkoholu ke snadnějšímu překonání prahu studu, který jim za běžné situace brání reagovat agresí. Mnohé násilné osoby se však na vliv alkoholu vymlouvají („Byl jsem opilý, nevěděl jsem, co dělám.“), neboť nejsou schopni a především ochotni převzít za své činy zodpovědnost.

Jsou to primitivové bez vzdělání.

Násilné osoby se v rámci domácího násilí vyskytují jak mezi osobami se základním vzděláním, tak i mezi vysokoškolským vzděláním. Násilí ze strany vzdělanějších osob bývá výrazně obtížnější prokázat, neboť díky své inteligenci se uchylují k rafinovanějším způsobům týrání, bez toho, aby na těle své oběti zanechaly jen minimální stopy. Významně vynalézavější jsou i ve způsobech psychického týrání.³⁰

³⁰ Gráf J., Stalking, nejen jako součást domácího násilí, Bakalářská práce, IMS Brno, 2011, s. 17-19

Mýty související s osobou oběti

Ženy si samy vybírají partnery, kteří je týrají.

Žádná žena, ani jiná ohrožená osoba si nepřeje být týrána, zneužívána, případně zavražděna. Zpočátku vztahu se násilné osoby obvykle snaží partnerku ovládnout bez použití fyzické agrese. Při tomto se opírají o pozitivní společností chápané tradiční patriarchální hodnoty. Ohrožená osoba, nejčastěji žena, si agresorovu touhu po ovládnutí svého života vykládá jako projevy lásky a postupně nenápadně ztrácí schopnost nahladu nad situací a není schopna si uvědomit, kde je hranice zneužívání moci ve vztahu.

Ženy k násilnému chování muže provokují.

Takovýto postoj činí za násilí páchané ve vztahu odpovědnou ohroženou osobu a násilnou osobu zbavuje odpovědnosti. Pokud násilné osoby přiznají, že se uchýlili k násilí, většinou je jejich další argumentace taková, že je žena k takové reakci vyprovokovala. Zmíněnou provokací myslí např. to, že se jim žena odvážila předložit jídlo později, než je zvykem, že se zdržela o něco déle v práci, na nákupu nebo na návštěvě u rodičů či přítelkyně, že není vyžehleno oblíbené oblečení. Častou argumentací násilných osob je to, že si žena bití zasloužila a považují jej za výchovný prostředek („aby si to napříště zapamatovala“).

Ženy asi chtějí být týrané, protože jinak by násilníka už dávno opustily.

Ženy jako ohrožené osoby, které se rozhodnou násilného partnera opustit, jsou obvykle dlouho izolovány od okolí, včetně své původní rodiny a nejbližších přátel. Vůbec nevědí, na koho se měly obrátit s žádostí o pomoc, nemohou se s nikým předem poradit. Riskují, že budou okolím nepochopeny a obviněny z rozvracení rodiny. Stává se, že nemají finanční prostředky na pronájem jiného bytu. Rodiče, nebo například přátelé většinou nedisponují natolik velkým bytem nebo domem, aby mohli ženě s jejími dětmi poskytnout vhodné dočasné ubytování, a na přijetí do azylových domů, jsou velmi dlouhé čekací lhůty.³¹

³¹ Gráf J., Stalking, nejen jako součást domácího násilí, Bakalářská práce, IMS Brno, 2011, s. 17-19

Ženy si násilí vymýšlejí, aby získaly byt nebo děti do své péče.

Uveřejněním informace o výskytu domácího násilí v rámci rodiny se žena vystavuje veřejnému odsouzení ze strany svého okolí. Je nucena odejít z bytu či domu, i když jí k němu v převážné většině případů může vázat užívací právo, a aby o byt nepřišla, nadále se musí podílet na úhradě nájmu, přestože v něm již nebydlí. Obvyklou zkušeností pracovníků organizací pomáhajících obětem domácího násilí v ČR i v zahraničí, je možné jednoznačně uvést, že k týrání, kterému byly tyto ženy vystaveny, samy neříkají vše a mají tendence jeho rozsah bagatelizovat.³²

Kdybychom se při posuzování a především při řešení a trestání projevů domácího násilí řídili předchozími informacemi označenými jako mýty, tak by pravděpodobně nebyla ani žádná problematika domácího násilí, nebyl by žádný sociálně patologický jev nazývaný domácí násilí, ale především by bylo mnoho nešťastných lidí. Existence mýtů o domácím násilí je způsobena jejich šířením především násilnými osobami, které takto chtějí ospravedlnit či skrýt své jednání.

³² Gráf J., Stalking, nejen jako součást domácího násilí, Bakalářská práce, IMS Brno, 2011, s. 17-19

2. STALKING – SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝ JEV PŘIDRUŽENÝ K DOMÁCÍMU NÁSILÍ

Sociálně patologický jev nazývaný stalking, má v českém jazyce ekvivalent nebezpečné pronásledování. V literatuře bývá nezdávka popsáno, že problematika stalkingu je mladým a v současné době velmi aktuálním fenoménem. Je pravdou, že problematika stalkingu je v dnešní společnosti stále více frekventovaná, ale to vychází především z předpokladu, že v poslední době umíme tento sociálně patologický jev pojmenovat a od 1. 1. 2010 je rovněž možné tuto problematiku řešit formou trestního práva, jelikož takovéto jednání může naplňovat skutkovou podstatu trestného činu nebezpečného pronásledování dle § 354 trestního zákoníku.

Stalking však není řešen pouze v trestněprávní rovině, ale rovněž v rovině psychologické.

*„Ve forenzní psychologii poutá v poslední době pozornost jedna z podob násilí, která byla dlouho opomíjena. Jejím hlavním znakem je obsesivní fixace známého, nebo neznámého pachatele na určitou osobu, kterou pak obtěžuje, systematicky a úporně nevyžádanou a nechtěnou pozorností“.*³³

*„Pachatel využívá nejrůznějších komunikačních prostředků ke spojení s ohroženou osobou, anebo se snaží vetřít do její blízkosti. Anglický výraz stalking označoval původně termín z řeči lovců, který znamenal stopování, přiblížení se k lovené zvěři. Podstatou této podoby agrese je systematické (dlouhodobé a opakující se) a excesivní (tj. z normy vybočující) obtěžování a pronásledování určité osoby nevyžádanými projevy zájmu či pozornosti. Stalking vždy zahrnuje porušování privátní sféry života oběti.“*³⁴

Obdobně jako Čírtková vymezili definici stalkingu američtí autoři Meloy a Gotthard již v polovině 90. let. Za stalking označili za úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby. Pojem stalking se rovněž velmi rychle vžil do odborné literatury zejména psychiatricky a psychologicky zaměřené. Užší vymezení hovoří

³³ Čírtková L.: Forenzní psychologie, Plzeň, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čaněk 2009, s. 212

³⁴ Čírtková L.: Forenzní psychologie, Plzeň, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čaněk 2009, s. 212

o tom, že se pachatel zaměří na nějakého člověka, kterému vyhrožuje, po kterém slídí, kterého obtěžuje a pronásleduje a v některých případech i fyzicky napadá a někdy usmrtí. Jedním ze statistických výzkumů v dané problematice je výzkum provedený v Německu na Technické univerzitě v Darmstadtu, kdy výsledkem byla tato zjištění:

„- ve 49% případů se jednalo o stalkery - bývalé partnery oběti

- pouze v 9% případů, se stalker a oběť osobně neznali (oběti byly např. prominentní osobnosti)

- v 81% byl stalker muž

- v 39% obětí bylo vytavenou strany stalkera i násilným praktikám, každá pátá taková oběť dokonce závažným brachiálním útokům za použití úhozů pěstí i zbraní

- v téměř třech třetinách případů došlo k poškození pověsti oběti se závažným dopadem do jejího osobního, rodinného i profesního života

- stalking v průměru trval 28 měsíců“³⁵

Pachateli stalkingu jsou však zejména muži (79 % násilných osob). Ženy bývají v rámci pronásledování rafinovanější a dokáží vlastnímu postihu za protiprávní jednání lépe uniknout. Průměrný věk stalkerů činil 38 let, přičemž tyto osoby pocházely ze všech věkových skupin (od 15 až do 75 let). Profesní profil zahrnuje 38 % nezaměstnaných stalkerů, a 56 % zaměstnaných (z toho 8 % na vedoucích místech). Více než 50% ze stalkerů nemělo nikdy vážný a trvalý vztah, rozvedených bylo jen asi 4 %. Vzájemný vztah pachatele k oběti bývá vzhledem k tomu, že se jedná o delikt vztahový často intimní (bývalý druh či družka ve 30 % případů), ale i profesní (kolega z práce ve 23 % případů, v obdobném poměru dalších asi 11 % pachatelů). V opačném případě, kdy je pachatel pro oběť zcela neznámou osobou, hovoří statistický údaj o 14 % případů – tedy pokud si pronásledovatel vybral svou oběť zcela náhodně.³⁶

³⁵ Válková H.: Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech, uveřejněno v publikaci trestně právní revue č. 9/2009, nakladatelství C.H. Beck, 2009, s. 257-263

³⁶ Visinger R.: Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou, uveřejněno v publikaci trestně právní revue č.11/2009, nakladatelství C.H. Beck, 2009, s. 331- 337

2.1. Popis problematiky stalkingu

Stalking je protispolečenské a protiprávní jednání, které vede k závažnému narušování soukromí, osobní svobody a lidské důstojnosti oběti. Pokud není toto jednání ukončeno, vede k zásadnímu poškození duševního i tělesného zdraví oběti, či dokonce ohrožuje její život.

Hlavním cílem přijímaných opatření je vždy stalking ukončit a zajistit fyzickou bezpečnost oběti. S tímto hlavním cílem se plně ztotožňuje při své práci i Policie ČR. Je třeba uplatňovat individuální přístup, tedy individuálně vyhodnocovat a analyzovat každou situaci. Dále je třeba zvážit navržené postupy, které musí přihlížet k reálným možnostem a potřebám oběti, dostupným zdrojům a k ovlivnitelnosti pronásledovatele.³⁷

Pro řešení stalkingu v rámci šetření případů orgány činnými v trestním řízení byl postup upraven stanoviskem odboru bezpečnostní politiky ministerstva vnitra ČR vydaného dne 2. 3. 2010 pod číslem jednacím MV-22662-2/OBP-2010. Mimo jiné je v rámci tohoto stanoviska doporučena velmi pečlivá evidence všech projevů, které oběť vnímá jako pronásledování. Že se ve skutečnosti jedná o stalking mohou nasvědčovat následující znaky:

- aktivity stalkera vůči oběti jsou výlučně jednostranné a dochází k nim i přesto, že oběť jasně, srozumitelně a jednoznačně odmítla jeho nabídku či výzvu a uvedla požadavek na ukončení nevyžádaných aktivit;
- přestože potencionální oběť uplatnila strategii nulové reakce (neodpovídá na SMS, maily, dopisy dárečky), dochází i nadále k aktivitám ze strany stalkera;
- stalkerovo chování má ráz uceleného a jednotného procesu připomínající program. Dílčí aktivity nezůstávají obvykle osamoceny, naopak za sebou následují, zapadají do sebe, a tvoří kompaktní celek;
- v těchto nevyžádaných pokusech o kontaktování oběti jsou patrné motivy a cíle sledované stalkerem. Jeho postup tedy lze vyhodnotit jako úmyslný, specificky motivovaný a zcela záměrný;

³⁷ Kornetová A., Stalking, trestní řízení, Prezentace zpracovaná pro VPŠ MV Brno, 2011, s. 8

- U stalkera dochází ke stupňování aktivit a to z hlediska jejich frekvence výskytu či z hlediska jejich závažnosti. Příkladem je obtěžování rodinných příslušníků oběti, či přenesení vztahu z privátního prostředí do profesního života oběti.³⁸

Odborní pracovníci z oblasti kriminalistiky a psychologie sestavili čtyři kritéria, která jsou základem jasného rozlišení nevinného (ač nepříjemného) chování, od nebezpečného pronásledování.

- stalker zpravidla u své oběti omezuje osobní svobodu, kdy se jedná o svobodu jednání i svobodu volného pohybu;
- k typickému jednání stalkera patří to, že svou oběť nenechá na pokoji, i přes výslovné odmítnutí společného kontaktu. V některých případech se poté jeho jednání naopak ještě více vystupňuje;
- o stalkingu hovoříme tehdy, kdy jsou aktivity pachatele opakovány a trvají určité delší časové období;
- v každém případě je třeba provést posouzení, jakým způsobem situace působí na oběť. Pokud pachatel vyvolává u oběti stress a strach, můžeme hovořit o stalkingu;³⁹

Je neoddiskutovatelné, že stalking zásadně narušuje soukromý život oběti. Můžeme vymezit typické projevy nebezpečného pronásledování stanovené jako běžné vzorce chování stalkerů.

- opakované a pro samotnou oběť velmi nepříjemné, skličující a pokusy o kontaktování cestou telefonátů, mailů, SMS, apod;
- demonstrace moci pachatele vůči oběti v podobě přímých i nepřímých výhrůžek, které u každé normální osoby vzbuzují oprávněné obavy a strach (vytrvalé sledování osoby i bydliště);
- ničení věcí patřících oběti (zejména poškozování dopravních prostředků, nebo jiného majetku, ubližování domácím zvířatům);⁴⁰

³⁸ Stanovisko OBP MV ČR k některým problémům spojeným s výkladem skutkové podstaty nebezpečného pronásledování, vydáno 2. 3. 2010 pod č.j.: MV-22662-2/OBP-2010.

³⁹ Buskote A., Z pekla ven – žena v domácím násilí, Brno, Computer press, 2008, s. 49

⁴⁰ Čírtková L.: Forenzní psychologie, Plzeň, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čaněk 2009, s. 212

Řada lidí zastává názor, že stalkeri jsou blázniví, nebo duševně nemocní lidé, nebo jsou to prostě psychopati. Takovýto názor je inspirován kriminálními filmy, které velmi často pojednávají o případech pronásledování. Dle tohoto popisu byl určitý druh stalkingu po dlouhou dobu vnímán jako ten naprosto typický. Takový filmový pachatel beznadějně pronásleduje svou milovanou s nezměrnou výdrží a posedlostí, která se podobá šílenství a nedá se nikým a ničím zastavit. Dalo by se říci, že je tento jev prezentován jako jakási forma posedlé zamilovanosti. Jak víme, hodně stalkerů jsou bývalí partneři či manželé, kteří nejsou schopni se s rozchodem vyrovnat, nebo odmítnutí a beznadějně zamilovaní ctitelé. Když se však nad tímto problémem hlouběji zamyslíme, uvědomíme si, že takovéto chování nemá s láskou nic společného. Je zde obsažena touha po moci a kontrole⁴¹

Projevy chování stalkerů zahrnují velmi široké spektrum a různorodou intenzitu lidského jednání, takže je nemožné je taxativně vyjmenovat. Rovněž prostředky, užití stalkerem, se liší, neboť může použít jak legální způsoby (např. zasílání květin nebo dárků), tak ty, které nejsou zákonem dovolené (vyhrožování, vydírání apod.). Jednotlivé skutky nemusí být přitom nutně škodlivé, a proto ani nemusí naplňovat skutkovou podstatu toho, na co chceme prostřednictvím trestního práva reagovat.

Společným jmenovatelem takových škodlivých aktivit je v jejich souhrnu záměr pachatele jinou osobu obtěžovat tak intenzivně, že to již ohrožuje její psychickou nebo fyzickou integritu, nebo život.

Na počátku však nemusí jít o viditelně patologické, asociální chování; na první pohled nevinné telefonické a virtuální pronásledování expartnera (e-maily, SMS zprávami, apod.) se časem může zvrhnout v jeho neustálé obtěžování, vedoucí v některých případech až k pokusu fyzické likvidace. Hranice mezi tím, co je ještě sociálně akceptovatelné a na jaké jednání je již třeba nahlížet jako na patologický projev, není přitom nijak jednoznačně stanovená, a k jejímu překročení může často dojít velmi nenápadným způsobem. Pronásledování oběti postupně nabývá na intenzitě a teprve od určitého zlomového okamžiku se pro ni stává skutečně nebezpečným. Zcela jistě je však taková hranice překročena v okamžiku, kdy se pachatel začne chovat násilně nebo

⁴¹ Buskote A., Z pekla ven – žena v domácím násilí, Brno, Computer press, 2008, s. 50

v případech, kdy je zřejmá bezvýslednost jeho snahy získat přízeň oběti, navzdory tomu však v jejím pronásledování neúnavně pokračuje.⁴²

Důležitým znakem pro kvalifikaci protiprávního jednání činu nebezpečného pronásledování je rovněž znak dlouhodobosti, obdobně jak je tomu u domácího násilí. Tento znak a jeho výklad by mohl být sporný a matoucí, a tak se za společného konsenzu odborníků stanovila jednotná metodika k posuzování tohoto znaku.

Tato metodika byla prezentována v rámci odborné konference pro Ministerstvo vnitra ČR a Úřad vlády ČR nazvané „Nebezpečné pronásledování z pohledu trestního práva – nástroje řešení“ v Praze 23. 11. 2011, kdy prezentaci zpracoval soudce Městského soudu v Praze JUDr. Tomáš Durdík, který je rovněž viceprezidentem občanského sdružení Bílý kruh bezpečí, a tedy je v oblasti této problematiky osobou z nejpovolanějších.

V rámci zmíněné prezentace byl obligatorní znak dlouhodobosti odkázán na výše zmíněné stanovisko OBP MV ČR č.j.: MV-22662-2/OBP-2010, kdy byla stanovena kombinace počtu útoků (hovoří se o 8 až 10 útocích) a týdnů, po které pronásledování trvá (cca 4 až 6 týdnů). Dále je vymezeno pravidlo, že čím nebezpečnější je chování pachatele, tím kratší doba splňuje podmínku dlouhodobosti. S touto metodikou se ztotožňuje ve svých názorech i prof. Válková, kdy doplňuje, že takovéto pokusy, nebo kontakty musí u pronásledované osoby vyvolat důvodnou obavu o její život nebo zdraví, nebo o život a zdraví osob jí blízkých. Trvá-li pronásledování po ještě delší dobu, lze jej považovat za potencionálně vysoce nebezpečné.⁴³

Stalking lze tedy vymežit do roviny vztahového násilí. Podstatným jevem je, že se vždy jedná o vztah mezi dvěma osobami, nezávisle na tom zda jde o vztah iluzorní či s reálným základem.

Iluzorní vztahy můžeme vymežit tak, že se jedná o vztahy, které zatím reálně neexistují a cestou pronásledování mají teprve vzniknout. V takovýchto iluzorních vztazích je

⁴² Válková H.: Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech, uveřejněno v publikaci trestně právní revue č. 9/2009, nakladatelství C.H. Beck, 2009, s. 257-263

⁴³ Durdík T.: „Nebezpečné pronásledování z pohledu trestního práva – nástroje řešení“, prezentace pro konferenci MV a Úřadu vlády ČR, Praha 23. 11. 2011

problém vztahové dynamiky zcela opačný. Stalking je z pohledu stalkera akcí, nikoli reakcí. Svými akcemi chce stalker vztah iniciovat, navodit. Pokouší se vytvořit to, co zatím existuje pouze v jeho představách. Zcela typickým příkladem tohoto typu je „umanutý ctitel“, který si ve své hlavě vysnil idol a vymyslel idealizovaný vztah, o který musí nyní urputně bojovat. S vyhlédnutou obětí se buď skutečně zná (kolegyně z práce), nebo si ji vyhlédl zprostředkovaně, např. v médiích. Zde je možno uvést specifickou variantu pronásledování známých osob.

V reálných vztazích může stalking vzniknout jako reakce na problémy či konflikty. V takovémto případě představuje disfunkční vzorec chování pro řešení vztahových krizí. Statisticky nejčastějším výskytem je označen stalking v konfliktních intimních vztazích (50% z celkového výskytu jevu), dále pak následují vztahy profesní či pracovní. Konkrétnější rozdělení je vytvořeno do dvou bodů.

ex-partner stalking – hlavním tématem je neschopnost unést jednostranné ukončení intimního partnerského vztahu. Největší motivací stalkera je buď snaha o obnovu ukončeného vztahu, nebo snaha pomstít se za rozchod či rozvod. Velmi často se oba motivy (láska a nenávisť) vzájemně prolínají. Tomuto odpovídá i obsah nevyžádaných vzkazů zaslaných stalkerem v podobě SMS, telefonátů, mailů, atd. Probíhá v nich střídání vyznání lásky a obdivu s výhrůzkami a agresivními sděleními.

stalking v dalších vztazích (pracovních, profesních, sousedských) – v těchto dalších reálných vztazích stalkingu obvykle předchází skutečné profesní kontakty (např. lékař-pacient), nebo vztahy na pracovní úrovni (zaměstnavatel-zaměstnanec) či sousedské nebo jiné vazby. Hlavním motivem zde bývá pocit domnělé či skutečné křivdy, kdy na tuto reaguje stalker pronásledováním takové osoby.⁴⁴

Především zde v reálných vztazích a zejména v ex-partner stalkingu, lze spatřovat zřetelné propojení s problematikou domácího násilí.

U určitého procenta případů nelze uplatnit právní, ani prostorové oddělení partnerů jako cestu k ukončení domácího násilí. To tedy pokračuje a v nových podmínkách nastupuje v alternativní podobě, která se nazývá pronásledování bývalým partnerem neboli výše

⁴⁴ Čírtková L.: Forenzní psychologie, Plzeň, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čaněk 2009, s. 220

zmíněný ex-partner stalking. Pronásledování bývalým partnerem a domácí násilí představují dvě specifické a samostatné verze teroru v partnerském vztahu. Jejich výskyt může být izolovaný, ale rovněž vzájemně provázaný.

Hoffmann a Küken (2006) vymezili dvě varianty pronásledování bývalým partnerem.

defenzivní ex-partner stalking – nepředchází mu fyzická forma domácího násilí, jeho motivem je obnova vztahu, která je mnohdy úporná až obsesivní.

ofenzivní ex-partner stalking - je pokračováním fyzického domácího násilí a jeho hlavní motivací je obnovení moci a kontroly nad obětí.⁴⁵

K typickým projevům, které jsou společné pro ex-partner stalking a domácí násilí patří:

- „- kontrola pronásledované osoby (nepř. prohlížení osobních věcí),
- úzkostná vazba (pronásledovatel projevuje strach o vztah, nechce žít bez oběti),
- vztek/žárlost
- důkazy „lásky“ (pronásledovatel vyžaduje důkazy lásky, dává dárky jako důkazy svého citu),
- zstrašování, nebezpečné vyhrožování,
- izolace – (pronásledovatel zakazuje oběti chodit do zaměstnání, kontaktovat se s širší rodinou, přáteli),
- kritika (zesměšňuje, ponižuje oběť, zmítá se mezi její devalvací a adorací),
- fyzické a sexuální násilí
- falešné usmiřování
- vydírání (odmítá poskytnout finanční prostředky, když nebude oběť poslouchat atd.),
- narcistické potřeby násilné osoby (násilník sám sebe idealizuje, vyžaduje z normy vybočující uctívání, respektování)⁴⁶

Z výše uvedeného textu je patrné, že problematika nebezpečného pronásledování ať již v obecné formě, či jako ex-partner stalking, kdy se v řadě případů jedná o pokračující jednání domácího násilí je závažným společenským problémem a je tedy třeba důsledné práce s ohroženými a násilnými osobami od všech institucí, které se v rámci své profese danou problematikou zabývají.

⁴⁵ Čírtková L.: Moderní psychologie pro právníky, Praha, Grada, 2008, s. 47-48

⁴⁶ Čírtková L.: Moderní psychologie pro právníky, Praha, Grada, 2008, s. 49

Vzhledem k tomu, že je stalking v České republice a jejím systému trestního práva prozatím krátce, dostávají se nám ke srovnání údaje počínaje rokem 2010.

Výstup statistik za období 1. 1. 2010 – 30. 6. 2010

- TČ úmyslné ublížení na zdraví - celkem 2673 TČ, stalking předcházel ve 42 případech, z toho ve 36 případech se jednalo o osoby ve vztahu (bývalí partneři/manželé)
- TČ vraždy – celkem 85 vražd, z toho ve 4 případech předcházel činu stalking (cca 4%), rovněž lz přičíst dvojnásobnou vraždu v Českých Budějovicích, kdy ještě nebyl stalking tr. činem. Vždy byl pachatel a oběť ve vztahu (2x manželé, 2x bývalí partneři)
- za první pololetí roku 2010 spácháno 309 TČ Nebezpečné pronásledování. Ve 153 případech byl pachatel k oběti ve vztahu (rovněž nejčastěji bývalí partneři/manželé). Ve 14 případech bylo zahájeno trestní stíhání pachatele.⁴⁷

“Počet trestných činů dle § 354 Nebezpečné pronásledování za období 1.1.2010 – 30.6.2010

- počet TČ	309
- bez vztahu	113

Ve vztahu k oběti:

- bývalá manželka/partnerka	117
- bývalý manžel/partner	20
- manželka	8
- manžel	1
- družka/žena ve spol. domácnosti	4
- manželka v rozvodovém řízení	3
- zahájeno trestní stíhání	14 ⁴⁸

⁴⁷ Fürbacherová I., Nebezpečné pronásledování-stalking, Prázentace odboru prevence kriminality MV ČR, dostupné na: [⁴⁸ Fürbacherová I., Nebezpečné pronásledování-stalking, Prázentace odboru prevence kriminality MV ČR, dostupné na:](http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=stalking%20statistiky&source=web&cd=14&ved=0CD4QFjADOAo&url=https%3A%2F%2Fis.cuni.cz%2Fstudium%2Fpredmety%2Findex.php%3Fdo%3Ddown%26did%3D21534&ei=RLUSUY_IGcfkswag1IHwBQ&usg=AFQjCNHS--IgYYvfiSABxbLdMlQNmYs94Q&bvm=bv.41934586,d.Yms&cad=rja, s. 20, užito dne: 7. 2. 2013</p>
</div>
<div data-bbox=)

Dle dostupných statistik za rok 2011 v období od 1. 1. 2011 do 30. 6. 2011 bylo spácháno 339 skutků Nebezpečného pronásledování. Oběťmi byly ve 135 případech bývalé manželky/partnerky. Nejčastějším místem kde k činu docházelo, bylo hlavní město Praha s 67 případy.⁴⁹

2.2. Násilná a ohrožená osoba v rámci stalkingu

Specifikace násilné osoby:

Pokusy o jednotnou typologii stalkerů, doposud nikdy nedoznaly cíle. Existuje totiž mnoho způsobů a hledisek, dle kterých je možné stalkery klasifikovat. Žádná používaná typologie však dosud nebyla prosazena jako obecně závazná. Pro posuzování trestnosti jednání stalkerů a stanovení jejich dalšího možného chování se osvědčila tzv. vícerozměrná klasifikace. Tato se pro účely kvalifikovaného znaleckého zkoumání stalkera kombinuje v několika hlediscích současně. Pracuje se zde se třemi úrovněmi hodnocení.

- v psychopatologické rovině lze rozlišit skupinu psychicky zdravých stalkerů, skupinu psychotických stalkerů a skupinu intermediární (s omezeními rozpoznávacích a ovládacích schopností);
- v motivační rovině je třeba analyzovat, jak mnoho ovlivňují psychopatologické symptomy stalkerovu soudnost a schopnost se ovládat. Jako nejdůležitější motivy lze uvést pomstu, lásku nebo narcismus;
- v rovině vztahové, která je důležitá zvláště pro stanovení prognózy dalšího vývoje stalkerova chování, lze od sebe odlišit případy, kdy je stalkerovou obětí cizí osoba, kdy je obětí osoba stalkerovi známá, anebo kdy je obětí stalkerův bývalý partner/ka;

Psychologické poznatky, které jsou shromážděny znalci, kteří mají se stalkery zkušenosti v rámci své odborné praxe ukazují na to, že především u stalkingu motivovaného mstou proti bývalému partnerovi je nutno počítat s vyšším rizikem

2F%2Fis.cuni.cz%2Fstudium%2Fpredmety%2Findex.php%3Fdo%3Ddown%26did%3D21534&ei=RLUSUY_IGcfkswag1IHwBQ&usg=AFQjCNHS--IgYYvfiSABxbLdM1QNmYs94Q&bvm=bv.41934586,d.Yms&cad=rja, s. 20, užito dne: 7. 2. 2013

⁴⁹ Fürbacherová I., Nebezpečné pronásledování-stalking, Prázdnice odboru prevence kriminality MV ČR, dostupné na:

násilného chování. Značné riziko násilných útoků vůči cizím osobám je zaznamenáno u stalkerů trpících psychózou a dále v případech sexuálních deliktů zejména tam, kde předcházel sexuálně zaměřený telefonický teror. Z důvodu, že je však stalking zkoumán relativně krátce a ke stanovení prognóz nelze užít standardních postupů, je zcela nezbytné, aby měl znalec, který vypracovává posudek, včetně stanovení prognózy obsahující všechny faktory, a odborné znalosti překračující obvyklý rámec požadovaných kompetencí.⁵⁰

Buskote ve své publikaci *Z pekla ven – žena v domácím násilí* specifikovala jinou typologii násilných osob v rámci nebezpečného pronásledování. Dle jejího členění lze stalkery rozčlenit do pěti kategorií.

odmítnutý pronásledovatel – takovýto pachatelé sledují svou oběť, protože si zakládají na dřívějším, ve mnoha případech i velmi krátkém a povrchním vztahu. Jejich urputnou snahou je smíření se svou obětí. Některým ale například jde pouze o mstu za to, že byli opuštěni, nebo odmítnuti. Další mohou být naopak přesvědčeni o tom, že svým současným chováním, přivedou ženu konečně k rozumu, a ta se nakonec vrátí a budou společně pokračovat ve vztahu. U stalkerů z této kategorie hrozí, že mohou být velice agresivní a nebezpeční. Agrese a násilí je v jejich případech směřována nejen proti oběti, ale například i proti lidem v jejím blízkém okolí. Nejčastěji proti novému příteli či partnerovi jeho přítelkyně či manželky.

intimní, neboli vztah hledající stalker – do této kategorie rovněž patří nekompetentní cititel – viz následující kategorie. Jsou to pachatelé, kteří jsou povětšinou do své oběti nešťastně zamilovaní a bez zavadané příčiny věří, že jejich milovaná je také miluje – nebo ještě lépe řečeno- brzy bude milovat. Snaží se o navázání partnerského vztahu. V některých případech tyto osoby věří, že tento vztah již existuje. Není jim známo, že tomu tak není a že jejich cit ani zájem není opětván. A tedy jako již tradičně – ignorují a nepřijímají veškerá odmítnutí, nebo si je vysvětlují a interpretují kladně. Tito stalkeri vnímají i odmítnutí jako tajná znamení, a to tedy znamená, že i negativní komunikace s tímto stalkerem jej přesvědčuje o zájmu osoby a jeho motivace se tím samozřejmě významně zvyšuje.

⁵⁰ Válková H.: Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech, uveřejněno v publikaci trestně právní revue č. 9/2009, nakladatelství C.H. Beck, 2009, s. 257-263

nekompetentní ctitel – takováto osoba věří tomu, že má na svoji vysněnou výhradní právo a nedokáže pochopit, proč ho tato osoba odmítá. Svě oběti se opravdu velmi intenzivně, ale i agresivně vnučuje. Od předchozího výše uvedeného typu (Intimní, neboli vztah hledající stalker) se liší tím, že pokud jsou mu postaveny jakékoli překážky, například rozhodnutí soudu, ihned se stáhne a zanedlouho si najde zase jiný objekt. Bohužel tedy i jiný cíl a jinou oběť.

rozhněvaný stalker - takovýto pachatel nabývá názoru, že mu bylo ukřivděno. Z tohoto důvodu je motorem jeho chování v první řadě touha po mstě a odvetě. Tito pachatelé chápou sebe sami jako oběť, která je nucena se bránit proti nespravedlivému zacházení a jednání s ním. U většiny těchto případů užívají především verbálních nadávek, výhrůžek a urážek. Jejich touhou je zastrašit a ublížit.

kořistnický stalker – skupina těchto stalkerů je v porovnání s předešlými relativně malá. Hlavním cílem těchto stalkerů je především vykonávat násilnou činnost a agresí za každou cenu. Svě oběti pak pozorují tak nenápadně až detailně, jak jen to je možné. Poté, co si o ní sestaví velmi podrobný obrázek a když mají dostatek informací, zaútočí. Na rozdíl od předchozích typů se snaží být velmi diskrétní. Nechtějí, aby je jejich potencionální oběť zpozороvala a objevila. Cílem, na který se chystají, je útok.⁵¹

U osob dopouštějících se pronásledování je často diagnostikována porucha osobnosti, zejména dissociální až narcistická, porucha seberegulace, impulsivita nebo i explozivitа. Nejedná se však u nich o klasické duševní onemocnění. V některých případech vzniká nebezpečí, že stalkeri působí na neangažované třetí osoby jako ti, kteří mají starost, zájem a strach o druhé, a často tedy nebývají vnímáni jako nebezpeční pachatelé.⁵²

⁵¹ Buskote A., Z pekla ven – žena v domácím násilí, Brno, Computer press, 2008, s. 51-52

⁵² Tůmová Š., Stalking – stalkerství – Nová forma psychického teroru, afp.wz.cz/clanky.doc/Stalking.doc – dne 7.2.2013

Specifikace ohrožené osoby:

Obětí člověka, který je posedlý pronásledováním může být každý člověk, nezávisle na své osobnosti, či společenském, ekonomickém, nebo sociálním postavení. Z výzkumů je však možno doložit početnější zastoupení žen, kdy se přitom významně častěji jedná o ženy – bývalé partnerky či manželky stalkera, nebo o ženy osamělé. Velmi často se rovněž oběťmi stávají i známé a populární osobnosti z uměleckého či veřejného života a příslušníci profesí, které standardně komunikují s lidmi, kteří je potřebují (např. učitelé, lékaři, soudci, advokáti apod.).⁵³

“Podle některých autorů (Jurtela, 2007) se u obětí často vyskytuje sklon k submisivnímu a pasivnímu podrobování se ve vztazích, takže je pro ně výrazně obtížnější jednoznačně a přesvědčivě sdělit ex-partnerovi, nebo nápadníkovi, že o kontakt nemají zájem.”⁵⁴

Specifickou problematiku představuje stalking z pohledu viktimologie. Nejedná se totiž o jednorázový čin, se kterým by se oběť mohla následně postupně vyrovnávat. Stalking vstupuje do života ohrožených osob s mnohonásobnou a pokračující viktimizací, která se skládá z množství incidentů. Riziko, následných aktivit je značné, oběť se cítí v permanentním ohrožení. Většinou ohrožených osob nejde o trestní stíhání nebo potrestání pronásledovatele. Jejich touhou je obnova předchozího životního stylu a obnova nerušeného soukromí.

V současné době se řeší problém, aby pronásledované ohrožené osoby byly vůbec uznány jako oběti. Dle některých zdrojů je věrohodnost jejich postavení jako obětí obtěžování, pronásledování a vyhrožování zpochybňována, a to proto, že mnoho stalkerů koná své aktivity pod rouškou údajné lásky. Mnoho lidí, kteří nejsou s problematikou plně ztotožněni, má tak zpočátku pro jejich chování pochopení. Nedokáží si představit, že posedlost násilné osoby obětí mohla vzniknout jenom tak, bez předchozího vztahu. Mnoho stalkerů také disponuje skutečně velmi detailními znalostmi ze života a soukromí své oběti. K tomu výraznou měrou přispívá i situace, kdy řada stalkerů převrací role a před ostatními se prezentují tak, že oni jsou ty právě

⁵³ Válková H.: Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech, uveřejněno v publikaci trestně právní revue č. 9/2009, nakladatelství C.H. Beck, 2009, s. 257-263

⁵⁴ Čírtková L.: Moderní psychologie pro právníky, Praha, Grada, 2008, s. 82-83

oběti, kterým bylo ublíženo a díky této pozici pak kontaktují nejrůznější instituce, včetně justice.

Stalking především výrazně narušuje možnosti ohrožené osoby se svobodně rozhodovat o sobě a svém vlastním životě. Pronásledování v mnoha případech může vážně narušit její stávající osobní vztahy. V některých případech vinou stalkerovy snahy dlouhodobě trpí ztrátou dobrého jména a dobré pověsti v pracovním životě. Dalo by se uvést, že stává se rukojmím stalkera.⁵⁵

2.3. Právní vymezení stalkingu

Do 31. 12. 2009 existovaly možnosti, jak reagovat na projevy chování, nebo způsoby jednání zahrnované ve výše popsané problematice stalkingu v České republice v rámci zákona č. 140/1961 Sb. ve znění novel, trestního zákona. Tyto však byly značně roztržité a nerefletovaly dostatečně vlastní podstatu a charakter tohoto jevu. Toto tvrzení lze demonstrovat na širokém výčtu skutkových podstat trestných činů uvedených v trestním zákoně, jejichž aplikace ve smyslu trestněprávní reakce na některé projevy připomínající stalking, přicházely v úvahu. Jednalo se o tyto skutkové podstaty trestných činů.

§ 178 Neoprávněné nakládání s osobními údaji,

§ 197a Vzbuzení důvodné obavy,

§ 202 Výtržnictví,

§ 206 Pomluva,

§ 209 Poškození cizích práv,

§ 215 Týrání svěřené osoby,

§ 215a Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě,

§ 219 Vražda, § 221 Úmyslné ublížení na zdraví,

§ 222 Úmyslná těžká újma na zdraví,

§ 230 Účast na sebevraždě,

§ 231 Omezování osobní svobody,

§ 232 Zbavení osobní svobody,

⁵⁵ Čírtková L.: Moderní psychologie pro právníky, Praha, Grada, 2008, s. 82-84

- § 235 Vydírání,
- § 237 Útisk,
- § 238 Porušování domovní svobody,
- § 239 Úmyslné porušení tajemství dopravovaných zpráv,
- § 240 Úmyslné prozrazení nebo využití tajemství dopravovaných zpráv,
- § 241 Znásilnění,
- § 257a Poškození a zneužití záznamu na nosiči informací.⁵⁶

Nikoho nemůže překvapit, že v té době orgány činné v trestním řízení nepřístupovaly k řešení případů vyznačujících se charakteristickými rysy stalkingu příliš iniciativně, což bylo zvláště významné u těch případů, kdy prozatím nedošlo k poruše chráněného zájmu a jednalo se tedy „pouze“ o tzv. ohrožovací delikt. Dokumentace Bílého kruhu bezpečí již v tomto časovém období podává smutné svědectví o tom, jak tragicky některé z takto neřešených případů skončily.

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem, je možné za dobrý počín označit doplnění návrhu nového trestního zákoníku při jeho projednávání parlamentem. Nová skutková podstata, která spojena hrozbou trestní sankce prohlásila za trestný čin nebezpečného pronásledování podle § 354 zákona č. 40/2009 Sb. (dále jen „TrZ“) takové jednání nebo chování, které je v zahraničí obvykle zahrnováno pod název stalking. Tedy jen s nepatrným zpožděním se tak od roku 2010 i Česká republika zařadila mezi země s takzvanou anti-stalkingovou legislativou a tím vyslala jasný a pozitivní signál ke zlepšení stavu obecně proklamovaných hodnot a práv jedince na státem zajištěnou, efektivní ochranu před nebezpečnými útoky zasahujícími do jeho života.

Nově kodifikovaný trestný čin nebezpečného pronásledování (§ 354 TrZ) je zařazen do skupiny trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných (hlava X.), a to do podskupiny trestných činů narušujících soužití lidí (díl 5.). Z jakého důvodu jej zákonodárci nezařadili do skupiny mezi trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství (do hlavy II, dílu 2.) může sice vyvolávat otázky a domněnky, ale nic to však nemění na faktu, že toto nové ustanovení vyjadřuje jasný

⁵⁶ Válková H.: Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech, uveřejněno v publikaci trestně právní revue č. 9/2009, nakladatelství C.H. Beck, 2009, s. 257-263

a jednoznačný zájem na ochraně mezilidského soužití, a to za užití prostředků trestního práva.⁵⁷

„§ 354 - Nebezpečné pronásledování

(1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým,*
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,*
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,*
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo*
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,*

a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) vůči dítěti nebo těhotné ženě,*
- b) se zbraní, nebo*
- c) nejméně se dvěma osobami.⁵⁸*

Jedná se o skutkovou podstatu, která obsahuje převážně takové pojmy, které jsou orgánům činných v trestním řízení v jejich činnosti známy, přesto lze pojmy uvedené v prvním odstavci pod písmeny a) až e) podrobněji popsat.

Výklad toho, co je potřeba rozumět při užití pojmu výhrůžka (písm. a)) je v dosavadní praxi již náležitě objasněno. Výhrůžka musí směřovat proti poškozenému, nebo popř. proti jeho blízkým osobám. Míněna musí být zcela vážně, v žádném případě nesmí jít

⁵⁷ Válková H.: Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech, uveřejněno v publikaci trestně právní revue č. 9/2009, nakladatelství C.H. Beck, 2009, s. 257-263,

⁵⁸ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník - § 354

o žert. Je však velmi těžce posuzovatelné, zda měl pachatel v úmyslu ji skutečně splnit. Takováto hrozba v sobě zahrnuje bezprostřední, ale i případné budoucí plánované násilí. Není podmínkou, že by při sdělení výhružky pachatel a poškozený museli být současně přítomni (např. výhružka dopisem, e-mailem apod.). Výhružka musí být bezprávná, což znamená, že bude směřovat k dosažení daného účelu právně nedovolenými prostředky. Výhružka se může týkat ublížení na zdraví, smrti, narušení občanského soužití, či majetku.⁵⁹

Je předpokladem že zřejmě nebude obtížné vymezit jednání spočívající ve vyhledávání osobní blízkosti a sledování poškozeného (písm. b)), jako např. každodenní čekání u bydliště, „doprovod“ při cestě do zaměstnání a zpět, popřípadě při cestách na nákup apod.

Rovněž u forem jednání, které jsou zachyceny pod (písm. c)), se při aplikaci neočekávají nejasnosti: příkladem takového jednání mohou být opakované vzkazy a nepřetržité nevyžádané volání, tradiční písemná forma komunikace v podobě klasických dopisů, zahlcování elektronické schránky e-mailu s nevyžádanými, často i vulgárními texty, zneužívání osobních údajů, či kontaktních údajů v rámci internetových diskusních fór a sociálních sítí apod. Veškeré takovéto jednání lze podřadit pod § 354 jako zakázané a trestně postižitelné způsoby jednání.

Problémem co do způsobu výkladu může být jednání zařazené pod (písm. d)), které bude do budoucna zřejmě vyžadovat judikatorní upřesnění k ujednocení stanoviska, co lze ještě považovat za omezení poškozeného v jeho obvyklém způsobu života a co již ne. Dle zkušeností z Rakouska a Německa, se bude zpravidla jednat o takové omezení dosavadního způsobu života poškozeného, kdy dojde proti jeho vůli zásahy pachatele do sféry jeho osobního, rodinného, nebo profesního života. Rozhodujícím údajem zde však bude vždy hledisko subjektivně pocíťované újmy.

Jednání uvedené v prvním odstavci citovaného § 354 pod písm. e) je zneužití osobních údajů jiného za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu s poškozeným. K trestnosti takového jednání je však třeba ještě splnit další podmínku, a sice že je jeho

⁵⁹ Válková H.: Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech, uveřejněno v publikaci trestně právní revue č. 9/2009, nakladatelství C.H. Beck, 2009, s. 257-263

účelem získání kontaktu s poškozeným (obligatorní znak skutkové podstaty). Zda ke kontaktu skutečně dojde a o jaký druh kontaktu pachatel usiluje, přitom není vůbec rozhodující. Zákonodárce správně a záměrně předem nedává výčet všech možných forem kontaktu pachatele s poškozeným, protože nelze dopředu odhadnout fantazijní představy pachatele usilujícího „za každou cenu“ o navázání kontaktu s poškozeným. Pachatelé jsou ve svých konstrukcích schopni k získání kontaktu využít např. „pomoci“ třetí, nic netušící osoby.⁶⁰

Postih stalkingu trestním právem nevyklučuje ani stíhání a odsouzení pachatele pro další, s nebezpečným pronásledováním úzce souvisejícími trestnými činy, jako jsou např. omezování osobní svobody (§ 171 trestního zákoníku), porušování domovní svobody (§ 178 trestního zákoníku), poškození cizí věci (§ 228 trestního zákoníku), výtržnictví (§ 358 trestního zákoníku) nebo trestný čin týrání zvířete (§ 302 trestního zákoníku), nebezpečné vyhrožování (§ 353 trestního zákoníku).⁶¹

Je velice důležité uvést, že tento trestný čin lze stíhat nebo v započatém trestním řízení pokračovat jen se souhlasem poškozeného (§ 163 trestního řádu). Pokud poškozený na počátku trestního řízení neudělí souhlas se stíháním podezřelého, resp. v probíhajícím trestním řízení udělený souhlas vezme zpět, je stíhání tohoto činu jednou provždy vyloučeno. Jedinou výjimkou této zásady (udělení souhlasu) může být situace za podmínek, kdy získání souhlasu poškozeného není třeba, a to především v případech, že takovým činem byla způsobena smrt poškozeného, že poškozený není pro svou duševní poruchu, pro kterou je zbaven způsobilosti k právním úkonům schopen dát souhlas, pokud je poškozeným osoba mladší patnácti let, nebo pokud okolnosti případu zřejmě nasvědčují tomu, že souhlas poškozeného byl odepřen v tísní vyvolané nátlakem, výhrůzkami, závislostí či podřízeností.⁶²

K zajištění efektivního dohledu nad dodržováním represivních opatření uložených v souvislosti se pronásledováním, slouží i několik norem z oblasti mimo působnost trestního zákoníku. Na prvním místě je zákon o Policii ČR č. 273/2008 Sb., který za

⁶⁰ Válková H.: Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech, uveřejněno v publikaci trestně právní revue č. 9/2009, nakladatelství C.H. Beck, 2009, s. 257-263

⁶¹ Válková H.: Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech, uveřejněno v publikaci trestně právní revue č. 9/2009, nakladatelství C.H. Beck, 2009, s. 257-263

⁶² Zákon č. 141/1961 Sb. Ve znění novel, Trestní řád, ustanovení §§ 163 a 163a

užití institutu vykázání řeší případy domácího násilí, kdy vykázaná násilná osoba neustále i po opuštění společného obydlí pokračuje v psychickém nátlaku na ohroženou osobu zejména tak, že se jí pokouší všemi způsoby kontaktovat. Tomuto by měl zabránit rozšířený okruh povinností vykázané osoby taxativně uvedený v § 45 odst. 1 písm. c) PolZ, který byl doplněn i o povinnost násilné osoby, zdržet navazování kontaktu nebo dokonce osobního styku s ohroženou osobou.

Je třeba v rámci systému ochrany ohrožené osoby připomenout institut předběžného opatření dle ust. § 76b občanského soudního řádu (OSŘ)⁶³. Toto s účinností od 1. 7. 2009 poskytuje možnost soudu, uložit účastníku řízení, proti kterému je návrh na uložení předběžného opatření směřován, tedy především i násilné osobě podezřelé z trestného činu nebezpečného pronásledování podle § 354 TrZ, aby se zdržela setkávání s navrhovatelem a navazování kontaktů s ním. Předběžné opatření má dobu trvání jeden měsíc od data své vykonatelnosti, přičemž za splnění podmínek stanovených v § 76b odst. 3 a 4 OSŘ jej lze prodloužit (zanikne však nejpozději do jednoho kalendářního roku od okamžiku, kdy bylo nařízeno).⁶⁴

⁶³ Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění novel

⁶⁴ Válková H.: Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech, uveřejněno v publikaci trestně právní revue č. 9/2009, nakladatelství C.H. Beck, 2009, s. 257-263

3. ÚČASTNÍCI DOMÁCÍHO NÁSILÍ

V této kapitole bych se chtěl zaměřit na popis osob, jichž se problematika domácího násilí dotýká, jelikož jsou s ní přímo spjati a to každý ve své specifické roli. Osoby mohou v takovýchto vztazích vystupovat jako násilné osoby, osoby ohrožené domácím násilím a dále rovněž osoby přítomné neboli zúčastněné domácímu násilí. V mnohém si jistě toto vymezení může být podobné s vymezením z předchozí kapitoly s osobami ve stejném postavení u nebezpečného pronásledování. Vzhledem k tomu, že se jedná rovněž o vztahové delikty, kdy však u domácího násilí je oproti stalkingu vždy známa násilná osoba pachatele. Základní definice z oblasti domácího násilí byly vymezeny především v první kapitole, ale i zde není na škodu si provést stručné zhodnocení i vzhledem k rozdělení rolí účastníků.

Dle Bogardové se muži jako násilné osoby dopouštějí násilí s přímým úmyslem opanovat a ovládnout, oproti ženám, které se k násilí uchylují ve snaze uniknout. Různé činy, které si mohou být podobny svou formou, nemusí mít pro manžele/manželky, či obecně osoby z široké veřejnosti stejný význam nebo následky.⁶⁵

Nejčastěji se domácí násilí odehrává mezi dvěma partnery, popřípadě manžely, ale ve většině případů jsem o osoby z dospělé populace. Tento konflikt byl v publikaci Podoby násilí v rodině kolektivu autorů Gjuričová, Kocourková, Koutek nadefinován takto.

„Násilí mezi dospělými členy rodiny chápeme jako škálu chování v rámci blízkých rodinných vztahů, kterým jedna osoba intenzivně fyzicky ubližuje, zastrahuje a ponižuje druhou osobu.“⁶⁶

3.1. Ohrožená osoba v rámci domácího násilí

Ohrožená osoba, oběť domácího násilí, nebo také poškozená osoba. Toto všechno jsou termíny, kterými můžeme označit jednu osobu, která je vystavena sociálně patologickému jevu domácího násilí. V odborné rovině se dnes již nejvíce ustálil termín ohrožená osoba. Z obecného pohledu je možné uvést, že obětí domácího násilí může být

⁶⁵ Bentovim A.: Týrání a sexuální zneužívání v rodinách, Praha, Grada publishing 1998, s. 35

⁶⁶ Gjuričová Š., Kocourková J., Koutek J.: Podoby násilí v rodině, Praha, Vyšehrad 2000, s. 74

naprosto kdokoli, ať už se jedná o muže, ženy, děti, nebo seniory, ale může jím být každý obývajících nějaké společné obydlí s jinou osobou, s níž ho pojí nějaký vztah. V rámci domácího násilí tvoří dominantní skupinu ohrožených osob ženy.

„Veškeré výzkumy do 90. let shodně potvrzují, že většinovými oběťmi domácího násilí jsou ženy (92-98% z celkového počtu obětí). Podle výzkumných údajů i podle statistik poradenských center se počet mužských obětí domácího násilí pohybuje v intervalu 2-5%. Koncem 90. let se však tento obraz začíná měnit. Objevují se sofistikovanější studie, které začínají zpochybňovat jednosměrnost domácího násilí.“⁶⁷

Obecně lze uvést, že nezáleží na věku, profesním uplatnění, sociálním postavení, náboženském vyznání, etnickém původu, nebo nejvyšším dosaženém vzdělání, ale domácí násilí jde průřezem celou populací.⁶⁸

Vzhledem k tomu, že jak bylo výše uvedeno, je dle statistik v 92% - 98% případů domácího násilí ohroženou osobou žena, následující nejbližší stránky budou patřit vymezení žen jako ohrožených osob, ale bude užíváno titulu ohrožená osoba, protože veškeré sdělené informace budou obecně platné pro všechny ohrožené osoby v rámci domácího násilí.

Ohroženou osobu je možno charakterizovat těmito kritérii:

- „- ke svému trápení se stydí přiznat. Bojí se, že by ji okolí obvinilo, že neuměla vytvořit domácí pohodu, že provokovala,*
- má sklon minimalizovat rozsah a následky násilí, které vytrpěla,*
- kdo se stal obětí domácího násilí, je většinou ekonomicky závislý na svém partnerovi a nemá kam odejít do bezpečí,*
- často žije v izolaci – pachatel pomalu a systematicky ničí její sociální kontakty,“⁶⁹*

Problematikou domácího násilí se již delší dobu zabývají rovněž autorky Voňková a Huňková. V publikaci „Domácí násilí v českém právu z pohledu žen“, je uvedena

⁶⁷ Čírtková L.: Forenzní psychologie, Plzeň, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čaněk 2009, s. 235

⁶⁸ Králíčková Z., a kol.: Právo proti domácímu násilí, Praha, C.H. Beck, 2011, s. 9

⁶⁹ Senčák I., Domácí násilí a stalking z pohledu mladé generace, Diplomová práce, IMS Brno, 2010, s. 16

typologii ohrožených osob podle druhu vzniklé interakce mezi násilnou a ohroženou osobou:

Zúčastňující se oběť - zde je potvrzena teorie o násilných trestných činech, kdy se násilná a ohrožená osoba znají, a že vzájemná interakce mezi nimi ovlivňuje motivaci násilné osoby. Totéž platí v domácím násilí, které specifikujeme mezi tzv. vztahové delikty.

Nezúčastňující se oběť - toto je případ, kdy nedochází k vzájemné interakci mezi ohroženou osobou a násilnou osobou, takže ohrožená osoba nevnímá ohrožení.

Provokující oběť - ohrožená osoba v tomto případě nevhodně vyhodnotila nebezpečnost situace nebo se záměrně vystavila nebezpečí. Dle některých názorů možná provokace oběti, je tím spouštěcím mechanismem, který vyvolává útočné akty násilné osoby.

Latentní oběť - u této ohrožené osoby se kumulují všechny viktimgenní faktory, které nejsou na veřejnosti manifestovány. Jedná se o trestné činy s vysokou latencí, páchané zejména v rodinách nebo uzavřených domácnostech. Jejich oznámení policii, nebo jinému orgánu naráží na emocionální bariéry a zažitá předsudky.

Nepřímá oběť - je jí osoba, která se ocitla v nesprávnou dobu na nesprávném místě.⁷⁰

Syndrom týrané ženy

Jak jsem v úvodu této kapitoly uvedl, naprostá většina (92% - 98%) ohrožených osob v rámci domácího násilí jsou ženy. U žen, které jsou vystaveny dlouhodobému týrání, dojde k vytvoření tzv. syndromu týrané ženy. Projevuje se tak, že tyto ženy, nejsou schopny reagovat na prožívané násilí s efektivností, která by mohla vést k odvrácení. Tento syndrom se skládá z bohaté mozaiky různorodých psychických projevů, kdy některé ze symptomů mohou být případně zvýrazněny, a jiné jsou naopak zasunuty do pozadí.

Podle Douglasové lze všechny symptomy u týraných žen rozdělit do tří základních kategorií. Jsou to 1) příznaky spadající pod posttraumatickou stresovou poruchu

⁷⁰ Voňková, J., Huňková, M. a kol. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha : proFem, o.p.s., 2004, s. 78-79

(PTSP); 2) naučená bezmocnost; 3) sebezničující reakce.⁷¹

Příznaky spadající pod PTSP

U ohrožených osob v rámci domácího násilí je zvláště výrazná ztráta životních perspektiv v kombinaci s celkovou otupělostí až netečností. Dlouhodobě týrané osoby není vůbec snadné oslovit. V rámci kontaktu se často jeví jako málo přístupné, vyznačují se sníženou mírou dynamických reakcí a projevují velmi malou účast na dění ve vnějším světě.

Typickým znakem pro ně je zablokování a následné případné exprese vzteku. Ohrožené osoby nejsou často schopny se chovat přirozeně, jestliže vůči nim někdo užívá silné negativní emoce, jako např. zlost či vztek. Tyto osoby mají sami tendenci utíkat před konflikty. Nejsou připraveny ventilovat spontánně své negativní emoce. U týraných ohrožených osob se často setkáváme s tzv. extrémní laskavostí. Zvláště při kontaktu s výraznější autoritou projevují až nápadnou vstřícnost a neprůbojnost, a snaží se maximálně vyhovět. Takovéto chování lze zaregistrovat a zpozorovat již při prvních kontaktech s ošetřujícím lékařem či v poradnách.⁷²

Naučená bezmocnost

Termín naučená bezmocnost popisuje specifický důsledek týrání ohrožené osoby blízkým člověkem. Fungování mechanismu tohoto jevu bylo experimentálně ověřováno na modelových situacích se zvířaty v pokusech L. Seligmána. Obdobný mechanismus předpokládá stejný vývoj teorie naučené bezmocnosti i u lidí ohrožených násilím. Jádrem této teorie je následující tvrzení: pokud se jedinec (ohrožená osoba) naučí, že nemá žádnou kontrolu nad nepříjemnými událostmi jeho života a že každý pokus ohrožené osoby o změnu nepříjemné události končí prohrou, propadne letargii a také pasivitě, která v krajních případech může vést až ke smrti ohrožené osoby. Je patrné, že však spíše než skutečná schopnost kontroly situace, rozhoduje víra ohrožené osoby ve vlastní možnosti neboli iluze kontroly.

⁷¹ Čírtková, L. Oběti domácího násilí.: odborná stať na portálu Help24.cz., dostupné na: http://www.help24.cz/index.php?page=clanky&view=obeti_domaciho_nasili, dne 8. 2. 2013

⁷² Čírtková, L. Oběti domácího násilí.: odborná stať na portálu Help24.cz., dostupné na: http://www.help24.cz/index.php?page=clanky&view=obeti_domaciho_nasili, dne 8. 2. 2013

Zvláště důležitý význam má reakce ohrožené osoby na první incidenty násilí. Ohrožené osoby, které aktivně zareagovaly již v počáteční fázi násilí a zneužívání (hrozily sankcemi a zveřejněním incidentů, kladly útočnickovi podmínky ohledně dalšího spolužití), jsou i pozdějších stádiích vztahů, schopny účinně zareagovat na pokračující násilí.

Oproti tomu u ohrožených osob s pasivní reakcí na první incidenty se závratně zvyšuje pravděpodobnost následného dlouhotrvajícího zneužívání, ačkoliv měly původně rovněž velmi dobré předpoklady pro kontrolu nepříjemných situací. Tyto ohrožené osoby vyhledávají pomoc až v tu chvíli, kdy jsou pevně přesvědčeny, že jim jde o holý život. V tuto chvíli se zvyšuje existující riziko zoufalého a impulsivního útoku na násilnou osobu.

Ruku v ruce s naučenou bezmocností jde drasticky snížené sebevědomí. Ohrožená osoba ztrácí respekt a úctu ke své vlastní osobě. Takováto ztráta pocitu vlastních hodnot je doprovázena značnou nejistotou, nerozhodností a někdy i pokřivením obvyklých hodnotových měřítek. Ohrožená osoba si například není ani jista hodnocením toho, co se děje kolem ní. Není si jista, zda snášet takovéto zlé nakládání je normální, nebo by naopak měla s problémem vyjít za hranice svého soukromí a hledat pomoc.⁷³

Sebezničující reakce

Sebezničující reakce je reprezentována paradoxními účinky viktimizace blízkým člověkem. Takovéto reakce vyvolávají největší údiv laické veřejnosti. Je třeba vyzdvihnout to, že sebezničující reakce není možné u ohrožených osob vnímat jako psychopatologii či charakterovou slabost. Jde o typickou a velmi přirozenou strategii psychického vyrovnávání se s opakovaným a nevypočitatelným násilím, které na ohrožené osobě páchají osoby, které ona považuje za blízké. Takovéto sebezničující reakce se především objevují u déletrvajícího násilí a jsou v nich obsaženy zejména následující jevy:

⁷³ Čírtková, L. Oběti domácího násilí.: odborná stať na portálu Help24.cz., dostupné na: http://www.help24.cz/index.php?page=clanky&view=obeti_domaciho_nasilii, dne 8. 2. 2013

1) popírání viny útočnicka (ohrožená osoba obvykle obhajuje partnera a připisuje důvody násilí mimořádným vnějším okolnostem a činitelům, jako jsou nezaměstnanost, nemoc, alkohol);

2) minimalizace následků (ohrožená osoba sama minimalizuje skutečné následky, například i tím, že bagatelizuje svá zranění, při dotazech zlehčuje intenzitu i nebezpečnost útoků, kdy možná už sama subjektivně nevnímá vážnost celé situace);

3) popírání viktimizace (ohrožená osoba velmi vehementně popírá násilí vůči své osobě, pro svá zranění vymýšlí zástupné důvody, kdy vlivem tohoto se mohou u ohrožené osoby objevit i různé podoby disociace (necitlivosti na způsobovanou bolest, psychogenní amnézie, nebo ve vzácných případech také mnohočetná osobnost);

4) odmítání možností záchrany (ohrožená osoba popírá reálné možnosti nabízené pomoci, takovéto vnímá jako pro ni nepoužitelné, následně realizuje opakované návraty k násilné osobě, vymizení úvah o rozvodu).

Aby u ohrožené osoby vznikaly sebezničující reakce, je podstatná osobní zkušenost s takzvaným fenoménem "Jekyll a Hyde". Ohrožená osoba je neustále decimována střídáním neutrálních a příjemnějších podob vztahu se závažnou fyzickou agresí doprovázenou evidentním nepřátelstvím. Syndrom týrané ženy je odpovědí na opakující se, ale zároveň zcela nevypočitatelný výskyt naprosto odlišných druhů chování u násilné osoby. Násilná osoba střídá ve vztahu k ohrožené osobě slušné s velmi špatným zacházením. Čím jsou tyto krajnosti vyhrocenější a vyprofilovanější, tím je pravděpodobnější, že paradoxně dojde ke vzniku silné vazby ohrožené osoby na násilnou. Jejím přirozeným vyústěním jsou poté sebezničující reakce.⁷⁴

V publikaci Partnerské násilí Marvánové – Vargové a kol., je syndrom týrané ženy definován na základě postupného rozvoje charakteristických fyzických, psychických a sociálních symptomů. K těmto symptomům patří zejména nízké sebevědomí, deprese, znovuprožívání traumatu, naučená bezmocnost, poruchy příjmu potravy, izolace, kdy tyto jsou důsledkem osobní zkušenosti s opakovanými a velmi traumatizujícími násilnými útoky. Chování násilné osoby vůči ohrožené osobě je velmi rozporuplné

⁷⁴ Čírtková, L. Oběti domácího násilí.: odborná stať na portálu Help24.cz., dostupné na: http://www.help24.cz/index.php?page=clanky&view=obeti_domaciho_nasilii, dne 8. 2. 2013

a proměnlivé a těmito rozpory v chování je na psychiku ohrožené osoby vyvíjen tlak a snižují se možnosti ohrožené osoby ovlivňovat svůj vlastní život.⁷⁵

Ke dni 21. 11. 2012 byla občanským sdružením ROSA (dále ROSA o.s.), zpracována sociologická sonda klientek, obětí domácího násilí za rok 2011. Výstup by byl velmi obsáhlý pro uveřejnění, ale uvedu zde několik statistických údajů, které bych pokládal za důležité zmínit v souvislosti s ženami jako ohroženými osobami.

Z výsledků se dozvídáme, že v roce 2011 zaznamenali pracovníci o.s. ROSA nárůst klientek o 25 %. Dále v roce 2011 došlo k velkému nárůstu počtu klientek i poskytnutých výkonů. V rámci poradenství bylo evidováno za rok 2011 celkem 294 nových klientek. Samostatně hledat pomoc přicházejí nejčastěji ženy s ohledem na to, jak stoupá jejich věk v době mateřství ve věkové skupině 35 – 39 let (27 %), dále pak následují kategorie 40 – 44 let (20,2 % žen), dále pak ve věkové skupině 30 – 34 let (18 % žen). Každoročně opakované statistiky potvrzují, že domácí násilí zažívají ženy bez ohledu na své sociální postavení či vzdělání. Mezi ohroženými osobami v rámci domácího násilí jsou nejčastěji zastoupeny ženy se středoškolským vzděláním (54,2 %), následují ženy s vysokoškolským vzděláním (27,1 %). Pokud vezmeme v úvahu rovinu zaměstnanosti a tím tedy ekonomické soběstačnosti a nezávislosti tak ze statistik vyplývá, že polovina žen je zaměstnaných. Další statisticky neméně významnou skupinu tvoří ženy na mateřské dovolené – 26,4 (oproti loňským 18,7 % klientek). Následuje skupina žen, která je ekonomicky neaktivních či je vyloučeno z trhu práce (studentky, nezaměstnané ženy, ženy v důchodu, ženy v domácnosti - 16,7 %. Závěrem lze shrnout, že v úplné či částečné ekonomické závislosti na svém partnerovi tedy žije 43,1 % žen – osob ohrožených domácím násilím.

Dále z dat sociologické sondy ROSA o.s. vyplývá, že v roce 2011

- „ - 100,0 % klientek, obětí domácího násilí, má zkušenost s psychickým násilím*
- 77,3 % žen, obětí domácího násilí, má zkušenost s fyzickým násilím*
- 66,5 % žen, obětí domácího násilí, má zkušenost s ekonomickým násilím*
- 40 % žen, obětí domácího násilí, má zkušenost se sexuální násilím “*⁷⁶

⁷⁵ Marvánová – Vargová B., Pokorná D., Toufarová M.: Partnerské násilí, Praha, Linde, 2008, s. 41

⁷⁶ <http://www.rosa-os.cz/o-nas/statistiky/>, Statistická sonda ROSA za rok 2011, užito dne 9. 2. 2013

Muži jako osoby ohrožené domácím násilím

Společnost po dlouhou dobu nepovažovala za možné, že by osobou ohroženou v rámci domácího násilí mohli být i muži. Toto tvrzení je možné na základě několika předpokladů.

- vliv mohou mít skutečnosti, že především v dřívějších dobách byla značná část průzkumů i přijímaných opatření prováděna z feministického hlediska;
- byl kladen důraz na nadvládu mužů nad ženami a do tohoto obrazce muži jako oběti násilí moc nezapadaly;
- v potaz byl brán předpoklad, že ženy vzhledem ke své fyzické konstrukci těla a síle nedokážou muži způsobit zranění;
- ženy častěji vůči mužům využívají psychického násilí a k tomuto není třeba užití žádné fyzické síly;
- neméně důležitým důvodem je i to, že nejsou schopni vystoupit a přiznat se, že mají problém spadající do oblasti domácího násilí;
- muži o svém problému neradi hovoří, protože oproti ženám pro ně neexistuje taková institucionální podpora;

Tuto variantu domácího násilí nelze bagatelizovat a snižovat, protože poškození způsobovaná psychickým násilím mají rovněž velmi závažné negativní následky. Statistika vykazuje hodnotu 3% - 5% mužských ohrožených osob domácím násilím, přičemž spekulace široké odborné základy často polemizují i s údajem, který je dvojnásobný. Jednou z nejzávažnějších příčin toho, že muži neohlašují domácí násilí je obyčejný stud.⁷⁷

Děti jako osoby ohrožené domácím násilím

Položme si otázku, kteří lidé se dopouštějí násilí na dětech? Na tyto otázky neexistuje jednoduchá a jednoznačná odpověď. Jsou vysvětlení, která nám mohou některé důvody alespoň částečně přiblížit.

⁷⁷ Conway H. L., Domácí násilí – příručka pro současné i potencionální oběti, nakladatelství Albatros a.s., Praha 2007, s 41 - 42

V první řadě, si někteří lidé, kteří se násilí na dětech dopouštějí, nejsou schopni své jednání zcela uvědomit. Toto platí především u rodičů, kteří užívají fyzického násilí, nebo své dítě zanedbávají. Někteří rodiče, a především se jedná o ty velmi mladé, nemají a ani nemohou mít realistickou představu o výchově a zejména o tom, jak snadno se dá dítě v rámci fyzického trestu zranit. Nejsou schopni chápat, že nelze nechat dítě doma samotné bez dohledu. Takoví rodiče potřebují v první řadě pomoc, vzdělání a dostatek informací, aby získali správné rodičovské návyky.

Další skupinou násilných rodičů jsou ti, kteří byli sami v dětství vystaveni násilí ve své primární rodině. Pokud tedy byli vystaveni tělesnému, psychickému či emocionálnímu týrání, nebo pokud vyrůstali v soužití s někým, kdo si tímto jednáním prošel, mohou se takové osoby v dospělosti sami dopouštět násilí na dětech.

Mnoho z rodičů, kteří byli v dětství týráni, nyní týrá své vlastní děti i z toho důvodu, že sami sobě potřebují dokázat, že sami sobě potřebují dokázat, že jejich rodiče jednali správně. Když poté takové děti vyrostou, nechtějí připustit, že se k nim jejich rodiče chovali špatně a tedy toto jednání svých rodičů odůvodňují tím, že tak bylo konáno z lásky.⁷⁸

V posledních letech bylo v ČR za týrání dětí ročně odsouzeno řádově několik desítek násilných osob obou pohlaví. Ohrožených osob z řad dětské populace bude jistě ještě mnohem více, ale stejně jako u každé skupiny zůstává část tohoto spektra před veřejností a úřady skryta. Vážným problémem je v tomto případě rovněž psychické násilí, kterému jsou dětské ohrožené osoby vystavovány buď přímo, nebo v přenesené formě, kdy se přibližně v 80 % rodin, odehrává násilí na jiné osobě, ale před jejich zraky. Tyto děti jsou považovány za ohrožené (dle § 6), kdy v právním řádu je tato situace ošetřena v zákoně č. 359/1999 Sb., O sociálně právní ochraně dětí⁷⁹. Dle tohoto zákona je nutno dětem věnovat pozornost a péči a náplní všech osob, starajících se o děti, činit kroky, které budou směřovat k blahu dítěte a k jeho řádnému vývoji. V roce 1992 zdravotní komise Rady Evropy uvedla definici CAN Child Abuse and Neglect - syndrom týraného dítěte⁸⁰, kdy dle této definice je možné děti, které byly svědky

⁷⁸ Mufson S., Kranz R., O týrání a zneužívání, Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 1996, s. 55-56

⁷⁹ Zákon č. 359/1999 Sb. Ve znění novel, O sociálně právní ochraně dětí

⁸⁰ <http://www.nicm.cz/syndrom-can-charakteristika>, Syndrom CAN, užito dne 9. 2. 2013

domácího násilí, klasifikovat do skupiny dětí trpících výše uvedeným syndromem. U těchto dětí jsou výrazně častěji diagnostikovány výchovné problémy, agresivita a sklony ke kriminálnímu jednání.⁸¹

V dokumentech Evropského hospodářského výboru z let 2005 a 2006 jsou zachyceny některé z dopadů, které byly nejčastěji zjištěny u dětí ohrožených domácím násilím.

- Bezbrannost vůči násilí, ale spoluodpovědnost za situaci v rodině (co se doma děje).
- Ochrana rodiče, který se nachází v pozici ohrožené osoby, přičemž dochází k jejich napadení a nezřídka i zranění.
- Dítě jako svědek domácího násilí, je vždy obětí psychického násilí. Takové dítě žije v atmosféře stálého ohrožení, vystaveno silnému a permanentnímu stresu, není schopno předvídat další vývoj v rodině, má strach o rodiče, který je v roli ohrožené osoby.
- Takováto situace v domácnosti se odráží v jejich psychice, kdy je častý výskyt poruch chování, psychické poruchy, poruchy spánku, problémy ve škole, psychosomatické problémy, ztráta vlastní sebeúcty, která může vyústit až k sebevražedným sklonům.⁸²

Pro to, aby dítě mohlo vést klidný život bez násilí, byly již v minulosti učiněny snahy o právní vymezení ze strany orgánů ať už vládní povahy nebo i na mezinárodní úrovni. Jedním z nejdůležitějších dokumentů z této oblasti je Úmluva o právech dítěte.

Vznik dokumentu na půdě valného shromáždění OSN dne 20. 11. 1989 se zasadil o to, že byla vymezena rodina, jako základní jednotka společnosti. Dle úmluvy musí být ve společnosti vytvářeno přirozené prostředí pro blaho všech členů a především dětí, která mají nárokovanou takovou pomoc a ochranu, aby byla schopna dostát všem závazkům daným v úmluvě.⁸³

Statistické údaje získané k dětským obětem domácího násilí jsou dle mého soudu více než alarmující.

Ze statistiky roku 2011, kdy bylo ROSA o.s. šetřeno 233 případů klientek, v jejich domácnostech žilo 320 dětí. Z tohoto počtu jich 293 (tedy 91.5%) bylo prokazatelně

⁸¹ Voňková, J., Spoustová, I. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha: proFem, 2008. s. 77-78

⁸² Ševčík D., Špatenková N.: Domácí násilí – kontext, dynamika a intervence, Praha, Portál s.r.o., 2011, s. 38

⁸³ <http://www.mpsv.cz/cs/4>, Rodina a ochrana práv dětí, sociálně právní ochrana dětí, Úmluva o právech dítěte, užitá dne 9. 2. 2013

svědky domácího násilí namířeného vůči matkám těchto dětí. Co se týče přímého domácího násilí vůči dětem, byly statistickou sondou zjištěny tyto údaje.

„- *chlapci (věk 0-19 let)*,

ve věku 0 – 4 roky – 2 (0.6%),

5 – 9 let – 7 (2.2%),

10 – 14 let – 5 (1.6%),

15 – 19 let – 4 (1.3%)

- *dívky (rovněž věk 0 – 19 let)*,

ve věku 0 – 4 roky – 1 (0.3%),

5 – 9 let – 4 (1.3%),

10 – 14 let – 7 (2.2%),

15 – 19 let – 6 (1.9%)“⁸⁴

Senioři jako osoby ohrožené domácím násilím

Senioři se stávají jednou z dříve opomíjených, ale v současné době více diskutovaných skupin osob ohrožených domácím násilím.

Činnost Život 90 o.s. je zaměřena seniory jako osoby ohrožené domácím násilím, kdy dle svých zjištění uvádí, že v současné době je u nás tímto sociálně patologickým jevem postiženo cca 20% seniorů, kdy se však jedná pouze o zjištěné údaje (stejně jako u všech předchozích ohrožených osob), ale celkové počty ohrožených seniorů mohou být dle odborných odhadů téměř dvojnásobné. Dle zkušeností pracovníků pomáhajících organizací, často senioři odmítají sdělit informace a toliko označit násilné osoby ze své vlastní rodiny. Hlavními důvody je stud, strach a také v častých případech závislost na násilné osobě.⁸⁵

Forem násilí, které jsou páčány vůči seniorům, je velká škála. Mimo obecných projevů násilí jako je Fyzické, psychické, citové, v některých případech i sexuální zneužívání, jsou zde formy specifické pro tuto skupinu, kdy se jedná o finanční či materiální

⁸⁴ <http://www.rosa-os.cz/o-nas/statistiky/>, Statistická sonda ROSA za rok 2011, užito dne 9. 2. 2013

⁸⁵ Voňková, J., Spoustová, I. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha: proFem, 2008. s. 77

zneužívání, omezování osobních svobod, zanedbávání péče, kdy se jedná především o zanedbání hygieny, špatné nebo nedostatečné stravování a v neposlední nevhodné nebo žádné podávání medikamentů. Specifickou a velice nebezpečnou formou násilí na seniorech je znectění lidské důstojnosti, o čemž je hovořeno především s péčí v institucionálních podmínkách, ale rovněž se v nemalém počtu vyskytuje i v péči o seniora ve vlastní rodině.⁸⁶

V souvislosti s domácím násilím a ohroženými osobami, nebo osobami, které jsou v domácím násilí například v pozici svědků, je třeba definovat ještě jeden pojem, který je z oblasti psychologie. Tímto pojmem je viktimizace osoby.

Viktimizací rozumíme újmu a poškození na hodnotách ohrožené osoby, kdy v takovéto chvíli se z ohrožené osoby stává oběť. Viktimizace začíná jednáním násilné osoby vůči ohrožené osobě, které ji poškozuje a nemusí to být až vlastní přímý útok, ale i psychické výpady v průběhu života. Rozlišujeme tři fáze viktimizace.

primární – je to přímá újma způsobená ohrožené osobě násilnou osobou;

sekundární – je ohrožené osobě způsobována v návaznosti na spáchaný čin. Vzniká důsledkem vlivů prostředí, kdy může být pro oběť po oznámení skutku reakce od nejbližšího okolí. Nejčastěji k sekundární viktimizaci dochází vlivem nekorektního či neetického jednání orgánů státního aparátu;

terciální – popisuje psychický stav ohrožené osoby, které se nedaří vyrovnat s prožitou traumatickou situací, přestože došlo k nápravě, odškodnění či uzdravení;⁸⁷

Na základě zjištěných informací přibývá případů, kdy nejen senioři, ale obecně ohrožené osoby své problémy řeší a obracejí se na policii, nebo jiné pomáhající organizace. Dle Ševčíka z Olomouckého intervenčního centra je tomu tak díky několikaleté osvětě. Hlavním přínosem osvěty je zkrácení doby, než ohrožená osoba

⁸⁶ Ševčík D., Špatenková N.: Domácí násilí – kontext, dynamika a intervence, Praha, Portál s.r.o., 2011, s. 126 - 127

⁸⁷ Čírtková L.: Forenzní psychologie, Plzeň, vydavatelství a nakladatelství Aleš Čaněk 2009, s. 103

násilí ohlásí. V dřívějších dobách se tato lhůta dala v některých případech počítat i na desítky let, ale v současné době je to v průměru jeden rok.⁸⁸

3.2. Násilná osoba v rámci domácího násilí

Stejně tak jako u ohrožené osoby, nelze ani u násilné osoby nalézt žádný konkrétní a specifický profil takovéto osoby. Takovouto osobu nazýváme agresor, pachatel domácího násilí, ale v rámci odborné terminologie byl ustálen termín násilná osoba jako opak proti ohrožené osobě.

Psychologickým a osobnostním profilem násilných osob v domácím násilí se zabývaly autorky Voňková s autorkami Huňkovou a Spoustovou v publikaci „Domácí násilí v českém právu z pohledu žen“. Autorky definovaly psychologický profil násilných osob a některé jejich vlastnosti.

self image demonstrátor – tento typ užívá násilí k demonstraci své síly, kterou by chtěl imponovat svému partnerovi;

self image defender – pokud se tento typ násilné osoby cítí v jakémkoli ohrožení, jedná násilně především za účelem ochrany svého ega;

reputation defender – tato násilná osoba jedná násilně v případě, že jsou ohroženy hodnoty, které náleží skupině, ze které pochází;

Sociálně patologický jev domácího násilí může být vymezen více motivy odlišného charakteru, různých stylů chování a osobnostních charakteristik. Každá násilná osoba bude specificky zaměřená, ale některé z výše uvedených vlastností jsou pro násilné osoby společné.

„- *nízká sebeúcta a slabá funkce ega;*

- *nedostatečná kontrola impulsů*

- *extrémní žárlivost*

- *reakce na stress, kterou se pachatel snaží ovládnout pomocí alkoholu a fyzicky napadá ženu;*

⁸⁸ <http://www.domacinasili.cz/aktuality/n79-pribyva-tyranych-senioru/>, Ševčík D., Informace k délce doby před prvním ohlášením, užitó dne 10. 2. 2013

- užívání sexu jako agresivního činu sloužícímu ke zvýšení sebeúcty
- víra v tradiční a patriarchální rodinu;
- lpění na zastaralých názorech na mužskou nadřazenost a nadvládu;“⁸⁹

S každým novým případem jsou shromažďována data a pokračuje dále psychologický výzkum násilných osob. V praxi se však pro účely orientačního posouzení a tipování násilné osoby ustálila jednoduchá a srozumitelná klasifikace. Tato klasifikace nemá konkrétního autora, kdy je předpoklad, že vznikla jako produkt z diskusí a následného názorového konsenzu odborníků z oblasti domácího násilí.

osoba dvojí tváře bez výrazných příznaků psychopatologie – tato osoba je násilná pouze ve vztahu k osobě jí blízké (partnerovi), ve svém soukromí;

obecně násilná osoba – je schopna násilí i mimo svou základní rodinu. Vztahové násilí kombinuje s jinými nežádoucími projevy (antisociální chování);

násilník, u kterého dominují problémy závislosti – osoba je náchylná k dalšímu sociálně patologickému jednání, jako je užívání omamných a psychotropních látek, alkoholismus, gamblerství, s nimiž je často ruku v ruce spojeno i domácí násilí;

násilník s psychickou zátěží – násilná osoba má život ovlivňující psychické problémy;⁹⁰

V počátečních fázích, pokud je domácí násilí včas řešeno, bývá doporučována párová terapie. V tomto ohledu však nejsou zajedno ani sami odborníci a tedy tento postup odmítají a doporučují samostatnou terapii pro ženy a muže.

V anamnézách násilných osob se objevují důležité skutečnosti, které směřují k problematice generových teorií.

- násilným osobám mužského pohlaví v dětství scházela pozitivně vnímaná postava otce a to ze dvou možných důvodů. Z důvodu fyzické nepřítomnosti (otec zcela chyběl) a z důvodu násilného chování ze strany otce (negativní vnímání otce);
- násilné osoby mužského pohlaví, žili v rodinách s výrazně patriarchálně orientovanou strukturou;⁹¹

⁸⁹ Voňková, J., Spoustová, I. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha: proFem, 2008. s. 48-50

⁹⁰ Čírtková L.: Moderní psychologie pro právníky, Praha, Grada, 2008, s. 39-40

Vzhledem k výše uvedenému je zcela patrné, že vliv primární rodiny na naučení násilných vzorců chování je značný a násilné chování vůči svým protějškům přijde takovýmito mužům jako „běžné“.

Podrobným zkoumáním odborných textů by bylo možno najít i více nejrůznějších rozdělení, typologií a charakteristik násilných osob. Avšak každá násilná osoba je stejně jako každý člověk individualitou a tedy žádnou takovou osobu nebude žádná typologie vystihovat zcela.

Bez ohledu na použití veškerých psychologických a kriminologických teorií a typologií lze profil násilné osoby v domácím násilí uzavřít a vymezit třemi termíny a to kontrola, dominance a potřeba moci nad ohroženou osobou.⁹²

⁹¹ Voňková, J., Spoustová, I. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha: proFem, 2008. s. 50

⁹² Králíčková Z., a kol.: Právo proti domácímu násilí, Praha, C.H. Beck, 2011, s. 9

4. PRÁVNÍ NORMY UPRAVUJÍCÍ DOMÁCÍ NÁSILÍ V ČR

Legislativa k řešení problematiky domácího násilí je v České republice na obdobné úrovni jako v ostatních vyspělých státech zejména v okolních státech EU. Dnes je již možné hovořit o tom, že jsou osoby ohrožené domácím násilím zákonem chráněny a násilné osoby mohou být v případě ohlášení, prošetření, a odsouzení dle zákona potrestány. Neméně důležitým faktorem však zůstává právní úprava následné pomoci ohroženým osobám a dále také zejména posílení intervence v oblasti prevence a informovanosti, aby již nemusely ohrožené osoby domácí násilí trpět a dostaly se k nim informace, jak mají v takových případech postupovat. V podkapitole 4.1. nastíním vývoj právní úpravy v České republice v porevoluční době, a v podkapitole 4.2. vymezím jednotlivé zákony, které problematiku domácího násilí v České republice upravují.

4.1. Vývoj právní úpravy domácího násilí

Vlivem událostí v roce 1989 se počala měnit i společnost v České republice. V dobách minulého režimu nebylo možno tuto problematiku řešit, jelikož byla popírána. Přestože tedy po roce 1989 byla vůle řešit tento sociálně patologický jev, nebyly k tomu zákonné prostředky. K řešení situace mohlo dojít pouze v případě, že došlo k porušení konkrétního zájmu chráněného například trestním zákonem, nebo zákonem o přestupcích. Preventivní působení nebylo zákonnou formou nijak ošetřeno, a tedy jeho účinnost byla rovněž na velmi slabé úrovni.

Datem 1. 6. 2004 vstoupila v účinnost novela trestního zákona č. 91/2004, která upravovala trestní zákon doplněním § 215a týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. Toto byl první krok, kterým česká zákonodárna iniciativa vyjádřila vůči domácímu násilí nulovou toleranci. Tato skutková podstata, tak jak byla vyjádřena, postihovala nejen týrání osoby blízké (§ 89 odst. 8 zák. č. 140/1961 Sb.⁹³ platného v době této novely) v rodinných vztazích, ale rovněž i všech dalších osob, které obývaly společný byt, nebo dům. V mnoha případech se jednalo o bývalé manžele či bývalé partnery, kteří pro obtížnost dané situace musely setrvat dočasně ve společném bydlení. Již v této době byly snahy o extenzivní pojetí pojmů dům a byt, kdy byly přiřazovány

⁹³ Zákon č. 140/1961 Sb. Trestní zákon, ve znění novel, platný do 31. 12. 2009

například i chaty, ubytovny a jiné. V rámci této skutkové podstaty již není zahájení trestního stíhání podmíněno souhlasem ohrožené osoby, jako je tomu ve většině ostatních vztahových deliktů, ale orgány činné v trestním řízení, toto řízení zahajují ze zákona (zásada oficiality).⁹⁴

Další z významných dat v minulosti legislativního procesu je bezesporu datum 10. října 2002. V tento den byla na půdě poslanecké sněmovny parlamentu ČR ustavena expertní skupina nazvaná Aliance proti domácímu násilí. O její založení se největší měrou zasloužilo sdružení Bílý kruh bezpečí, které již od roku 1991 pomáhá obětem domácího násilí. Dalším významným partnerem byla společnost Philip Morris ČR a.s., Prioritou této skupiny bylo připravení a prosazení systémových změn v oblasti domácího násilí. V roce 2004 byla v rámci Aliance vytvořena expertní skupina, která si dala za cíl zpracování návrhu nového zákona. Tento návrh deseti odborníků z oblasti exekutivy a legislativy, byl prezentován odborné veřejnosti v říjnu 2004, a v listopadu stejného roku jej v poslanecké sněmovně podpořila skupina 55 poslanců v čele s poslancem Janem Kasalem.⁹⁵ V Parlamentu ČR byl schválen předložený zákon na ochranu před domácím násilím v ČR, pod číslem 135/2006 Sb.⁹⁶ nabyt účinnosti dnem 1. ledna 2007. Více o tomto zákonu bude popsáno v další podkapitole této práce.

Dalším krokem, který bude rovněž blíže popsán v další části, bylo přijetí nového zákona o policii č. 273/2008 Sb. ve znění novel⁹⁷. Tento upravuje postup Policistů v rámci vykazání, při zjištění domácího násilí. Institut vykazání byl díky zákonu č. 135/2006 Sb. obsažen i v dříve platném zákoně o policii č. 283/1991 Sb., ve znění novel⁹⁸, avšak v nové verzi došlo k zjednodušení některých kroků, což je vzhledem k administrativní zátěži jen dobře.

Posledním krokem z této především represivní roviny opatření bylo přijetí nového trestního zákoníku č 40/2009 Sb. ve znění novel⁹⁹, ve kterém byly rovněž provedeny změny. Skutková podstata ustanovení „o domácím násilí“ změnila své umístění

⁹⁴ Voňková, J., Spoustová, I. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha: proFem, 2008. s. 98-99

⁹⁵ <http://www.domacinasili.cz/pomahajici-profesionalove/aliance-proti-domacimunasili/>, Aliance proti domácímu násilí, užito dne 10. 2. 2013

⁹⁶ Zákon č. 135/2006 sb. ve znění novel, Zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

⁹⁷ Zákon č. 273/2008 Sb. O Policii České republiky, ve znění novel, platný od 1. 1. 2009

⁹⁸ Zákon č. 283/1991 Sb. O Policii České republiky, ve znění novel, platný od 15. 7. 1991 – 31. 12. 2008

⁹⁹ Zákon č. 40/2009 sb. Trestní zákoník, ve znění novel, platný od 1. 1. 2010

v systemizaci zákona, změnila i číselné označení a změny doznal i název a dílčí úpravy v samotné skutkové podstatě.

Problematika spojená s kodifikací jednání, které má znaky domácího násilí má v právním řádu České republiky již své pevné místo a tak je možno realizovat úkony orgánů činných v trestním řízení vůči násilným osobám, ale především spolupracovat na odstraňování následků domácího násilí a za pomoci preventivních opatření jakémukoli dalšímu jednání zabránit.

4.2. Domácí násilí v právním systému ČR

Legislativní systém prošel za 20 let značným vývojem. V této části práce bych se chtěl zaměřit na jednotlivé právní normy a u těchto bych vymezil několik dílčích skutečností k popisu právního systému ČR.

Příkladem netrestních právních norem, které jsou spojeny s domácím násilím, jsou i dva nejvyšší zákony této země a to Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod. V těchto normách je v obecné rovině zachyceno základní vymezení lidských práv. Na ně navazují ratifikované mezinárodní smlouvy, z nichž některé mohou mít i přednost před našimi základními zákony, a dále pak právní normy nižší právní síly, které nesmí být s ústavními zákony ani mezinárodními smlouvami v rozporu. Články důležité pro vymezení lidské důstojnosti z listiny základních lidských práv a svobod:

Článek 1 hovoří o tom, že lidé jsou svobodní a jsou si rovni v důstojnosti i svých právech. Tato základní práva jsou nezadatelná, nezcizitelná nepromlčitelná a nezrušitelná.

Článek 7 v prvním odstavci hovoří o tom, že nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v zákonem stanovených případech. V druhém odstavci hovoří o tom, že nikdo nesmí být mučen a rovněž podroben nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.¹⁰⁰

¹⁰⁰ <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>, Listina základních práv a svobod, zákon č. 2/1993 Sb., užitá dne 10. 2. 2013

Článek 10 v prvním odstavci pojednává o tom, že každý má právo, aby byla jeho lidská důstojnost, čest, dobrá pověst zachována a chráněno dobré jméno.¹⁰¹

Zákon č. 135/2006 Sb. Na ochranu před domácím násilím

Zákon byl vytvořen zejména za úsilí expertní skupiny při alianci proti domácímu násilí a nejednalo se o klasický samostatný zákon, ale o doplněná ustanovení a novely do již stávajících právních norem. Dnem 1. 1. 2007 došlo ke změnám v těchto normách: zákon číslo 140/1961 Sb., trestní zákon, zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, a zákon č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení.¹⁰²

Již v rámci přípravy se zákonodárny sbor opíral především o zkušenosti ze sousedních zemí, především z Rakouska. Prosazování zákona proti domácímu násilí vyžaduje přístup tří složek, mezi něž patří policie, justice a intervenční centra. Jedná se o tzv. tři pilíře, které zajišťují pro ohrožené osoby místa pomoci. Tyto jsem vyjmenoval již v podkapitole 1.1., v rámci rozdělení obecných pojmů domácího násilí.

1. pilíř – Policie ČR – policejní zákrok probíhá na základě oznámení ohrožené osoby, jiné osoby nebo instituce a směřuje k ukončení páchaní násilí. V rámci platnosti zákona č. 135/2006 Sb. bylo ze strany vedení policie reagováno a pro potřeby policistů byl vydán interní akt řízení, závazný pokyn policejního prezidenta č. 179/2006,¹⁰³ kterým se stanoví postup příslušníků policie při řešení domácího násilí. V tomto závazném pokynu byly specifikovány postupy a identifikace domácího násilí dle sjednocené metodiky a dále například podmínky pro vykazání. Rovněž tento interní akt byl opakovaně novelizován vzhledem k tomu, že docházelo k dalším změnám v právních normách.

2. pilíř – Intervenční centrum – v případě policejního zákroku a případného využití institutu vykazání policie vyrozumívá intervenční centrum. Pracovníci intervenčního

¹⁰¹ <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>, Listina základních práv a svobod, zákon č. 2/1993 Sb., užitá dne 10. 2. 2013

¹⁰² Zákon č. 135/2006 sb. ve znění novel, Zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

¹⁰³ Závazný pokyn PP číslo 179/2006, ze dne 27. listopadu 2006 kterým se stanoví postup příslušníku Policie ČR v případech domácího násilí

centra nejpozději do 48 hod. kontaktují ohroženou osobu a této nabídnou pomoc. Intervenční centrum ve spolupráci s policií kontroluje uložená opatření. Intervenční centra jsou určena osobám, které jsou ohroženy domácím násilím, kdy již došlo na řešení situace například cestou policie a násilná osoba byla vykázána, ale rovněž pro osoby, které chtějí řešit svou situaci a hledají radu, informace, nebo pomoc.

3. pilíř – Justice - využití třetího pilíře přichází pouze v případě, že se sama ohrožená osoba rozhodne využít institutu předběžného opatření k prodloužení vykazání násilné osoby, aby si mohla uspořádat vlastní život a připravit se na následná nelehká životní rozhodnutí. Předběžné opatření rovněž může upravit zákaz návratu do bytu a zákaz kontaktů s ohroženou osobou.¹⁰⁴

Výše zmíněný zákon je obdobou rakouského modelu. Dosavadní možnosti, jako bylo například stíhání pachatele pro jednání proti ust. § 215a trestního zákona zůstávají nedotčeny. Zákon uvádí v platnost princip rychlé a rázné reakce vůči násilné osobě a znatelně posiluje roli a možnosti sociální práce s osobami ohroženými domácím násilím.¹⁰⁵

Ochrana před domácím násilím v trestním zákoně (trestním zákoníku)

Trestní zákon (od 1. 1. 2010 trestní zákoník) je právní normou represivní a tedy je povětšinou užit až jako prostředek kvalifikace jednání a následného potrestání již spáchaného skutku. Záměrem zákonodárce však je, aby tresty za trestné činy měly na jejich případné pachatele odstrašující účinek a působily tak cestou jakési generální prevence. Tato hrozba však není vždy zcela účinná.

V trestním zákoně byla vymezena pod ust. § 215a vymezena skutková podstata týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. Ve své době tato skutková podstata znamenala značný zlom, protože to byl první institut řešení domácího násilí cestou trestního zákona.

¹⁰⁴ Knobloch B. Institut vykazání v boji proti domácímu násilí a jeho přínos pro společnost, Diplomová práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2009, s. 73-77

¹⁰⁵ Čírtková L., Domácí násilí, odborná stať v periodiku Kriminallistika č. 3 z roku 2006

V aktuálním právním předpisu, kterým je trestní zákoník, doznal název této skutkové podstaty i celé její znění určitých změn. V současné době je to § 199 - Týrání osoby žijící ve společném obydlí.

Je nutno uvést, že trestní zákoník doznal oproti trestnímu zákonu značných změn. Nejen že se jedná o rozsáhlejší právní normu, ale změnila se i struktura zvláštní části. U zákonodárců došlo pravděpodobně k přehodnocení zájmů společnosti, kdy zájmy na ochraně života a zdraví osob jsou systematizovány do hlavy první zvláštní části a ve čtvrté hlavě jsou vymezeny trestné činy proti rodině a dětem.¹⁰⁶

Ochrana před domácím násilím v zákoně o Policii České republiky

Jako většina ostatních právních norem byl i zákon o Policii postupně novelizován jako celek a tak byl zákon č. 283/1991 Sb. nahrazen zákonem č. 273/2008 sb. O Policii České republiky s účinností ode dne 1. 1. 2009. Do tohoto zákona již byla přímo zapracována právní úprava problematiky domácího násilí.

Jedním z nevyraznějších symbolů v rámci právních úprav problematiky domácího násilí tvoří oprávnění policie o vykázaní násilné osoby. Institut vykázaní je vymezen v sedmé hlavě zákona č. 273/2008 sb. O Policii ČR v §§ 44 až 47. Tato ustanovení poskytují oprávnění pro policisty na místě zákroku rozhodnout o vykázaní násilné osoby ze společného obydlí a zakázat jí do něj vstupovat. Vykázat tímto způsobem lze i osobu, která není ve chvíli oznámení na místě. Základem pro vykázaní, jsou zjištěné závažné skutečnosti o útocích na život, zdraví nebo lidskou důstojnost, a dále také předchozí útoky. Stát dává takto formou využití institutu vykázaní jasnou a jednoznačnou vůli na ochraně života, zdraví a také lidské důstojnosti, před možnou ochranou vlastnických a užívacích práv.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Gráf J., Stalking, nejen jako součást domácího násilí, Bakalářská práce, IMS Brno, 2011, s. 43

¹⁰⁷ Zákon č. 273/2008 Sb. O Policii České republiky, ve znění novel, platný od 1. 1. 2009

Vykázání

V zákoně o policii platném do 31. 12. 2008 policista při vykázání činil správné rozhodnutí, kdy v rámci zákona platného v současné době je již policista oprávněn přímo na místě faktickým úkonem vykázat násilnou osobu ze společného obydlí. Tento krok byl značným zjednodušením tohoto úkonu. Vzhledem k tomu, že je v institutu vykázání i varianta vykázání osoby, která se v době zákroku nenachází na místě, je tato skutečnost v zákoně stanovena tak, že policista je povinen násilnou osobu kontaktovat a sdělit ji možnosti postupu a provést nezbytná opatření související s vykázáním a poučit osobu. Při provádění služebních úkonů spojených s vykázáním policista zajistí na místě přítomnost nezúčastněné osoby, což nemusí udělat v případě, hrozí-li nebezpečí z prodlení.

Dle současného znění zákona může policie poskytnout ohrožené osobě dva typy ochrany: personální a teritoriální. Teritoriální ochrana je definována vykázáním násilné osoby ze společného obydlí. Personální ochrana spočívá v zákazu styku, nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou a taktéž vymezení prostoru, nebo případně i z nějaké vzdálenosti okolo obydlí, na které vykázání platí.

Zákonem stanovená lhůta 10 dnů na vykázání zůstává v novém zákoně o policii beze změny. Tuto dobu nelze zrušit, ani nijak zkrátit a to ani na žádost ohrožené osoby. Pokud ohrožená osoba podá návrh na vydání předběžného opatření v běhu vykázání, tak se doba vykázání prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu. Lhůta může být ze strany soudu prodloužena na jeden měsíc, popřípadě až na jeden kalendářní rok.

Změna proběhla i ve formě provedení vykázání, toto provádí policista na místě ústním oznámením jak osobě násilné tak o vykázání informuje i osobu ohroženou. Vydává se pouze potvrzení o vykázání, kdy toto potvrzení se osobám předá oproti podpisu. V potvrzení je taxativně vymezeno místo odkud byla násilná osoba vykázána, poučení obou zúčastněných stran, práva i povinnosti osob a místo, kde bude uložena kopie úředního záznamu na oddělení policie, které je k tomu místně příslušné.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Zákon č. 273/2008 Sb. O Policii České republiky, ve znění novel, platný od 1. 1. 2009

Pokud vykázaná osoba nesouhlasí s vykázáním, má možnost proti tomuto podat námitku. Na vykázání však nemá námitka odkladný účinek. Námitka se zapíše v místě služebního zákroku do potvrzení o vykázání, nebo je možno ji podat písemně do tří dnů. O námitce rozhoduje krajské ředitelství policie ČR.

Policie má v rámci využití institutu vykázání oznamovací povinnost vůči intervenčnímu centru formou kopie záznamu o vykázání, příslušnému civilnímu soudu o vstupu do bytu do 24 hodin a dále pokud jsou útoku násilné osoby přítomny děti, je nutno informovat i OSPOD.

Policie ČR stejně jako v předchozí právní úpravě provádí kontrolu dodržování povinností vykázané osoby, zejména se zaměřením na místo vykázání. Kontrola je prováděna pravidelně, kdy první kontrola je stanovena do tří dnů po provedení vykázání. Pokud v rámci kontroly policie zjistí, že došlo ze strany násilné osoby k porušení podmínek vykázání, bude s násilnou osobou zahájeno trestní řízení pro podezření ze spáchání trestného činu dle ustanovení § 337 trestního zákoníku Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.

Vykázaná násilná osoba je povinna odevzdat na místě policistovi všechny klíče od společného obydlí, které má ve svém držení. Další povinností je již výše zmíněný zákaz vstupu do vymezeného prostoru a zákaz navazování kontaktu nebo styku s ohroženou osobou.

Vykázaná osoba má právo před opuštěním bytu si vzít věci osobní potřeby.¹⁰⁹ Dále má násilná osoba právo, vzít si věci, potřebné pro výkon povolání, nebo podnikání, ale to pouze jedenkrát v průběhu desetidenní lhůty vykázání a jen za přítomnosti příslušníka policie, po předchozím informování ohrožené osoby. Vykázaná osoba má možnost telefonického ověření svého vykázání na lince 158 a následně si může vyzvednout kopii úředního záznamu o vykázání na příslušném policejním oddělení.¹¹⁰

¹⁰⁹ Pro potřeby policistů zasahujících na místě události byly věci osobní potřeby vymezeny Metodickou příručkou č.1/2010 ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky k realizaci závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009 o provádění vykázání – vymezení věcí – věci sloužící osobní potřebě (hygienické potřeby, běžné oděvní součásti, mobilní telefon, léky nebo zdravotní pomůcky, které násilná osoba užívá), osobní cennosti (přiměřená finanční hotovost) a osobní doklady.

¹¹⁰ Zákon č. 273/2008 Sb. O Policii České republiky, ve znění novel, platný od 1. 1. 2009

Jedno z dalších opatření, které může policie udělat v rámci zajištění bezpečnosti ohrožené osoby je obsaženo v § 50 zák. č. 273/2008 Sb. O policii české republiky a jedná se o institut krátkodobé ochrany. Opatření poskytovaná policií v rámci tohoto institutu:

„Krátkodobou ochranu osoby se pro účely tohoto zákona rozumí opatření zahrnující;

- fyzickou ochranu
- dočasnou změnu pobytu osoby
- použití zabezpečovací techniky, nebo
- poradensko-preventivní činnost“¹¹¹

Poskytnutí krátkodobé obrany ze strany Policie ČR je možno v případech, ve kterých je odůvodněno, že osobě hrozí újma na zdraví, nebo jiné vážné nebezpečí, V odůvodněných případech může být krátkodobá ochrana poskytnutá osobám blízkým osobě ohrožené. Krátkodobá ochrana spočívá v omezení soukromí a tedy je omezením chráněné osoby, tedy nesmí být realizována bez souhlasu osoby, které má být poskytnuta.¹¹²

Ochrana před domácím násilím v rámci předběžného opatření OSŘ

Institut předběžného opatření dle § 76b zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu je využíván v případě, že hrozí závažné ohrožení života, zdraví, osobních svobod, nebo lidské důstojnosti. V takovémto případě, může předseda senátu příslušného soudu vydaným předběžným opatřením uložit násilné osobě, aby se zdržela kontaktů s ohroženou osobou a opustila, popřípadě nedocházela do místa společného obydlí, nebo jeho bezprostředního okolí. Předběžné opatření může trvat jeden měsíc. V případě, že je řízení před soudem zahájeno na návrh navrhovatele, může předseda senátu takovéto předběžné opatření prodloužit až na jeden kalendářní rok.¹¹³

¹¹¹ Zákon č. 273/2008 sb. O Policii České republiky, ve znění novel, § 50 – krátkodobá ochrana osoby

¹¹² Zákon č. 273/2008 sb. O Policii České republiky, ve znění novel,

¹¹³ Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád, ve znění novel

Ochrana před domácím násilím v rámci zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon o sociálních službách má v rámci skupiny právních norem z oblasti domácího násilí své nezastupitelné právo z důvodu, že je v něm v § 60a, která definuje postavení a funkci Intervenčních center jako pomocných organizací osobám ohroženým domácím násilím. Vzhledem k tomu, že intervenční centra mají svou podkapitolu v této práci a ta bude teprve následovat (5.2. Intervenční centra), přenechám další popis až do této podkapitoly.¹¹⁴

Ochrana před domácím násilím v rámci zákona č. 200/1990 Sb., O přestupcích

Zákon č. 200/1990 Sb., O přestupcích ve znění novel nijak speciálně nepostihuje problematiku domácího násilí. Ve výčtu se objevuje z důvodu, že některá jednání, která nenaplní skutkovou podstatu ustanovení § některého z trestných činů, jsou následně řešena v rovině přestupkového zákona. Přestupkovým zákonem byly řešeny incidenty především v minulosti. Jeho nevýhodou pro užití na jednání mající znaky domácího násilí jsou především obecné skutkové podstaty, podle kterých se skutky řeší, dále nedostatečné tresty za tyto skutky a dále žádná možnost ochrany oběti před opětovným páčáním. Dle přestupkového zákona jsou incidenty vykazující znaky domácího násilí řešeny dle § 47 proti veřejnému pořádku, dle § 49 proti občanskému soužití a dle § 50 proti majetku.

Dále je třeba uvést, že přestupky proti občanskému soužití dle § 49 odst. 1 písm a), b), c) a přestupky dle § 50 spáchané mezi blízkými osobami jsou v souladu s ust. § 68 ze strany správního orgánu projednávány pouze na návrh poškozené osoby.¹¹⁵

¹¹⁴ Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách, ve znění novel, § 60a – Intervenční centra

¹¹⁵ Zákon č. 200/1990 Sb., O přestupcích, ve znění novel

5. SUBJEKTY PŮSOBÍCÍ V OBLASTI DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Subjektů, které působí v oblasti práce s problematikou domácího násilí, je již dnes více než tomu bylo v minulosti a za vzájemné snahy a především i díky legislativnímu propojení lze říci, že ať už systém trestně právního postihu násilných osob tak ale především systém opatření, které slouží k ochraně ohrožených osob a instituty následné pomoci ohroženým osobám, jsou dnes již na výrazně lepší úrovni, veřejnost je o těchto formách informována cestou médií a učí se s těmito informacemi pracovat. Subjektů, které se jakoukoli svojí činností realizují v oblasti domácího násilí, je mnoho. Jedná se například o policii, justici, intervenční centra, nevládní neziskové organizace (NGO),¹¹⁶ a církve.

5.1. Policie České republiky

Úkolem Policie ČR všeobecně je ochrana obyvatel, kdy existují dvě možnosti jak sledovaného cíle dosáhnout. Prvním z nich je represe. Potrestáním pachatele protiprávního jednání (resp. předání k soudu nebo správnímu orgánu), má působit na tohoto pachatele, aby svou trestnou činnost již neopakoval, a zároveň mají ukládané tresty působit generálně na celou společnost a odradit její členy od protiprávního jednání. Druhým způsobem je prevence. Prevence spočívá v tom, že policie působí směrem k veřejnosti informativním způsobem a tedy předkládá informace, na základě kterých jsou občané varováni před protiprávním jednáním. Toto je vhodné z důvodu, aby se občané nestali obětí protiprávního jednání, nebo se nějakého protiprávního jednání sami nedopouštěli. Tato prevence bývá nazývána prevencí primární.

Prevence dále obsahuje možnosti policie, které se nazývají oprávnění a těmito se policie snaží něčemu zabránit, anebo pokud již situace nastala tak zastavit pokračování jednání a zmírnit následky. Tato prevence bývá nazývána prevencí sekundární.¹¹⁷

Užití represivní formy v rámci domácího násilí ze strany policie přichází na řadu v případě, že dojde ze strany násilné osoby k jakékoli formě útoku na ohroženou osobu, která je neslučitelná s českým právním řádem. V tomto případě přichází na řadu

¹¹⁶ http://cs.wikipedia.org/wiki/Nest%C3%A1tn%C3%AD_neziskov%C3%A1_organizace, užitó dne 13. 2. 2013

¹¹⁷ http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/P/Preventivn%C3%AD_aktivita_M%C4%9Bstsk%C3%A9_policie_hl._m.Prahy, užitó dne 13. 2. 2013

především v počátku, nebo v případě jednání, které nedosahuje větší intenzity stíhání v rovině přestupkového práva, nebo v případě závažnějšího jednání trestní stíhání násilné osoby pro podezření ze spáchání trestného činu.

Forma primární prevence je ze strany policie realizována především informační kampaní, formou letáků nebo přednášek a besed.

Jako formu sekundární prevence by již bylo možné uvést využití institutu vykázání, jelikož tento není represí vůči násilné osobě, jak je mnohdy nesprávně a v některých případech i účelově interpretováno, především ze strany násilných osob, ale je formou policejního opatření k zajištění bezpečnosti ohrožené osoby.

Dalším podpurným opatřením, které je přijímáno ze strany policie, je zařazování policistů do určitých skupin, kdy tito policisté jsou důsledněji proškolení v problematice domácího násilí. Vzhledem k tomu, že Brno je co do počtu obyvatel významnější, než další oddělení Jihomoravského kraje, je tato situace na dalších odděleních vyřešena „dobrovolnou specializací“ policistů sloužících v běžném přímém výkonu služby. Typickým příkladem toho, kde tato snaha byla pojata od základů a důsledně je „Skupina domácí násilí“ která byla zřízena 1. 4. 2005 na skupině kriminální policie a vyšetřování při městském ředitelství policie v Brně. Inspirací pro vznik této jednotky se staly stejné skupiny ve světě, kde se tento způsob řešení problematiky domácího násilí osvědčil. Záměrem při vytvoření skupiny bylo, aby se vyřešili nesrovnalosti, které sebou skýtala běžná denní praxe, kdy hlídka, která přijela na zákrok například do domácnosti, vyřešila na místě dílčí jednání násilné osoby, ale neřešila je v kontextu předchozích jednání v této domácnosti, přestože již mohla být evidována. Pro management městského ředitelství Brno, bylo založení skupiny, a její specializace na tuto problematiku nejvhodnějším řešením. Tato varianta je vhodná vzhledem k tomu, že v rámci své specializace jsou policisté připraveni na nejrůznější eventuality, které tyto vztahové skutky obnášejí a především je vhodná vzhledem k minimální sekundární viktimizaci oběti, kdy tato nemusí svůj příběh vyprávět postupně několika policistům, ale od začátku s ní jedná tento proškolený pracovník, který případ zpracovává od oznámení, až po případné trestní stíhání. Vyjma jiného samozřejmě pracovníci skupiny pracují na poli prevence.

Po přijetí zákona č. 135/2006 Sb. začala na území ČR vznikat intervenční centra. V rámci spolupráce pracovníků policie, intervenčních center a dále v rámci spolupráce se zdravotnickými službami, s poradenskými a azylovými zařízeními, nestátními a občanskými sdruženími se vytvářely počátky interdisciplinárních týmů (IDT). V současné době tyto interdisciplinární týmy pracují především v rámci intervenčních center. Jejich hlavní úlohou je předávání informací a zkušeností a vzájemné proškolení o blízkých nebo společných tématech rozdílných profesí v rámci problematiky domácího násilí. V těchto IDT má být zajištěn přenos nových poznatků, zkušeností a metod, vzájemně mezi jednotlivými účastnickými organizacemi. Základními stavebními kameny IDT jsou policie, zástupci intervenčního centra a pracovníci justice. Dále mohou být do IDT zapojeni pracovníci občanských sdružení, členové OSPOD, kurátoři, atd.¹¹⁸

Počátky interdisciplinární spolupráce u nás jsou vázány k projektu Bílého kruhu bezpečí, kdy tento projekt byl realizován v rámci Ostravy, a projektu se zúčastnila desítka místních organizací, jak ze státního aparátu, tak i nestátních a byl vytvořen IDT. Projekt byl nazván jako „Interdisciplinární přístup k řešení problému domácího násilí. Hlavním cílem projektu bylo zkvalitnění spolupráce ve prospěch ohrožené osoby. Koordinátorem činnosti IDT bylo vybráno Dona centrum Bílého kruhu bezpečí. Tato spolupráce se následně ukázala jako velice praktická a úspěšná a tedy tento projekt sloužil jako návod pro zakládání dalších IDT v dalších městech ČR.¹¹⁹

Struktura ani fungování IDT nemá v českém právu přímou podporu v žádné právní normě. Fungování takovéto spolupráce podléhá specifickým jednotlivých regionů, ve kterých jsou IDT zřízeny. Založením IDT však automaticky nezískáme jeho správnou funkci a spolupráci jednotlivých složek. Úspěchem funkce IDT je závislé na zvládnutí vymezených faktorů, mezi které například náleží – velikost týmu, určení základních cílů, zájem členů o problematiku, financování a zdroje. Takovýchto faktorů je samozřejmě více, platí však, že pro úspěšnou spolupráci jsou důležité definované cíle, hodnoty a úkoly, stejně jako jejich splnění a vyhodnocení jejich splnění.¹²⁰

¹¹⁸ Knobloch B. Institut vykazání v boji proti domácímu násilí a jeho přínos pro společnost, Diplomová práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2009, s. 77-78

¹¹⁹ <http://www.bkb.cz/o-nas/vyrocnni-zpravy/> - Výroční zpráva Bílého kruhu bezpečí za rok 2004

¹²⁰ Vargová, B., Vavroňová, M., Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci: Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí, ROSA 2006

Činností interdisciplinárních týmů se zabývala rovněž koncepce nazvaná „Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011 – 2014“ (NAP DN). Cílem NAP DN v oblasti domácího násilí a IDT je vytvoření systému kontinuálního vzdělávání na základě interdisciplinární spolupráce. Uložené úkoly jsou směřovány především na systematické a dlouhodobé vzdělávání takových okruhů odborných profesí a jejich pracovníků, kteří se v rámci své činnosti dostávají do kontaktu s osobami ohroženými domácím násilím nejčastěji.¹²¹

5.2. Intervenční centra

Jedním z nejdůležitějších článků v rámci pomoci ohrožené osobě v rámci domácího násilí jsou Intervenční centra. Tato tvoří pomyslný most pro ohroženou osobu, vedoucí přes násilí do další fáze života bez násilí. Intervenční centra byla právně vymezena v zákoně č. 135/2006 Sb. a počátky jejich působnosti se tedy datují k 1. 1. 2007.

V případě právního vymezení intervenčních center vznikla velmi zajímavá situace. Dne 30. 1. 2007, tedy ani ne celý měsíc poté, co vstoupil v účinnost zákon č. 135/2006 Sb., byl zákonodárným sborem schválen zákon č. 29/2007 Sb., kterým se novelizovala právní úprava činnosti intervenčních center, a tato byla implementována do nového zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Novela č. 29/2007 Sb. nabyla účinnosti dnem vyhlášení ve Sbírce zákonů, 20. 2. 2007. V zákoně č. 108/2006 Sb. je činnost intervenčních center upravena v ust. § 60a. Po obsahové stránce je specifikace činnosti intervenčních center v obou případech minimálně odlišná, je v ust. § 60a z. č. 108/2006 Sb. přehledněji rozepsána do čtyř odstavců a je více specifikována.¹²²

Intervenční centrum nabízí pomoc osobám ohroženým domácím násilím na základě doručení kopie úředního záznamu o vykázání ze strany policie po realizovaném vykázání násilné osoby ze společného obydlí. Tento úřední záznam se intervenčnímu centru zasílá neprodleně, mezní lhůta pro zaslání je 24 hodin. Tato pomoc je ohroženým osobám nabídnuta nejpozději ve lhůtě do 48 hodin od doby doručení záznamu od policie intervenčnímu centru. Intervenční centrum může rovněž poskytnout pomoc na základě žádosti jiné osoby, která obývá s ohroženou osobou společné obydlí, nebo i bez

¹²¹ Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011 – 2014

¹²² Vrtilka J., Efektivnost trestu při postihu pachatele domácího násilí, Diplomová práce, Brno, 2011, s. 16

podnětu, ihned poté, co se intervenční centrum o násilném chování vůči ohrožené osobě dozví. Sociální služby jsou intervenčním centrem poskytovány jako služby ambulantní, terénní nebo pobytové. Služby intervenčních center jsou poskytovány zcela bezplatně.¹²³

Zákonem č. 135/2006 Sb. byl tedy upraven vznik intervenčních center, kdy vzniklo 15 intervenčních center. Jedno v každém z 14 krajů České republiky, kdy výjimka byla udělána v Moravskoslezském kraji, kde vznikla intervenční centra dvě. V intervenčních centrech poskytují pomoc pracovníci, kteří byli proškoleni a o tomto proškolení získali osvědčení od ministerstva práce a sociálních věcí. Nabídka služeb a pomoci ohroženým osobám je především v oblasti právní, psychologické nebo sociální.

5.3. Pomáhající organizace

Termínem nevládní, nebo popřípadě nestátní neziskové organizace (angl. zkratka NGO – Non-Governmental Organization). Dle právního vymezení jsou tyto subjekty povětšinou občanská sdružení (o.s.), nebo obecně prospěšné společnosti (o.p.s.), popřípadě nadace.

Neziskové organizace byly mezi prvními, které upozornily na výskyt domácího násilí v České Republice, a také se zasadily o osvětu ve společnosti prostřednictvím kampaní. Mezi největší kampaně, které u nás proběhly, patří „Kampaň proti domácímu násilí“. Tato byla poprvé uskutečněna v říjnu roku 2003 za významné podpory Nadace Open Society Fund Praha. Celá kampaň byla zaštitěna ze strany deseti neziskových organizací. Jednalo se o tyto organizace - ROSA (koordinátor kampaně), Acorus, Český svaz žen, Magdalenium, Most k životu, NESEHNUTÍ Brno, Poradna pro ženy v tísni, proFem, Slezská diakonie - poradna ELPIS a Ženy bez násilí.¹²⁴

Největší vlna kampaní a přísun informací z oblasti domácího násilí bývá před koncem roku, jelikož 25. 11. 1999 byl ze strany OSN vyhlášen dnem proti domácímu násilí a tedy je dobré i tento den s jeho významem připomínat.

¹²³ <http://www.mpsv.cz/cs/4228> - Intervenční centra, užito dne 15. 2. 2013

¹²⁴ <http://www.stopnasili.cz/verejnost/kampan-proti-dn.html> - Kampaň proti domácímu násilí, užito dne 15. 2. 2013

Za dobu svých funkcí uspořádala sdružení z oblasti boje s domácím násilím větší množství kampaní. Některé byly realizovány celorepublikově například formou upoutávek v televizi či v tisku, popřípadě letákovou či billboardovou formou. Jiné mohly být realizovány pouze regionálně a to od celostátně působících sdružení, nebo i od menších uskupení působících v jednotlivých regionech. Dalším významem pak jsou kampaně právnických osob, viz. Avon, nebo kampaně se známými osobnostmi jako patronkami těchto kampaní.

Za mnohé zmíním například kampaň kosmetické firmy Avon – Avon proti domácímu násilí. Tento projekt společnost Avon spustila v roce 2008. Cílem bylo přispět ke zlepšení informovanosti veřejnosti o problematice domácího násilí páchaného na ženách. S naplňováním cílů projektu pomohly také modelky Daniela Peštová a Adriana Sklenaříková-Karembu. V celosvětovém rozsahu potom pozici známé osobnosti bojující za práva žen přijala Reese Witherspoon. Kampaň Avon proti domácímu násilí je neustále činná. V roce 2012 Avon společně se sdružením proFem představil analýzu, která popisuje ekonomické dopady domácího násilí. Tato analýza byla první svého druhu. Avon a proFem se zaměřují na prevenci násilí páchaného na ženách a připravují projekt putovních vzdělávacích workshopů. Avon připravuje vydání knihy na téma domácího násilí a výtěžek z jejího prodeje poputuje na konto projektu Avon proti domácímu násilí.¹²⁵

K dalším kampaním patří například ta, která byla realizována sdružením proFem a jejíž tvář se stala Mirka Čejková. Nazývala se – první ránu to nekončí, ale začíná. Myslím si, že každá takováto kampaň, ať už regionální, nebo celostátní, ať již cestou masmédií, billboardů, či letákových a přímých akcích na ulicích, nebo jiných místech (obchodní, nebo kulturní střediska), vždy se dostane blíž k veřejnosti a každá informace, která se může dostat k osobám ohroženým domácím násilím je nadmíru užitečná.

Bílý kruh bezpečí

Nejvýznamnější organizací v České republice je právě Bílý kruh bezpečí. Jedná se o občanské sdružení, které bylo založeno roku 1991 a jeho působnost je po celém území

¹²⁵ <http://www.avonprotidomacimunasili.cz/> - Avon – kampaň proti domácímu násilí, užito dne 15. 2. 2013

České republiky. Bílý kruh bezpečí má v devíti krajích ČR včetně Prahy celkem jedenáct poraden, mezi které patří především poradny, ale také Ostravské intervenční centrum a centrála BKB. Mezi neopomenutelné služby patří provoz DONA linky, který je nepřetržitý. Služby BKB jsou bezplatné, nezávislé, nestranné, odborné a diskrétní.¹²⁶

Bílý kruh bezpečí stál i za zákonodárnou iniciativou, kdy jak již bylo zmíněno, byla dne 10. Října 2002 založena aliance proti domácímu násilí. V rámci této aliance byla vytvořena expertní pracovní skupina, která se skládala ze zástupců z ministerstva spravedlnosti a ministerstva vnitra. Dále zde nalezneme zástupce Nejvyššího státního zastupitelství, Nejvyššího soudu, zástupců z odborné veřejnosti, zástupce Bílého kruhu bezpečí a dalších odborníků. Jednalo se o těchto deset odborníků. Doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc., JUDr. Tomáš Durdík, doc. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., JUDr. Martin Kloubek, JUDr. Eva Koubová, JUDr. Danuše Novotná, JUDr. František Púry, Mgr. Michaela Štěrbová, Mgr. Petra Vitoušová a JUDr. Jiřina Voňková, CSc.¹²⁷

Je jistě dobře, že tři z těchto osobností se neustále zabývají touto prosociální činností a jsou hlavními osobnostmi Bílého kruhu bezpečí. Jedná se o Mgr. Petru Vitoušovou, která je v pozici prezidentky sdružení a o JUDr. Jiřinu Voňkovou, CSc. a JUDr. Tomáše Durdíka, kteří spolupracují jako viceprezidenti sdružení.

Dalším neméně významným subjektem mezi neziskovými organizacemi je KOORDONA. Ve skutečnosti se jedná o koalici neziskových organizací pomáhajících osobám ohroženým domácím násilím. V současné době jsou v této koalici sdruženy tyto subjekty. Acorus – centrum pro osoby ohrožené domácím násilím, Arcidiecézní charita Praha – projekt Magdala, Élektra o.s., Magdalenium o.s., Most k životu o.p.s., Občanská poradna Nymburk o.s., Persefona o.s., proFem o.p.s., Rosa o.s., Slezská diakonie, poradny Elpis (Ostrava, Třinec, Karviná, Trutnov).

¹²⁶ <http://www.bkb.cz/o-nas/zakladni-udaje-o-organizaci/zakladni-udaje/> - Bílý kruh bezpečí- základní informace o organizaci, užito dne 15. 2. 2013

¹²⁷ <http://www.bkb.cz/o-nas/vyrocní-zpravy/> - Výroční zpráva Bílého kruhu bezpečí za rok 2004, užito dne 15. 2. 2013

KOORDONA spolupracuje na celorepublikové i lokální úrovni společně se státními institucemi i dalšími nestátními organizacemi, přičemž společně hledají nejlepší řešení pomoci pro osoby ohrožené domácím násilím.¹²⁸

Nelze nijak snižovat možnosti pomoci některé z organizací, nicméně z uvedené koalice bych ještě rád vyzdvihl činnost sdružení proFem, které v rámci své činnosti vydalo publikaci „Domácí násilí v českém právu z pohledu žen“ autorek Voňkové a Huňkové (2004) a následně v roce (2008) přepracované vydání od autorek Voňkové a Spoustové. Dalším počinem tohoto sdružení, který lze významně kladně hodnotit je zrealizování projektu AdwoCats for Woman, realizovaný již od roku 1998. V tomto projektu se jedná o tým právníček, pracujících ve sdružení ve prospěch ohrožených osob, zvláště proškolených na problematiku domácího násilí.¹²⁹

Výčet dalších sdružení by mohl být ještě velmi dlouhý, ale já jsem se rozhodl o uvedení ještě jednoho subjektu. Jedná se o Poradnu pro oběti domácího násilí Tereza, jež je zřízena za spolupráce s oblastní charitou ve Znojmě a je tedy typickým příkladem menšího regionálního centra pomoci ohroženým osobám. Poradna se nachází na ulici Dolní Česká 1 ve Znojmě a její služby jsou totožné se službami jiných sdružení stejného typu a velikosti.¹³⁰

¹²⁸ <http://www.koordona.cz/>

¹²⁹ <http://www.profem.cz/projekty/?x=1973275>

¹³⁰ Leták místní poradny, který je k dispozici ohroženým osobám v rámci kontaktu s policií ČR, při výjezdu na místo, kde by se mohlo jednat o incident se znaky domácího násilí.

6. UPLATNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA V RÁMCI DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Obecně lze říci, že sociální pedagogika vznikala v zejména v okolních státech jako reakce na společenskou situaci 2. poloviny 19. století. Toto období bylo poznamenáno značným množstvím problémů sociálního charakteru.

Sociální pedagog je připraven nejen po odborné stránce pro oblast pedagogickou, neboli výchovnou, ale rovněž i pro oblast společenskou a sociální.

“Mollenhauer dospěl k názoru, že sociální pedagogika je pojem pro skupinu nových pedagogických opatření a institucí, vzniklá jako odpověď na typické problémy moderní společnosti. Úkolem sociální pedagogiky je vytvoření rovnováhy mezi požadavky a motivy jedince a strukturou nároků daných společností (K. Mollenhauer, 1993)”¹³¹

Sociálně patologické jevy jakými jsou domácí násilí a stalking sice nejsou jevy nijak mladými, ale pravdou zůstává, že společnost na tuto problematiku neuměla a v mnoha ohledech možná i nechtěla v dřívějších dobách reagovat. Sociální pedagogika je v tomto směru hybatelem změn, jelikož jejím hlavním cílem je řešení těchto problémů ve společnosti, péče o ohrožené osoby a především také prevence, před opakováním sociálně patologických jevů.

“Kunstreich (1997) provedl analýzu sociálních povolání v souvislosti s krizí společnosti. Čím intenzivněji probíhá krize ve společnosti, tím nutnější je posílení sociálních povolání. Je paradoxem, že sociální profese mají konjunkturu právě v těchto obdobích. Projevuje se to nárůstem zájmu uchazečů o sociální povolání. Prudký rozvoj informací ve společenských vědách, vznik nových povolání, sepětí oboru s praxí způsobilo v sociální pedagogice posun k ambicím angažovat se výrazněji v sociálních oblastech, které byly kdysi doménami jiných oborů.”¹³²

¹³¹ Kraus B., Sýkora P., Sociální pedagogika I, skripta IMS, Brno 2009, s. 10 - 11

¹³² Mühlpachr P., Problémy současné společnosti, skripta IMS, Brno 2004, s. 56

Odpovědi na otázky v rámci tohoto tématu řešil ve své práci i Klíma.

“Sociální pedagogiku chápe jako specializovaný obor, který zachází za hranice standardního pedagogického systému. Klíčovým aspektem je pojetí sociální pedagogiky jako oboru klientského, využívající pedagogický aparát ve vztahu ke konkrétnímu životnímu způsobu (vztahům a činností) a kultivace jedince a nikoliv ve vztahu k obecným výchovně vzdělávacím cílům.”¹³³

Při vymezování cílů sociální pedagogiky je třeba si uvědomit, že nastala změna paradigmat – vzorů, které vycházejí z následků, nikoli z příčin. Proto je třeba vzít v úvahu, jakých je třeba následků. Němečtí autoři uvádějí, že sociální služby oblasti stojí mezi čtyřmi oblastmi: sociální, zdravotní, vzdělávací a právní, přičemž každá z nich proniká společenským, kulturním, hospodářským a sociálním systémem.¹³⁴

6.1. Pozice sociálního pedagoga při řešení domácího násilí

Možnosti sociální pedagogiky v rámci problematiky domácího násilí a stalkingu vidím ve dvou rovinách. V rovině odborné a v rovině obecné. V odborné rovině se jedná zejména především o proškolení pracovníků, kteří se při své práci s těmito sociálně patologickými jevy setkávají, ať již se státního sektoru, či z oblasti neziskových organizací. Díky důkladnému proškolení mohou tito pracovníci odvádět dobře svoji práci a ohroženým osobám se dostalo co možná nejlepší pomoci a podpory. Další neméně důležitou funkcí je funkce preventivní.

Obor sociální pedagogiky je velice široký a tedy i možnosti uplatnění sociálního pedagoga jsou rozsáhlé. Z tohoto hlediska spatřuji uplatnění sociálního pedagoga v mnoha resortech ve vládním, ale i v nevládním sektoru.

Mezi základní předpoklady pro výkon profese sociálního pedagoga v praxi jsou především odborné znalosti a dovednosti. Jako odborné znalosti jsou chápány vědomosti ze společensko-vědních předmětů (pedagogika, psychologie, atd.). Dále jsou pro výkon profese důležité i další specifické znalosti zejména z oborů sociální

¹³³ Mühlpachr P., Problémy současné společnosti, skripta IMS, Brno 2004, s. 56

¹³⁴ Bakošová Z., Sociální pedagogika jako životná pomoc, vydavatelství Public promotion s.r.o., Univerzita Komenského Bratislava 2008, s. 55

pedagogiky, pedagogiky volného času, sociální komunikace, teorie výchovy, ale rovněž práva a sociální politiky. Dovednostmi je chápána tvořivost, schopnost realizace projektů a pohotovost. Osoba sociálního pedagoga by měla být především empatická, psychicky vyrovnaná, vnímavá, trpělivá, tolerantní a altruisticky založená.

Dnes se také hovoří o prevenci společensky nežádoucích jevů, tedy o prevenci sociálních deviací. Jedná se i vznik iniciativ, strategií a nejrůznějších aktivitám, které vedou k zamezení vzniku jevu samotného, nebo zmírnění negativních následků, nebo jestliže již jev nastal, tak aby se již více neopakoval a jestliže se opakuje, pak aby měl alespoň změněnou intenzitu či formu. Potřeba preventivního přístupu byla vyvolána praxí. Na základě poznatků z praxe se ukázalo, že příčiny jednotlivých sociálních deviací a okolnosti jejich vzniku jsou velmi podobné a často se opakují, stejně jako jejich sociální důsledky. Také odborná veřejnost se shoduje na tom, snadnější a výhodnější těmto jevům předcházet, než je následně řešit.¹³⁵

V obecné rovině jde především o osvětu a šíření informací o domácím násilí a stalkingu všemi informačními kanály, které je možno využít a to jak ze strany odborné, tak i ze strany široké (laické) veřejnosti.

¹³⁵ Kraus B., Sýkora P., Sociální pedagogika I, skriptá IMS, Brno 2009, s. 56

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7. VÝZKUM V OBLASTI DOMÁCÍHO NÁSILÍ

V této části diplomové práce se zaměřím na zjištění informovanosti respondentů z řad široké veřejnosti o sociálně patologických jevech domácího násilí a nebezpečného pronásledování (stalkingu). K tomuto jsem využil dotazník, který je k nahlédnutí v příloze č. 1 této práce.

7.1. Cíl práce, metody výzkumu a stanovení hypotéz

Cíl:

Hlavním cílem bylo zjistit, jaké jsou možnosti Policie České republiky, intervenčních center, pomáhajících organizací ale i široké veřejnosti v oblasti informovanosti o problematice domácího násilí. Cílem bylo najít další cesty a způsoby, jak zkvalitňovat informovanost a především, jak zajistit, aby se tyto důležité informace včas a v dostatečné míře dostali k těm nejpotřebnějším a tedy k osobám ohroženým domácími násilím, nebo stalkingem.

Metoda:

K tomuto účelu jsem se rozhodl pro metodu kvantitativního výzkumu pomocí dotazníkového šetření. Dotazník obsahuje celkem 23 otázek. Prvních 5 otázek bylo vztaženo k zjištění demografických údajů a zbylých 18 otázek se již týkalo samotného tématu domácího násilí a stalkingu. S výjimkou jediné otázky č. 14 se jedná ve všech případech o otázky uzavřené. Otázka číslo 14. zůstala polozavřená, kdy respondenti mohli v případě kladné odpovědi doplnit název instituce dle vlastních znalostí. Vzhledem k tomu, že dotazník byl zaměřen k široké veřejnosti, která může mít o daných tématech pouze minimální povědomí, byly otázky formulovány velmi obecně, aby jim respondenti dokázali porozumět a odpovědět na ně, bez dalšího doplňujícího vysvětlení.

Hypotézy:

Při stanovování hypotéz bylo postupováno tak, aby se výzkumem podařilo od veřejnosti zjistit co nejpřesnější data a tedy se dalo určit, zda dle dosažených výsledků je možné

hypotézy verifikovat, nebo falzifikovat.¹³⁶

H1) Předpokládám, že většina lidí ví, že existuje problematika domácího násilí a stalkingu.

H2) Předpokládám, že osobám z laické veřejnosti je rozhovor o domácím násilí a stalkingu nepříjemný a tak se snaží vyhnout konverzaci o tomto tématu.

H3) Předpokládám, že sociálně patologické jevy, jako jsou domácí násilí a stalking dokáže veřejnost popsat díky osvětě z masmédií, především internetu.

H4) Předpokládám, že osoby ohrožené domácím násilím znají instituce pomáhající osobám ohroženým domácím násilím, kam se mohou obrátit pro pomoc (intervenční centra, neziskové organizace, Policie ČR).

7.2. Výběr respondentů

U dotazovaných respondentů jsem se zaměřil na všeobecné povědomí o problematice domácího násilí a stalkingu. Výběr respondentů nebyl nijak specifikován, jednalo se o náhodný výběr. Měl jsem připraveno a rozdál jsem 200 dotazníků. Toto dotazníkové šetření proběhlo v měsících říjnu a listopadu 2012. Nazpět se mi vrátilo 185 dotazníků, z nichž jeden byl nevyhodnotitelný pro nesprávné vyplnění ze strany respondenta, a tedy mi zůstalo 184 dotazníků vhodných pro následné vyhodnocení.

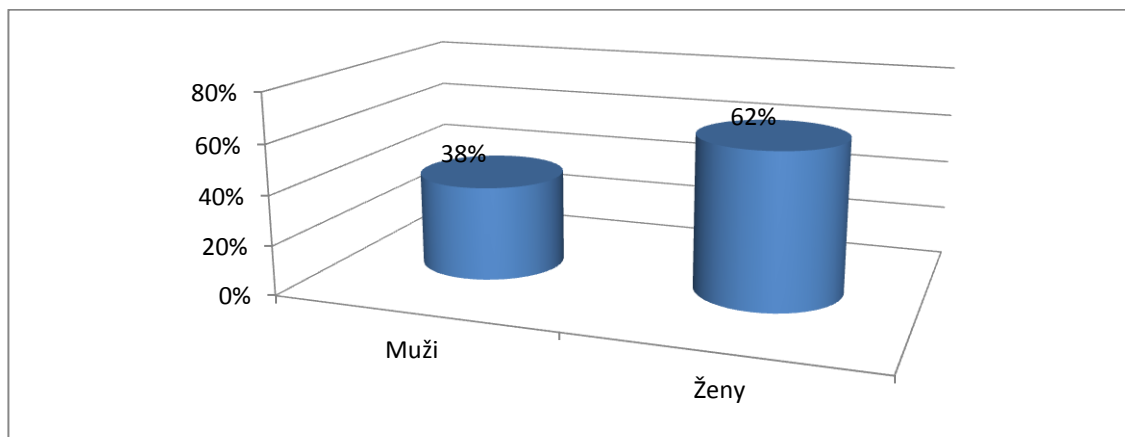
7.3. Prezentace výsledků výzkumu

Výsledky výzkumu, který jsem provedl, prezentuji v grafické formě, která je dále doplněna popisem k jednotlivým grafům. Jak jsem již výše zmínil, dotazník lze rozdělit do dvou oddílů, kdy první obsahuje otázky demografické (1-5) a druhý oddíl obsahuje otázky k samotnému tématu domácího násilí a stalkingu. Výsledky jsou interpretovány, jak počty respondentů, tak jejich procentuelním vyjádřením, kdy procenta jsou zaokrouhlena na celá čísla.

¹³⁶ Radvan E, Vavřík M., Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách, skripta IMS, Brno, 2009, s. 22-47

Otázka č. 1 – Pohlaví

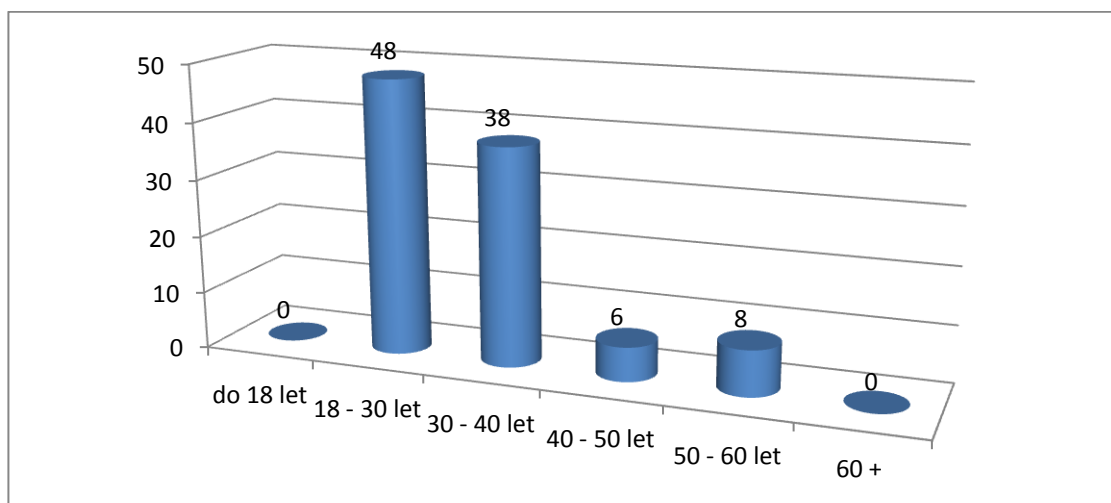
Graf č. 1: rozdělení dle pohlaví respondentů:

V prvním grafu je znázorněno rozložení mužů a žen v rámci výzkumného vzorku, kdy mužů bylo 70, což obnáší 38 % respondentů a žen bylo 114, což obnáší 62 % z kompletního souboru.

Otázka č. 2 – Věk

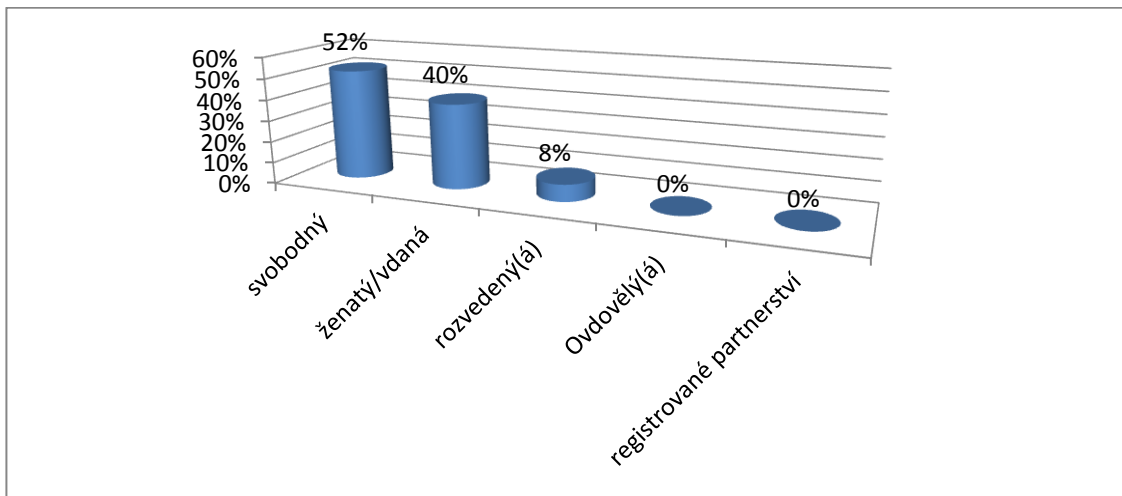
Graf č. 2: rozdělení dle věku respondentů:

Vzhledem k tomu, že u věkových kategorií do 18 let a nad 60 let se nepodařilo oslovit žádného respondenta, nejsou tyto barvy v grafu vyznačeny, ale nalézají se v legendě, která ke grafu náleží. Jednotivé výsledky v u této otázky dopadly následovně: do 18 let (0 respondentů / 0%), 18 – 30 let (88 respondentů / 48%), 30 – 40 let (70 respondentů / 38%), 40 – 50 let (12 respondentů / 6%), 50 – 60 let (14 respondentů / 8%), a nad 60 let (0 respondentů / 0%).

Otázka č. 3 – Rodinný stav

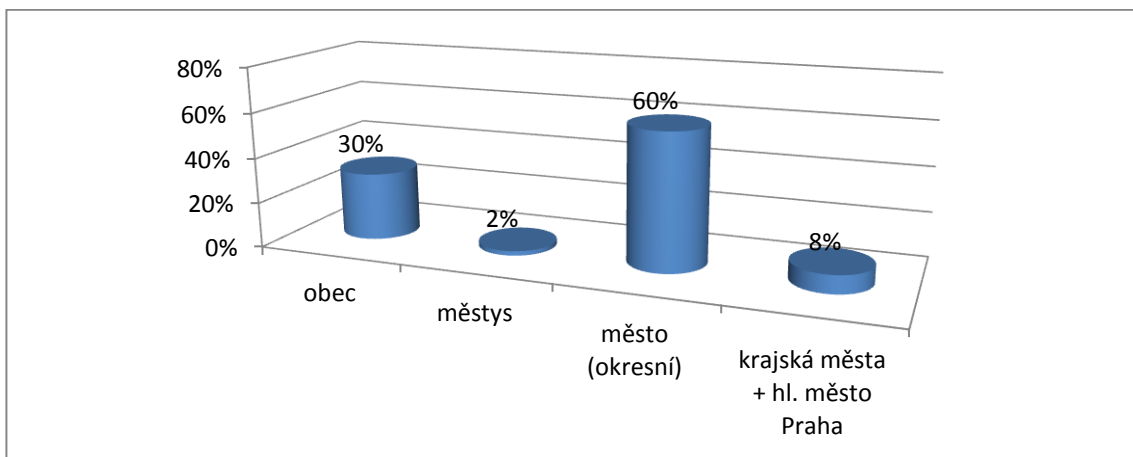
Graf č. 3: rozdělení dle rodinného stavu respondentů:

97 respondentů (52%) je svobodných, 73 respondentů (40%) je sezdáno, 14 respondentů (8%) je rozvedených a u kategorií ovdovělých a registrovaných partnerů skončila v kolonkách nula.

Otázka č. 4 – Bydliště respondentů

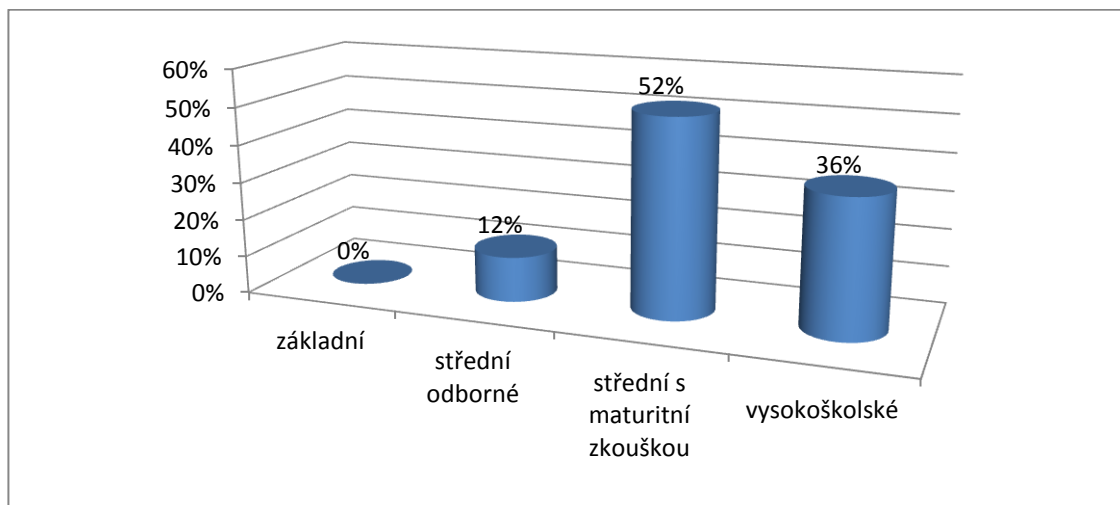
Graf č. 4: rozdělení dle bydliště respondentů:

Otázka bydliště respondentů vyšla v konkrétních výsledcích takto: obce (55 respondentů / 30%), městys (4 respondenti / 2%), města (okresní) (110 respondentů / 60%), města krajská + hlavní město Praha (15 respondentů / 8%).

Otázka č. 5 – Vzdělání

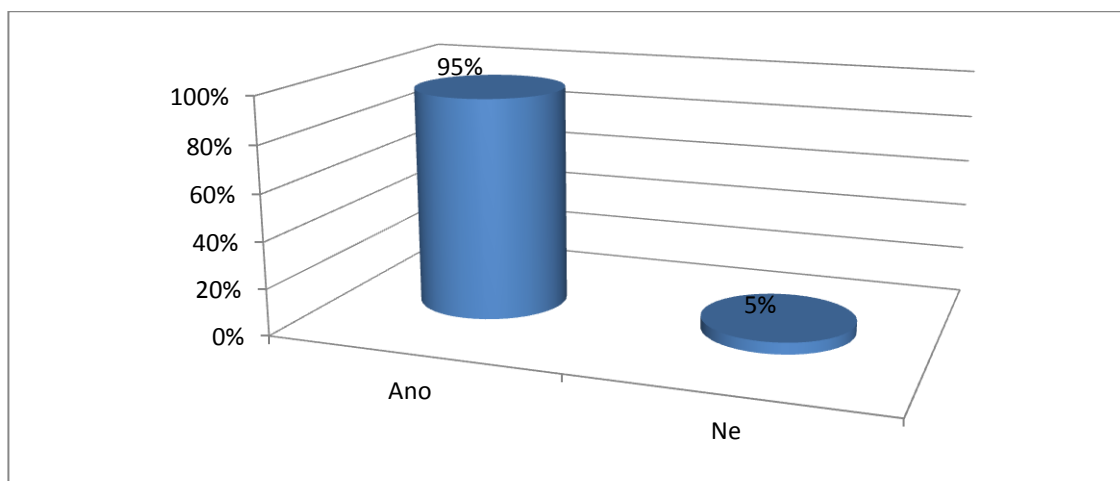
Graf č. 5: rozdělení dle dosaženého vzdělání respondentů:

Otázkou č. 5 o nejvyšším dosaženém vzdělání respondentů jsem ukončil demografickou část dotazníku. Základní vzdělání (0 respondentů / 0%), střední odborné (22 respondentů / 12%), střední s maturitní zkouškou (96 respondentů / 52%) a vysokoškolské (66 respondentů / 36%).

Otázka č. 6 – Víte, jak definovat pojem sociálně patologického jevu, který se nazývá domácí násilí?

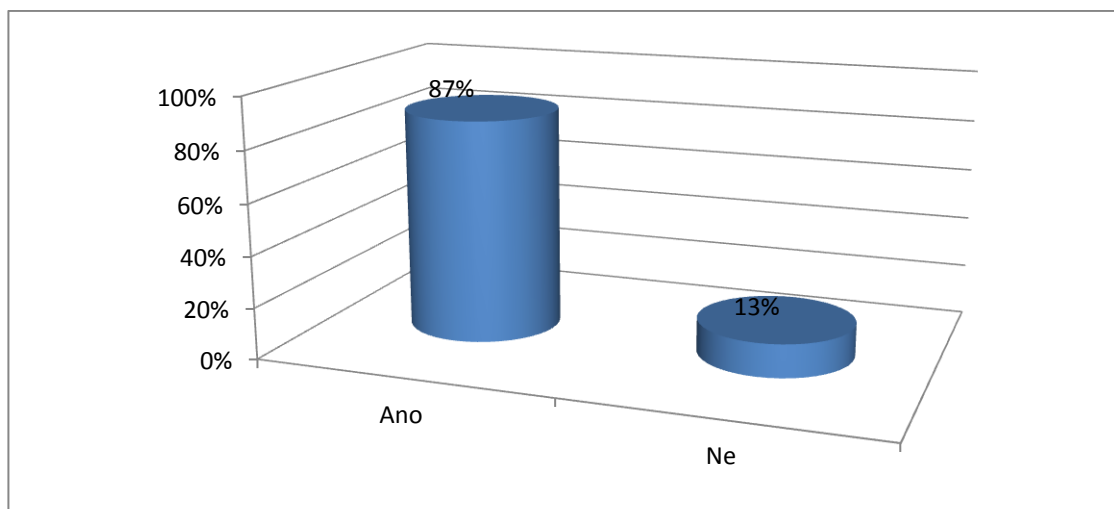
Graf č. 6: definice pojmu domácí násilí:

Z tohoto grafu je možno usuzovat, že společnost má povědomí o sociálně patologickém jevu domácího násilí. Odpověď ano (175 respondentů / 95%), odpověď ne (9 respondentů / 5%). Vysoké procento kladných odpovědí přisuzují tomu, že je termín domácího násilí velmi frekventovaný.

Otázka č. 7 – Víte, jak definovat pojem sociálně patologického jevu nazývaného stalking (nebezpečné pronásledování)?

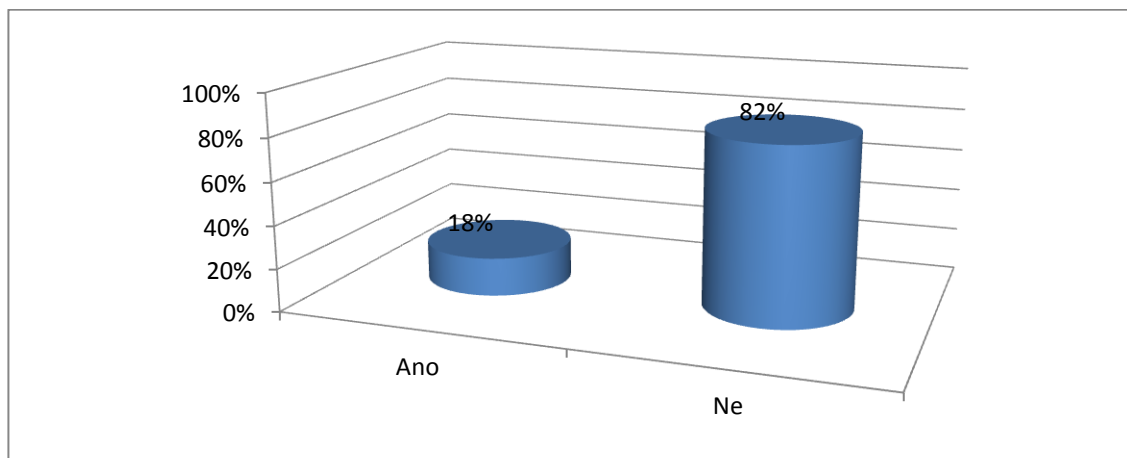
Graf č. 7: definice pojmu stalking (nebezpečné pronásledování):

Vysokou hodnotu kladných odpovědí u této otázky je možno přičíst velké mediální kampani, která se po kodifikaci v českém trestním zákoníku k tomuto jevu rozběhla. Nutno zdůraznit, že je to jen ku prospěchu a tento výsledek by mohl napovídat, že informace se k veřejnosti dostaly. Odpověď ano (160 respondentů / 87%) odpověď ne (24 respondentů / 13%).

Otázka č. 8 – Je dle vašeho soudu dostatečně mediálně prezentována problematika spojená s domácím násilím a stalkingem?

Graf č. 8: mediální prezentace problematiky domácího násilí a stalkingu:

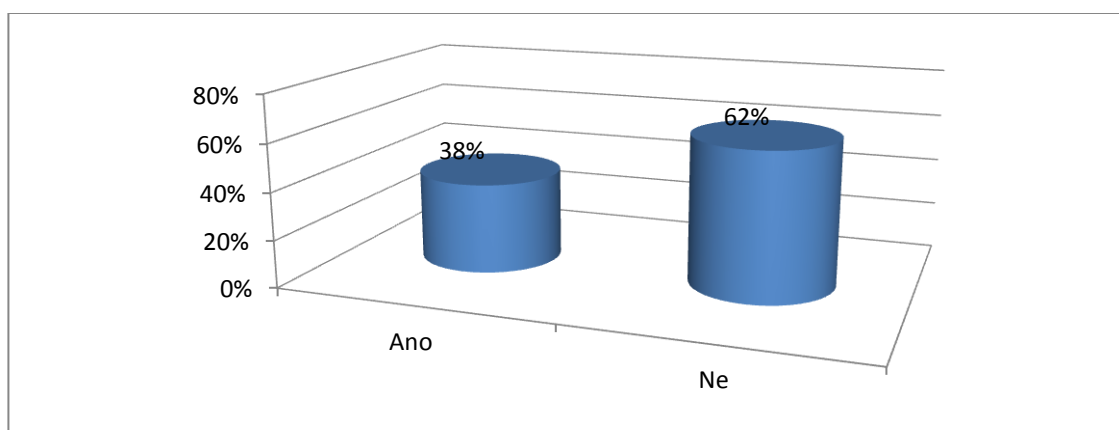

Výsledek odpovědí na tuto otázku ne zcela koresponduje s výsledky předchozích dvou

otázek, což by mohlo znamenat, že v předchozích dvou otázkách bylo zodpovězeno povědomí o dané problematice ze široka a veřejnost by uvítala detailnější informace anebo že si veřejnost tyto informace opatřuje sama, ale ráda by byla i za další informace z dané oblasti. Odpověď ano (33 respondentů / 18%), odpověď ne (151 respondentů / 82%).

Otázka č. 9 – Víte, co je to Intervenční centrum?

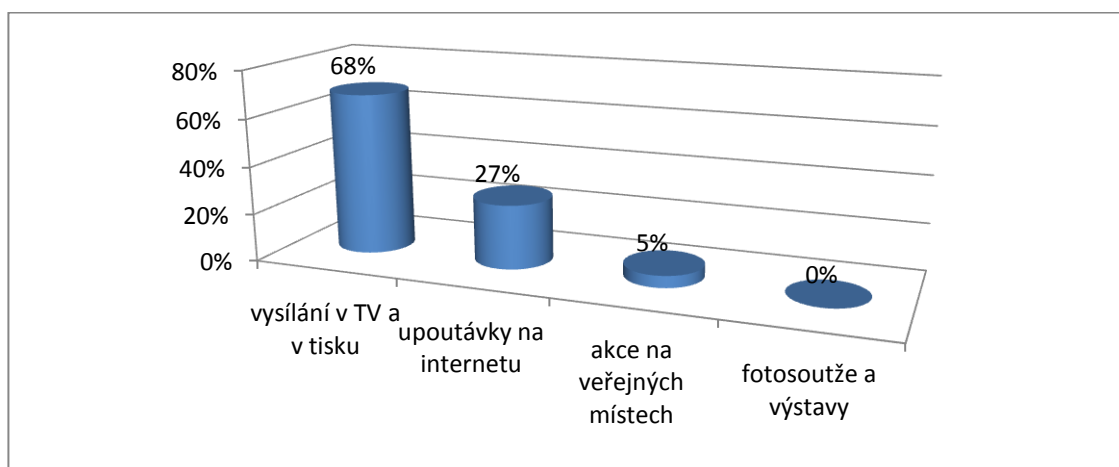
Graf č. 9: znalost instituce - Intervenční centrum:

Znalost pojmu Intervenční centrum je ve společnosti rozšířena, avšak předpokládám, že všechny osoby, které odpověděli kladně, nebudou pravděpodobně znát celou paletu služeb, které IC nabízí. Konkrétní výsledky: Odpověď ano (70 respondentů / 38%), odpověď ne (114 respondentů / 62%)

Otázka č. 10 – Jakou formou by měla být veřejnost o této problematice informována?

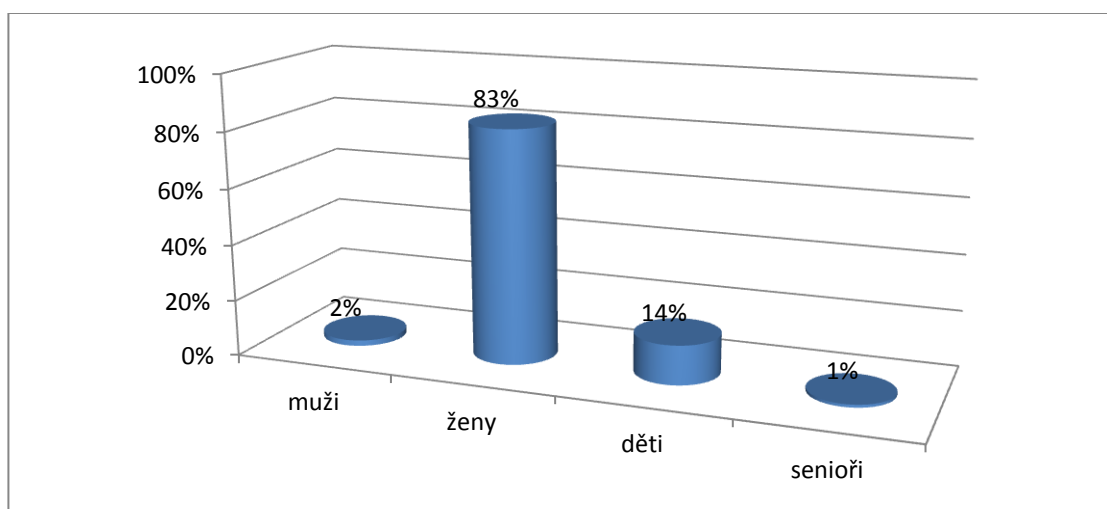
Graf č. 10: forma informování veřejnosti:

Dle odpovědí je patrné, že veřejnost preferuje příjem informací z masmédií typu televize a tisku (125 respondentů / 38%), dále formou upoutávek na internetu (49 respondentů / 27%), v menší míře zaostaly akce na veřejných místech (10 respondentů / 5%) a zcela bez zájmu (0 respondentů / 0%) vyšla v dotazníku forma kulturních akcí jako foto soutěží a výstav.

Otázka č. 11 – Kdo bývá v rámci domácího násilí nejčastěji ohroženou osobou?

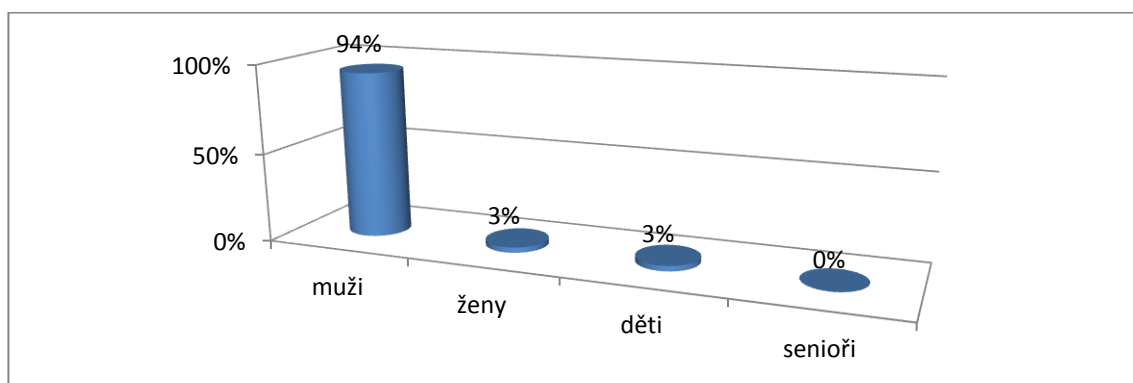
Graf č. 11: ohrožené osoby v domácím násilí:

V této otázce vyšly dle očekávání jako hlavní ohrožené osoby domácím násilím ženy (153 respondentů / 83%). Tyto byly následovány dětmi (25 respondentů / 14%), následně muži (4 respondenti / 2%) a na posledním místě seniory (2 respondenti / 1%). Myslím si, že na tuto otázku mohlo mít vliv i to, že mezi respondenty se neobjevil nikdo v kategorii nad 60 let a tedy z této kategorie a osob, které do ní spadají, nám částečně chybí zpětná vazba.

Otázka č. 12 – Kdo bývá v rámci domácího násilí nejčastěji násilnou osobou?

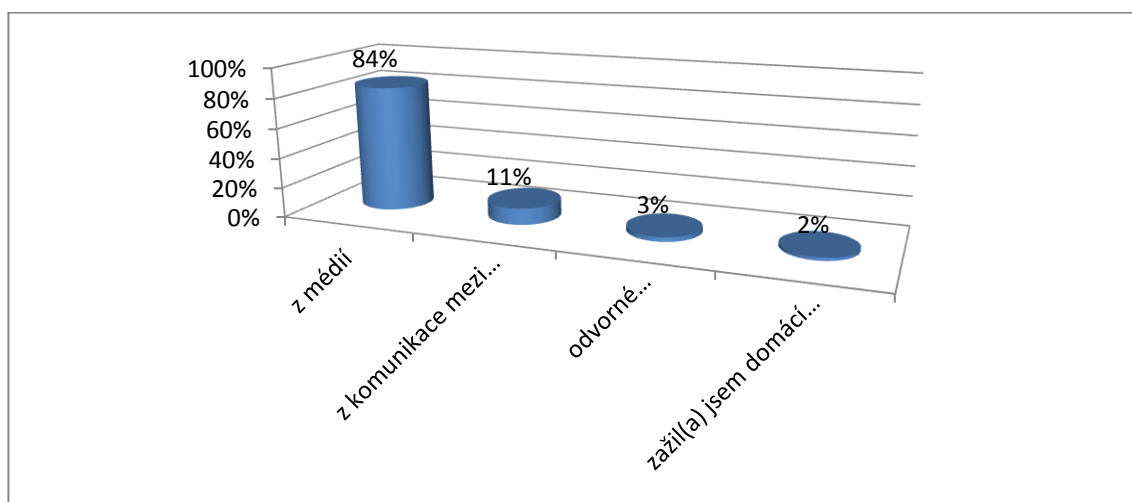
Graf č. 12: násilné osoby v domácím násilí:

Rovněž výsledek u této otázky nebyl nijak neobvyklý. Jako nejčastější násilné osoby byli uvedeni muži (172 respondentů / 94%), dále ženy (6 respondentů / 3%), děti (6 respondentů / 3%) a rovněž v této otázce nefigurovali senioři (0 respondentů / 0%).

Otázka č. 13 – Odkud se dozvídáte nejčastěji informace o domácím násilí?

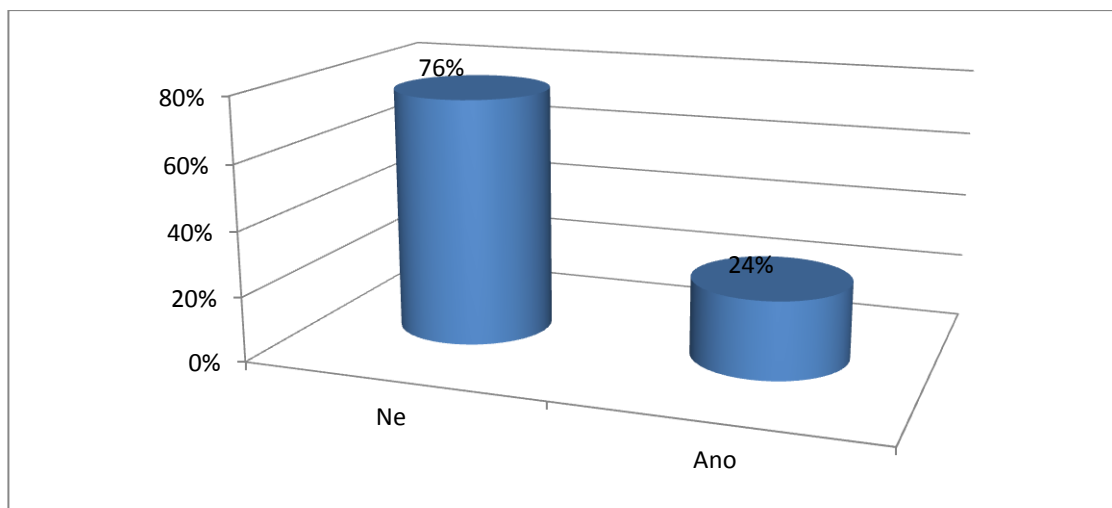
Graf č. 13: nejčastější zdroj informací o domácím násilí:

Z výsledků této otázky je patrné, že média mají na informovanost značný vliv. Informace z médií má (155 respondentů / 84%), informace z komunikace s přáteli nebo známými má (19 respondentů / 11%), 6 respondentů (3%) si informace sami vyhledali na internetu nebo v některé z odborných publikací a 4 respondenti (2%) získali informaci osobní zkušeností s tímto sociálně patologickým jevem.

Otázka č. 14 – Znáte některou z organizací pomáhajících osobám ohroženým domácím násilím?

Graf č. 14: znalost pomáhajících organizací:

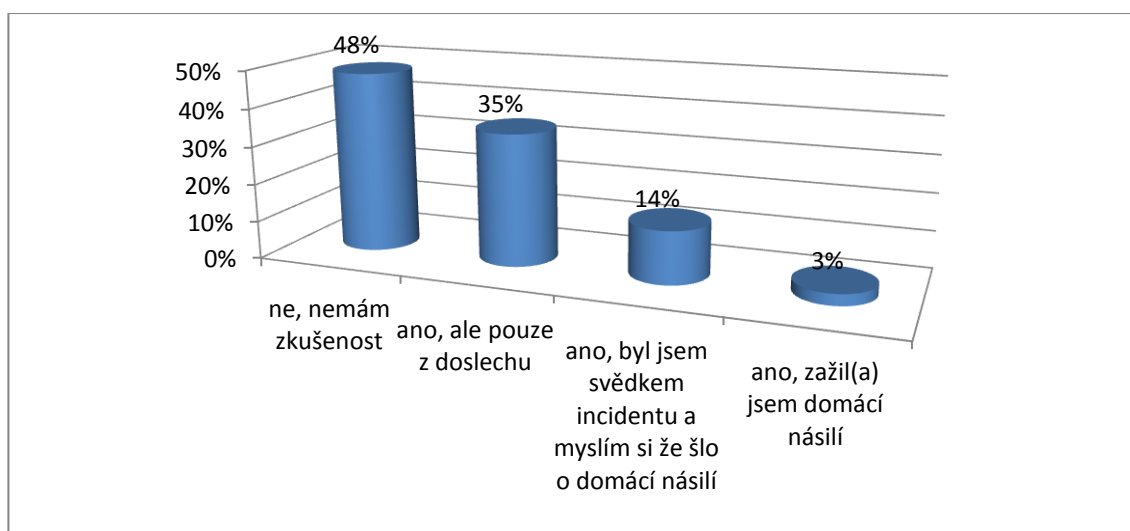

U této otázky jsem se vzhledem k některým předchozím výsledkům domníval, že výsledek kladných odpovědí bude vyšší, avšak jde již o hlubší náhled a ne každý si mohl při vyplňování dotazníků ihned nějakou organizaci vybavit. Odpověď ne použilo 140 respondentů (76%), odpověď ano 44 respondentů (24%). Tato otázka byla jako jediná v dotazníku položavřená, kdy v případě kladné odpovědi, měli respondenti uvést danou organizaci. Zde již uvedu pouze číselný výčet, jelikož jsou odpovědi rozděleny mezi více subjektů a tedy jsou zde malé hodnoty.

Nejvíce uváděným subjektem byl s 20 záznamy Bílý kruh bezpečí, na druhém místě s 10 záznamy bylo občanské sdružení ROSA, další subjekt uvedený respondenty byla DONA linka s 5 záznamy (DONA linka sice spadá pod BKB, avšak i dle mých zkušeností ji lidé často chápou jako samostatnou organizaci, tedy ji takto respondenti definovali do dotazníku), následovalo intervenční centru Spondea z Brna se 4 záznamy, dále pak KOORDONA s 1 záznamem, občanské sdružení Acorus s 1 záznamem, dětské zařízení Klokánek, zřizované Fondem ohrožených dětí s 1 záznamem, Linka bezpečí 1 záznam, a poradna pro oběti domácího násilí Tereza se sídlem ve Znojmě 1 záznam. Je evidentní, že více než 21 let práce týmu lidí z Bílého kruhu bezpečí ve prospěch ohrožených osob mělo své opodstatnění a je tato organizace v očích veřejnosti na prvním místě.

Otázka č. 15 – Máte ze svého okolí zkušenost s domácím násilím?

Graf č. 15: zkušenost s domácím násilím:

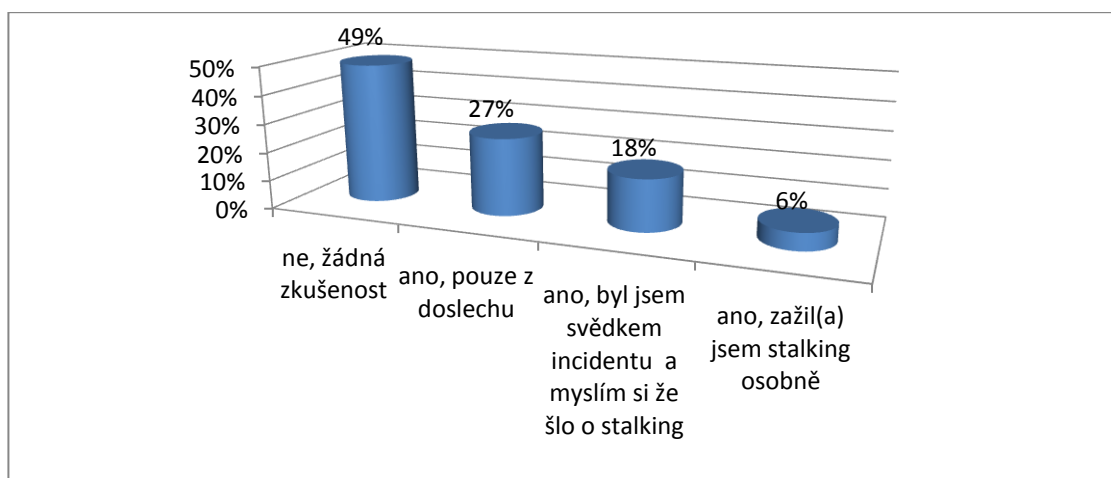

Z vyhodnocení této otázky je patrné, že kladně na tuto otázku odpovědělo 52%

respondentů, přičemž následně se jejich odpověď lišila ve formě další účasti. Konkrétní rozdělení: odpověď ne, nemám zkušenost 88 respondentů (48%), odpověď ano, ale pouze z doslechu 65 respondentů (35%), odpověď ano, byl jsem svědkem incidentu, o němž si myslím, že šlo o domácí násilí 25 respondentů (14%) a přímou osobní zkušenost s domácím násilím uvedlo 6 respondentů (3%).

Otázka č. 16 – Máte ze svého okolí zkušenost se stalkingem (nebezpečným pronásledováním)?

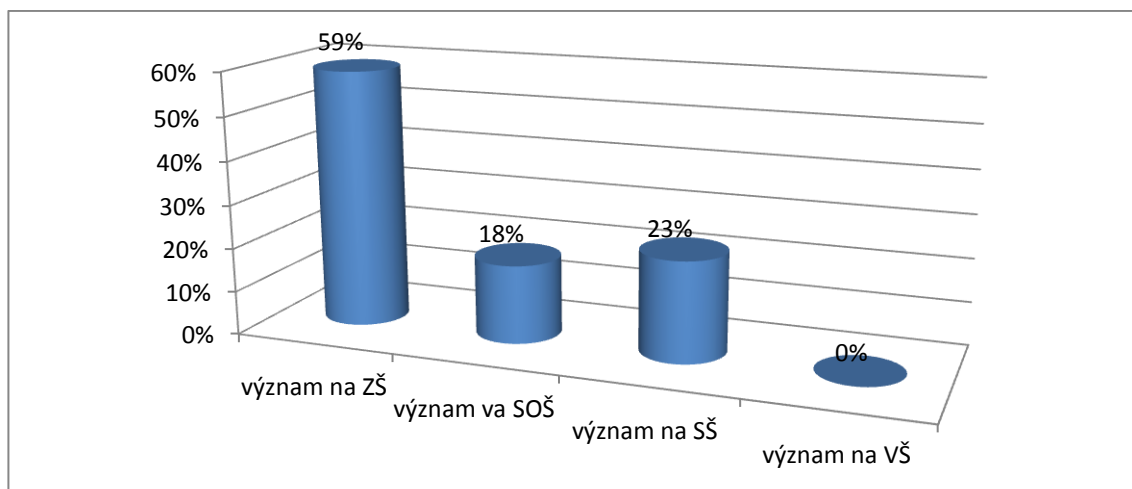
Graf č. 16: zkušenost se stalkingem:

Rovněž u tohoto grafu spojeného s odpověďmi na setkání se stalkingem je patrné, že se jedná o jev, který zasahuje nadpoloviční respondentů byť jen o jedno procento (51%). Opět stejně jako u předchozí otázky je zde následně rozdělení dle forem další účasti respondentů na tomto jevu. Z celkového počtu 184 respondentů jich 90 (49%) nikdy nezažilo nic, co by odpovídalo nebezpečnému pronásledování. Padesát respondentů (27%) má tento zážitek z doslechu od svých známých, či přátel, 34 respondentů (18%) bylo svědkem incidentu a myslí si, že by se mohlo jednat o stalking a 10 respondentů (6%) má se stalkingem přímou osobní zkušenost.

Otázka č. 17- Myslíte si, že mají význam preventivní akce a besedy na téma domácího násilí a stalkingu u dětí školního věku a mladistvých?

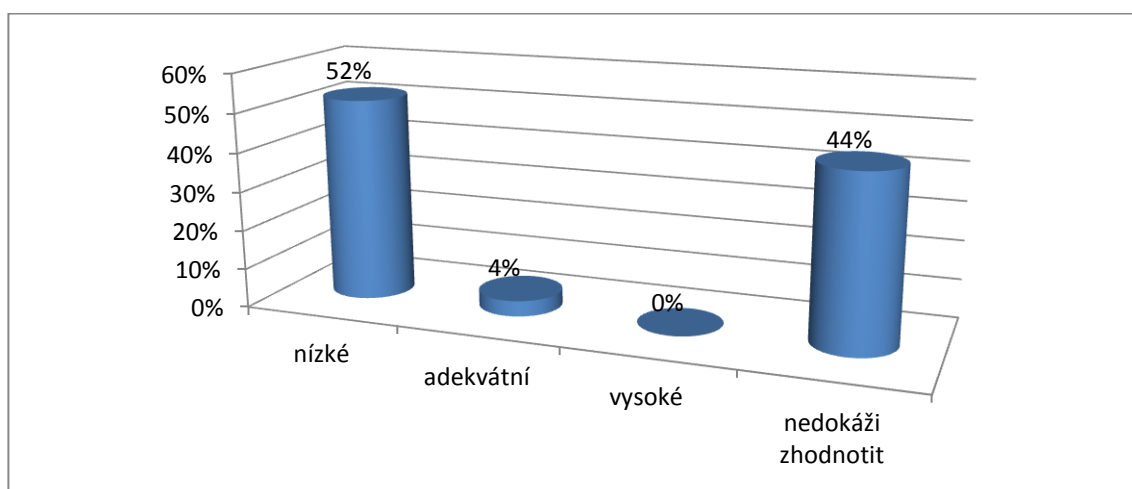
Graf č. 17: význam preventivních akcí u dětí a mladistvých:

Preventivní akce na základních školách mají význam dle 108 respondentů (59%), na středních odborných školách dle 34 respondentů (18%), dále na středních školách pokládá prevenci za významnou 42 respondentů (23%). Je zajímavé, že ze strany respondentů je zcela bez povšimnutí prevence na vysokých školách (0 respondentů / 0 %), přitom vysokoškolsky vzdělaní lidé tvoří, jak na straně ohrožených, tak na straně násilných osob nemalé počty.

Otázka č. 18 – Jaké si myslíte, že jsou tresty v případě odsouzení za domácí násilí nebo stalking?

Graf č. 18: tresty za domácí násilí, nebo stalking:

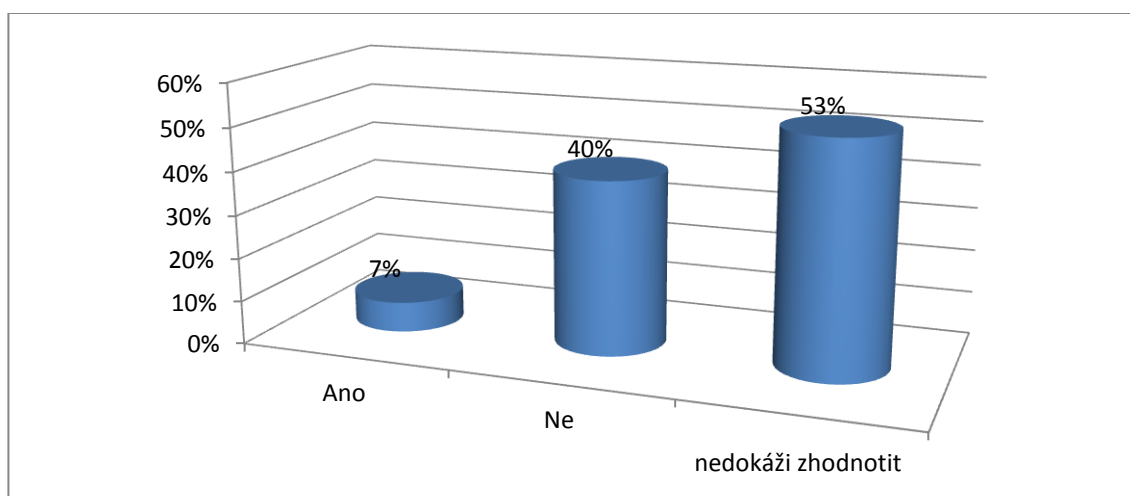

Po vyhodnocení této otázky bylo zjištěno, že 96 respondentů (52%) pokládá ukládané

tresty za nízké, pouhá (4%) což obnáší 8 respondentů, si myslí, že tresty jsou adekvátní. Na danou otázku neodpověděl nikdo tím způsobem, že by pokládal tresty v této oblasti za vysoké a (44%) neboli 80 respondentů se vyjádřilo tak, že nedokáže správně zhodnotit, zdali je trestání dostatečné či nikoliv.

Otázka č. 19 – Myslíte si, že je legislativa v oblasti domácího násilí a stalkingu dostačující?

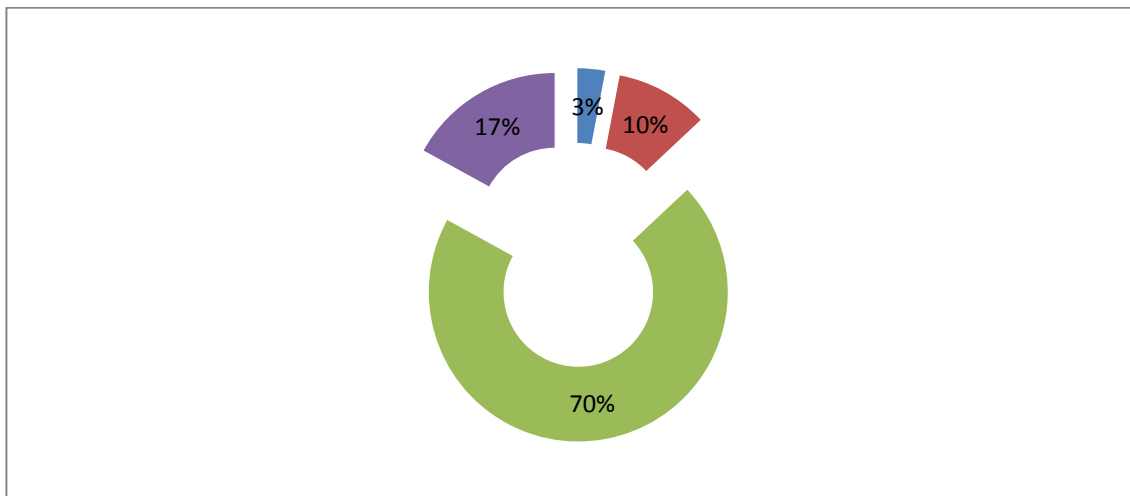
Graf č. 19: legislativa v oblasti domácího násilí a stalkingu:

Otázka právního vymezení byla pravděpodobně pro širokou veřejnost jedna z nejobtížnějších. Otázkou dostatečnosti legislativy se neustále zabývají i odborné kruhy. Respondenti v tomto dotazníku odpovídali tak, že legislativu za dostatečnou považuje 13 respondentů (7%), za nedostatečnou ji považuje 73 respondentů (40%) a odpověď, kdy respondenti zvolili možnost, že nemají dostatek informací, aby ji mohli vyhodnotit a odpověď zvolilo 98 respondentů (53%).

Otázka č. 20 – Jaký je pro vás rozhovor o domácím násilí, nebo stalkingu?

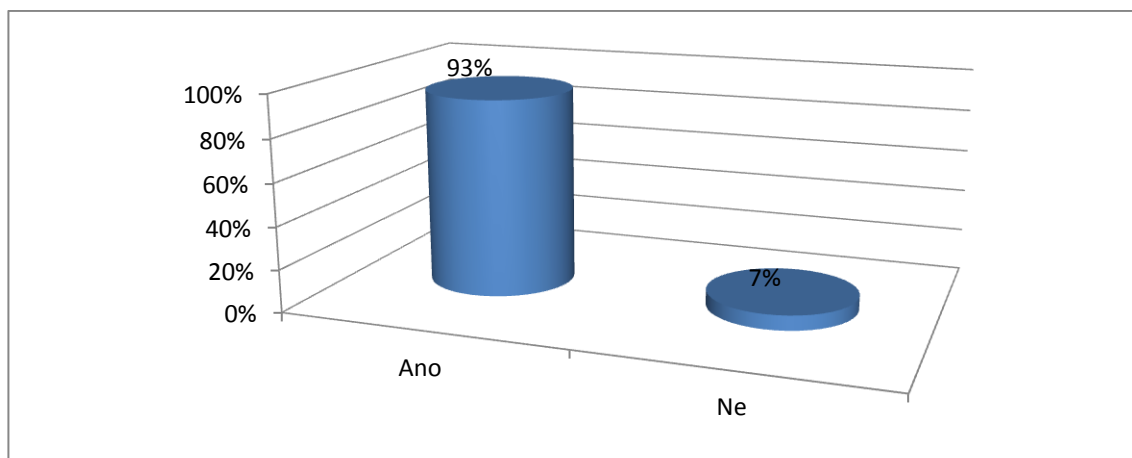
Graf č. 20: rozhovor o domácím násilí, nebo stalkingu:

Jedna z nejdůležitějších otázek z dotazníku, která zjišťovala, zda jsou lidé ochotni a schopni o problémech spojených s domácím násilím, nebo stalkingem veřejně mluvit. Pět respondentů (3%) se vyjádřilo ve smyslu, že je jim takováto konverzace nepříjemná a tedy že by o těchto tématech nemluvili. Dále 19 respondentů (10%) se vyjádřilo v tom smyslu, že je jim tato konverzace rovněž nepříjemná, ale s větším, nebo menším sebezapřením o ní dokáží mluvit. Je potěšující, že 128 respondentů (70%) si uvědomuje vážnost těchto témat a i přes to že je jim to také nepříjemné, sdělují, že je třeba o těchto tématech mluvit v co největší míře. A v poslední řadě se mezi respondenty objevily i osoby, které se zabývají pomocí těmto osobám. Tato kategorie čítá 32 respondentů (17%). Dotazník jsem záměrně nedával mezi své kolegy z obvodního oddělení Policie ČR ve Znojmě, jelikož jsem měl zájem o data z řad široké veřejnosti a ne o data z řad pracovníků pomáhajících profesí. Tím by došlo ke zkreslení. Podle počtu respondentů u poslední z odpovědí, si však dotazník k některým osobám pracujícím v těchto oborech cestu našel.

Otázka č. 21 – Pokud by jste se dozvěděli, že je ve vašem okolí osoba ohrožená domácím násilím, oznámili byste to?

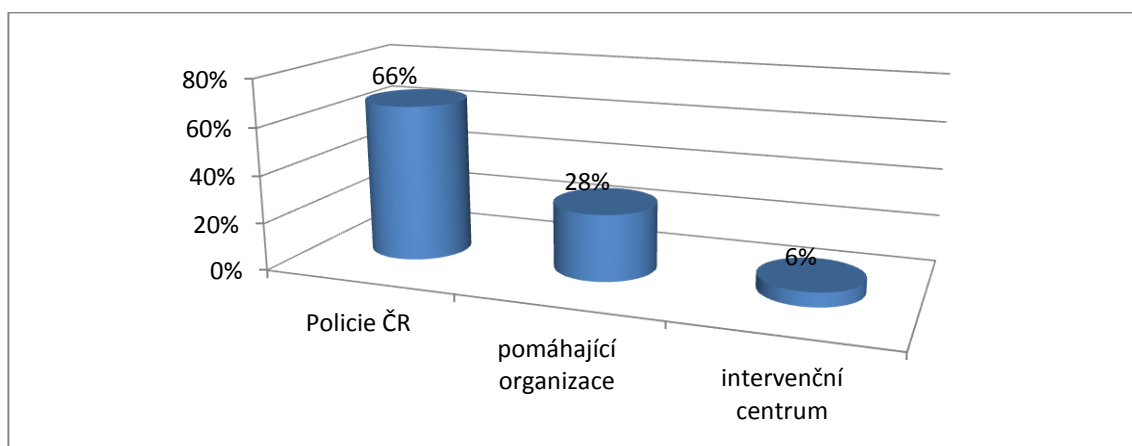
Graf č. 21: oznámení při zjištění domácího násilí ve svém okolí:

Při zadávání této otázky do dotazníku jsem si sám pokládal otázku, zda není nadbytečná. Zda by se mohl najít někdo, kdo by domácí násilí neohlásil, zvláště když je k dispozici více způsobů (viz. následující dvě otázky). Nicméně kladně na tuto otázku odpovědělo 172 respondentů (93%) a záporně 12 respondentů (7%). Mohu se pouze domnívat, co vede těch 7% respondentů k lhostejnosti k dění v jejich okolí.

Otázka č. 22 – Pokud by jste jednání oznámili, komu byste tak učinili?

Graf č. 22: rozdělení oznámení dle zvolené instituce:

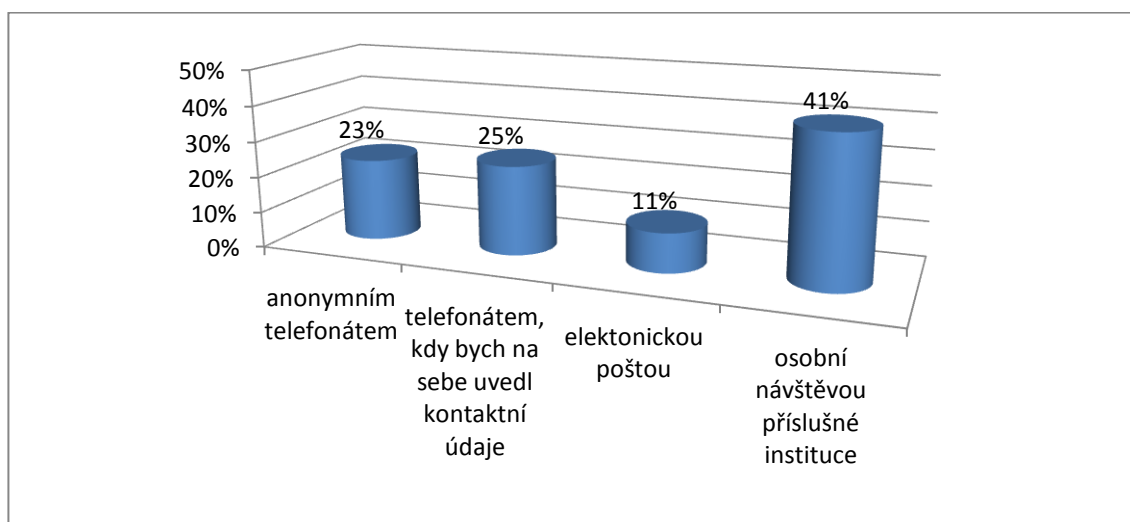

Výsledek této otázky mě jako policistu zvláště těší, protože dvoutřetinový podíl respondentů 121 (66%), by oznámil věc na policii. Budu doufat, že tato hodnota se nebude snižovat a že Policie ČR, a především jednotliví policisté, budou pro ohrožené osoby vždy zárukou bezpečí a spolehlivosti. Dále byly ze strany 52 respondentů (28%)

zvoleny pro oznámení pomáhající organizace a u 11 respondentů (6%) bylo volbou intervenční centrum. Zde si trůufám tvrdit, že o existenci intervenčního centra se některé osoby dozvědí až po jejich osobním prožití incidentu se znaky domácího násilí.

Otázka č. 23 – Jakým způsobem byste věc oznámili?

Graf č. 23: způsob oznámení domácího násilí:

V této otázce jsou uvedeny čtyři možnosti oznámení věci, kdy možnost anonymního oznámení by využilo 42 respondentů (23%), užití telefonního hovoru s uvedením kontaktních údajů by využilo 46 respondentů (25%), 20 respondentů (11%) by využilo pro komunikaci elektronickou poštu a 76 respondentů (41%) by se osobně dostavilo do sídla některé z organizací (Policie, intervenční centrum, neziskové organizace) a věc oznámilo osobně.

7.4. Analýza výzkumu a jeho interpretace

Výsledky, které byly získány provedením tohoto dotazníkového šetření, mají svou určitou vypovídací hodnotu. Já jsem se ve své práci snažil zaměřit zejména na zjištění ať už základních, nebo i dalších odvozených informacích o domácím násilí a stalkingu z laické veřejnosti. Lze tvrdit, že výsledky dotazníku v zásadě korespondují s veřejným míněním o těchto sociálně patologických jevech ve společnosti a také o tom, že společnost o těchto tématech jistě povědomí má. Nicméně i přesto se našly údaje, které mě překvapily a neočekával jsem je. Nejen z výsledků dotazníku, ale i ze své praxe u Policie České republiky a rovněž i ze své pozice člověka, který je přesvědčen

o kladném významu angažovanosti v těchto tématech si troufám říci, že je na poli informovanosti neustále co zlepšovat.

Vyhodnocení hypotéz:

V úvodu empirické části jsem si stanovil hypotézy, k jejichž potvrzení, nebo vyvrácení použiji informace získané prostřednictvím dotazníkového šetření.

H1) Předpokládám, že většina lidí ví, že existuje problematika domácího násilí a stalkingu.

Po provedení dotazníkového šetření si dovoluji tvrdit, že tato **hypotéza se potvrdila**. Ke zjištění stavů u této hypotézy byly určeny otázky č. 6, 7, 15 a 16. Otázka č. 6 byla zaměřena na povědomí jevu domácího násilí v obecné rovině a tuto potvrdilo 95% respondentů, U otázky 7 se jednalo rovněž o povědomí o sociálně patologickém jevu, ale tentokrát o stalkingu, kdy se kladně vyjádřilo 87% respondentů. U otázek 15 a 16 se jednalo o formu osobní zkušenosti s domácím násilím, resp. stalkingem, kdy i v tomto případě vyšly kladně hodnocené odpovědi v nadpolovičních výsledcích, a sice 52% u domácího násilí a 51% u stalkingu.

H2) Předpokládám, že osobám z laické veřejnosti je rozhovor o domácím násilí a stalkingu nepříjemný a tak se snaží vyhnout konverzaci o tomto tématu.

Tato **hypotéza se** po vyhodnocení odpovědí u otázek č. 13 a 20 **nepotvrdila**. V rámci varianty odpovědi b) u otázky č. 13 odpovědělo 11% respondentů, že informace o domácím násilí se nejčastěji dozvídají z komunikace mezi přáteli a známými. Toto číslo samo o sobě nemá velkou sílu, ale v kontextu dané otázky je to jediný druh komunikace, další způsoby jsou informační kanály především mediální a proto nelze tento výsledek podceňovat. Dále je zde ještě návaznost na otázku č. 20, která se zabývá rozhovorem o domácím násilí nebo stalkingu, kdy celých 97% respondentů, zvládne hovořit s většími, či menšími obtížemi o těchto sociálně patologických jevech veřejně.

H3) Předpokládám, že sociálně patologické jevy jako jsou domácí násilí a stalking dokáže veřejnost popsat díky osvětě z masmédií, především internetu.

Vzhledem k výsledkům mohu uvést, že tato **hypotéza se potvrdila**. Pro potvrzení této hypotézy hovoří výsledky otázek č. 10, 13 a 17. U otázky č. 10 bylo provedeno rozdělení dle médií předávajících informace k široké veřejnosti. Celkem 95% uvádí, že by příjem informací preferovalo nejčastěji formou masmédií, kdy v 68% se jedná o formu televizního vysílání, nebo textů v tisku, a 27% by upřednostnilo příjem informací z internetu. Zbýlých 5% respondentů se kladně vyjádřilo k prezentaci formou akcí pořádaných na veřejných místech. Rovněž dle výsledku otázky č. 13 je jasně patrná dominance médií ve sdělování informací, kdy v 84% se respondenti dozvídají informace tímto způsobem. Dále se v 11% informace dozvídají v komunikaci s přáteli a známými. Zbýlých 5%, je rozděleno na 3%, kteří si informace samostatně vyhledávají na internetu a 2% respondentů, kteří měli přísun informací po osobním zážitku s domácím násilím. Poslední otázkou zařazenou pod tuto hypotézu je otázka č. 17. Tato se zabývá dobou, kdy je dle respondentů správné začít o tomto sociálně patologickém jevu hovořit s dětmi a mladistvými například na školních besedách, či preventivních akcích. 59% respondentů považuje za správné začít již na základní škole. S tímto já se plně ztotožňuji, kdy si myslím, že pokud je výklad podán tak aby byl přiměřený rozumovým možnostem a schopnostem žáků, nemůže se nic pokazit, ba naopak. Dále 18% respondentů je pro vhodnou dobu zahájení těchto akcí na středních odborných školách a 23% na středních školách, které jsou ukončeny maturitní zkouškou. Nikdo z respondentů v dotazníku nevybral možnost akcí v rámci vysokoškolského studia. O důvodech můžeme pravděpodobně pouze spekulovat. Dle odborných výzkumů, jsou však vysokoškolsky vzdělané osoby významně zastoupeny jak mezi násilnými, tak mezi ohroženými osobami v domácím násilí, a tak pro mne opomenutí této kategorie ze strany respondentů bylo určitým překvapením v rámci tohoto dotazníkového šetření.

H4) Předpokládám, že osoby ohrožené domácím násilím znají instituce pomáhající osobám ohroženým domácím násilím, kam se mohou obrátit pro pomoc (intervenční centra, neziskové organizace, Policie ČR).

Tato **hypotéza se nepotvrdila**. Provedené dotazníkové šetření vystihuje tuto hypotézu

ve třech otázkách, a sice se jedná o otázky č. 8, 9 a 14. U otázky č. 8 uvedlo 82% respondentů, že dle jejich soudu nejsou informace o domácím násilí a stalkingu prezentovány dostatečně. V otázce č. 9 byl položen konkrétní dotaz, zde osoby znají instituci poskytující pomoc ohroženým osobám – intervenční centrum. Celkem 62% respondentů odpovědělo záporně a tato instituce jim známa není. V otázce č. 14 byla veřejnost dotazována, zda zná nějakou organizaci pomáhající osobám ohroženým domácím násilím. Zde se jednalo o jedinou položenou otázku v dotazníku, kdy v případě kladné odpovědi, byli respondenti požádáni o uvedení této organizace. Kladně se na tuto otázku vyjádřilo „pouze“ 24% což je 44 respondentů. V dalším rozčlenění pomáhajících organizací převládly Bílý kruh bezpečí, ROSA o.s., a IC Spondea (vzhledem k regionálnímu dotazníkovému šetření).

Největším překvapením pro mne byl výsledek otázky č. 21, kde jsem předpokládal a doufal v 100% účast u kladné odpovědi, avšak dočkal jsem se, ku svému překvapení 7% (12 resp.) výsledku v záporné rovině. Otázka se zabývá ohlášením domácího násilí, popř. stalkingu při jeho zjištění.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se snažil vystihnout a popsat vše, co by bylo pro čtenáře neznalého v těchto problematikách důležité a popřípadě aby se podařilo jej nasměrovat k tomu, aby se o dané téma sám zajímal a věděl kde hledat odpovědi na své otázky, či na koho se obrátit s prosbou o pomoc, pokud by ji potřeboval. Zabýval jsem se jak základním vymezením pojmů, teorií nebo koncepcí. Dále také například nasměrováním zákonodárského sboru ke změnám v legislativním procesu, které bylo vedeno nejčastěji ze strany neziskových organizací a jiných iniciativ. Nutno podotknout, že tyto snahy měly značný vliv a bude to již téměř jedno desetiletí, kdy se v českém právu počaly objevovat snahy o řešení sociálně patologického jevu domácího násilí.

Česká republika a její společnost prošla za zmíněných deset let určitým vývojem, kdy je však neustále patrné, že přestože vliv masmédií v dnešní době je silný, stále je možné najít rezervy v tom, jakým způsobem jsou některá masmédiá k osvětě využívána. Je evidentní, že přísun velkého množství informací, především cestou informačních technologií a tedy internetu a mediálních kanálů fungujících v tomto prostředí, je v některých situacích nad rozpoznávací schopnosti některých lidí a tito nejsou schopni některé informace správně přijmout a zpracovat. Dále je ve společnosti neustále velká řada názorů, které tyto sociálně patologické jevy bagatelizují, popřípadě je převádějí do jiné úrovně, kdy je snaha o převedení části viny na ohrožené osoby, nebo o obhajobu jednání násilné osoby. Považoval bych za důležité, aby veřejnost dostávala informace, které nebudou změněny, kdy nebude komunikace mezi dvěma subjekty nijak zkreslena.

Výsledky dotazníkového šetření poukazují na to, že sice převážná část společnosti má představu o negativních sociálně patologických jevech domácího násilí a stalkingu, ale jen málokdo dokáže popsat problematiku blíže. A nyní je zde úkol i pro mě, jako policistu Policie ČR, pro pracovníky intervenčních center, pro pracovníky pomáhajících organizací, ale i pro jiné subjekty, abychom dokázali tyto informace šířit, aby se především a v první řadě dostaly k těm potřebným – ohroženým osobám.

Využitelnost této práce bych viděl například pro nastupující policisty, nebo pro policisty, kteří mají o informace o problematice domácího násilí zájem. Mohla by být

rovněž využita kýmkoliv z široké veřejnosti, kdo si bude informace o této problematice hledat na internetu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

Zákony:

1. Zákon č. 2/1993 Sb., ve znění novel, Listina základních práv a svobod,
2. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění novel,
3. Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění novel,
4. Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách, ve znění novel,
5. Zákon č. 135/2006 Sb., Zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění novel,
6. Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění novel, platný do 31. 12. 2009
7. Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád, ve znění novel,
8. Zákon č. 200/1990 Sb., O přestupcích, ve znění novel,
9. Zákon č. 273/2008 Sb., O Policii České republiky, ve znění novel, platný od 1. 1. 2009
10. Zákon č. 283/1991 Sb., O Policii České republiky, ve znění novel, platný od 15. 7. 1991 – 31. 12. 2008
11. Zákon č. 359/1999 Sb., O sociálně právní ochraně dětí, ve znění novel,
12. Závazný pokyn PP číslo 179/2006, ze dne 27. listopadu 2006 kterým se stanoví postup příslušníku Policie ČR v případech domácího násilí (následné novelizace ZPPP č. 200/2008, ZPPP 166/2009),

13. Metodická příručka č.1/2010 ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky k realizaci závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009 o provádění vykázaní,

Literatura:

14. Bakošová Z., *Sociálna pedagogika ako životná pomoc. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008, 251 s. ISBN 978-809-6994-403.*

15. Bednařík P., *Institut vykázaní a zákaz vstupu a jejich úloha při řešení domácího násilí, Bakalářská práce, IMS Brno, 2009, 58s.*

16. Bentovim A., *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách. Vyd. 1. Překlad Daniel Bogušovský, Vratislav Janda. Praha: Grada, 1998, 117 s. Psyché (Grada Publishing). ISBN 80-716-9629-3*

17. Buskotte A., *Z pekla ven: žena v domácím násilí. Vyd. 1. Editor Lucie Vaničková Horníková. Překlad Daniel Bogušovský, Vratislav Janda. Brno: Computer Press, 2008, 176 s. Psyché (Grada Publishing). ISBN 978-80-251-1786-6.*

18. Conway H. L., *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007. 1. vyd. Editor Lucie Vaničková Horníková. Překlad Jana Mandelíková. Praha: Albatros, 2007, 158 s. Albatros Plus. ISBN 978-800-0015-507*

19. Čírtková L., *Forenzní psychologie. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s. ISBN 978-807-3802-134*

20. Čírtková L., *Moderní psychologie pro právníky, Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4722-078*

21. Gjurčová Š., Kocourková J., Koutek J.: *Podoby násilí v rodině*, Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2000, 101 p. *Psyché (Grada)*. ISBN 80-702-1416-3
22. Gráf J., *Stalking, nejen jako součást domácího násilí*, Bakalářská práce, IMS Brno, 2011, 100s.
23. Knobloch B., *Institut vykazání v boji proti domácímu násilí a jeho přínos pro společnost*, Diplomová práce, Univerzita Tomáše bati ve Zlíně, 2009, 139 s.
24. Králíčková Z., Žatecká E., Dávid R., *Právo proti domácímu násilí*, Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2011, xiii, 139 s. *Beckova skripta*. ISBN 978-807-4003-813
25. Kraus B., Sýkora P., *Sociální pedagogika I, skripta IMS, Brno 2009, 63 s.*
26. Marvánová – Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., *Partnerské násilí*, Vyd. 1. Praha: Linde, 2008, 159 s. *Beckova skripta*. ISBN 978-808-6131-764
27. Mufson S., Kranz R., Toufarová M., *O týrání a zneužívání*, Vyd. 1. Překlad Eva Hauserová. Praha: Lidové noviny, 1996, 131 s. *Linka důvěry*. ISBN 80-710-6194-8
28. Mühlpachr P., *Problémy současné společnosti, skripta IMS, Brno 2004, 82 s.*
29. Radvan E, Vavřík M., *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách, skripta IMS, Brno, 2009, s.*
30. Senčák I., *Domácí násilí a stalking z pohledu mladé generace*, Diplomová práce, IMS Brno, 2010, 86 s.
31. Spurný J., Matoušková I.: *Psychologie násilí*, Praha, Eurounion, 1996, 159 s., ISBN 8086898-37-7

32. Ševčík D., Špatenková N., *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. *Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk)*. ISBN 978-80-7367-690-2

33. Štěpničková Strachová J., *Práva a povinnosti oběti a pachatele domácího násilí*, Diplomová práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra trestního práva, Brno, 2010, 75 s.

34. Voňková, J., Huňková, M. a kol. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, Praha, proFem, o.p.s., 2004, 194 s., ISBN 80-239-2106-1

35. Voňková, J., Spoustová, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha, proFem, 2008, 244 s., ISBN 978-80-903626-7-3

36. Vrtilka J., *Efektivnost trestu při postihu pachatele domácího násilí*, Diplomová práce, IMS Brno, 2011, 97 s.

37. Zapletal L. a kol., *Základní kategorie a pojmy ze společenskovedních předmětů*, Skripta IMS, Brno 2007, 116 s.

Odborné publikace:

38. Bednářová, Z.: *Pomoc obětem domácího násilí a jejich dětem*. Sociální politika, č. 5 z roku 2000

39. Čírtková L., *Domácí násilí, odborná stať v periodiku Kriminální č. 3 z roku 2006*

40. Kornetová A., *Stalking, trestní řízení, zpracovala por. Bc. Andrea Kornetová, 4. od. SKPV MŘP Brno, VPS MV Brno, 2011, pracovní pomůcka pro policisty – intranet PČR*

41. *Stanovisko OBP MV ČR k některým problémům spojeným s výkladem skutkové podstaty nebezpečného pronásledování, vydáno 2. 3. 2010 pod č.j.: MV-22662-2/OBP-2010 – intranet PČR*

42. *Válková H.: Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech, uveřejněno v publikaci trestně právní revue č. 9/2009, nakladatelství C.H. Beck, 2009, ISSN 1213-5313, s. 257-263*

43. *Visinger R.: Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou, uveřejněno v publikaci trestně právní revue č. 11/2009, nakladatelství C.H. Beck, 2009, ISSN 1213-5313 s. 331- 337*

Internetové zdroje:

44. <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html> - užito dne 4. 12. 2012

45. www.afp.wz.cz/clanky.doc/Stalking.doc – Tůmová Š., Stalking – stalkerství – Nová forma psychického teroru, - užito dne 7.2.2013

46. <http://www.avonprotidomacimunasili.cz/>, Avon – kampaň proti domácímu násilí, užito dne 15. 2. 2013

47. <http://www.bkb.cz/o-nas/vyrocní-zpravy/>, Výroční zpráva Bílého kruhu bezpečí za rok 2004, užito dne 15. 2. 2013

48. Čírtková, L. Oběti domácího násilí.: odborná stat' na portálu www.Help24.cz, užito dne 8. 2. 2013

49. <http://www.domacinasili.cz/pomahajici-profesionalove/aliance-proti-domacimu-nasili/>, Aliance proti domácímu násilí, užito dne 10. 2. 2013

50. <http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili>, užito dne 2. 12. 2012

51. Durdík T., „Nebezpečné pronásledování z pohledu trestního práva – nástroje řešení“, Prezentace pro konferenci MV a Úřadu vlády ČR, Praha 23. 11. 2011 – dostupné na:

<http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=judr.%20tom%C3%A1%C5%A1%20durd%C3%ADk&source=web&cd=1&cad=rja&sqi=2&ved=0CC0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mvcr.cz%2Fsoubor%2Fkonference-mv-ke-stalkingu-23-11-2011-durdik-pps.aspx&ei=EysxUeeNO4SH4gSn7oEw&usg=AFQjCNFOHYyjBxVDH9nYcCMIO9mA9Ng9ZA&bvm=bv.43148975,d.Yms>, užito dne 5. 2. 2013

52. Fürbacherová I., Nebezpečné pronásledování- stalking, Prazentace - Odbor prevence kriminality MV ČR, dostupné na:

http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=stalking%20statistiky&source=web&cd=14&ved=0CD4QFjADOAo&url=https%3A%2F%2Fis.cuni.cz%2Fstudium%2Fpredmety%2Findex.php%3Fdo%3Ddown%26did%3D21534&ei=RLUSUY_IGcfkswag1IHwBQ&usg=AFQjCNHS--

[IgYYvfiSABxbLdM1QNmYs94Q&bvm=bv.41934586,d.Yms&cad=rja](http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=stalking%20statistiky&source=web&cd=14&ved=0CD4QFjADOAo&url=https%3A%2F%2Fis.cuni.cz%2Fstudium%2Fpredmety%2Findex.php%3Fdo%3Ddown%26did%3D21534&ei=RLUSUY_IGcfkswag1IHwBQ&usg=AFQjCNHS--), užito dne 7. 2. 2013

53. <http://www.mpsv.cz/cs/4228>, Intervenční centra, užito dne 15. 2. 2013

54. Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011 – 2014, dostupné na: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2011-2014.pdf>, užito dne 7. 2. 2013

55. <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=5043> – reakce společnosti na domácí násilí, užito dne 4. 12. 2012

56. <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/formy-domaciho-nasili/>, užito dne 4. 12. 2012

57. <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/myty-o-domacim-nasili/>, užito dne 6. 12. 2012

58. <http://www.rosa-os.cz/o-nas/statistiky/>, Statistická sonda ROSA za rok 2011, užito dne 9. 2. 2013

59. <http://www.stopnasili.cz/verejnost/kampan-proti-dn.html>, Kampaň proti domácímu násilí, užito dne 15. 2. 2013

60. Vargová, B., Vavroňová, M., Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci: Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí, ROSA 2006, dostupné na: http://www.stopnasili.cz/fileadmin/upload/dokumenty/Od_dobreho_umyslu_2008_zlom_text_1.pdf, užito dne 13. 2. 2013
61. <http://www.acorus.cz>.
62. <http://www.bkb.cz>
63. <http://www.domacinasili.cz>
64. <http://www.domacinasili.cz/aktuality/n79-pribyva-tyranych-senioru/>
65. <http://www.domacinasili.estranky.cz>
66. <http://www.elaw.cz/cs/trestni-pravo/198-novy-trestny-cin-stalking-neboli-nebezpecne-pronasledovani.html>
67. <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>
68. [http://www.feminismus.cz/index.shtml?defaultCondsOperator=RLIKE&conds\[0\]\[category.....2\]=%22N%C1SIL%CD%22](http://www.feminismus.cz/index.shtml?defaultCondsOperator=RLIKE&conds[0][category.....2]=%22N%C1SIL%CD%22)
69. <http://www.ic-brno.cz>
70. <http://www.ipravnik.cz>
71. <http://www.julda.cz/2010/02/stalking-co-je-to-stalking-trestni-zakon-o-stalkingu/>
72. <http://www.koordona.cz>

73. <http://www.mvcr.cz/casopisy.aspx>

74. <http://www.nicm.cz/19-listopad-jako-svetovy-den-prevence-tyrani-a-zneužívání-děti>

75. <http://www.persefona.cz>

76. <http://www.profem.cz>

77. <http://www.psychoporadna.cz/cz/clanky/stalking---pronásledování/321.html>

78. <http://www.rosa-os.cz>

79. <http://www.stopnasili.cz>

80. <http://www.slovník-cizích-slov.abz.cz>

81. http://cs.wikipedia.org/wiki/Nest%C3%A1tn%C3%AD_neziskov%C3%A1_organizace

82. http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogický_lexikon/P/Preventivní_aktivity_M%C4%9Bstské_policie_hl._m._Prahy

SEZNAM PŘÍLOH:

PŘÍLOHA P 1: DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P 2: SEZNAM GRAFŮ

PŘÍLOHA P 1: DOTAZNÍK

D o t a z n í k

Dobrý den.

Jsem studentem druhého ročníku magisterského studia Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulty humanitních studií – Institutu mezioborových studií v Brně, obor sociální pedagogika a píší diplomovou práci na téma „Analýza informovanosti veřejnosti v oblasti domácího násilí —, a z tohoto důvodu **Vás žádám o vyplnění mého dotazníku.** *Vámi zvolenou odpověď zakroužkujte u písmena vybrané varianty (pouze jednu nevhodnější odpověď u každé otázky).*

Dotazník je anonymní. Odpovědi slouží výhradně pro potřeby této práce a budou brány za důvěrné. U jednotlivé otázky neexistuje správná ani špatná odpověď, ale vždy jde o vyjádření Vašich názorů na danou problematiku. **Velice Vám děkuji za Váš čas při vyplňování dotazníku.**

1) Pohlaví:

- a) muž
- b) žena

2) Věk:

- a) do 18 let
- b) 18 – 30 let
- c) 30 – 40 let
- d) 40 – 50 let
- e) 50 – 60 let
- f) 60 +

3) Rod. Stav:

- a) svobodný
- b) ženatý/vdaná
- c) rozvedený(á)
- d) ovdovělý(á)
- e) registrované partnerství

4) Bydliště:

- a) obec
- b) městys
- c) město (okresní)
- d) větší město (krajská + hlavní město Praha)

5) Vzdělání:

- a) základní
 - b) střední odborné
 - c) střední s maturitou
 - d) vysokoškolské
-

6) Víte, jak definovat pojem sociálně patologického jevu, který se nazývá domácí násilí?

- a) ano
- b) ne

7) Víte, jak definovat pojem sociálně patologického jevu nazývaného stalking (nebezpečné pronásledování)?

- a) ano
- b) ne

8) Je dle vašeho soudu dostatečně mediálně prezentována problematika spojená s domácím násilím a stalkingem?

- a) ano
- b) ne

9. Víte, co je to intervenční centrum?

- a) ano
- b) ne

10) Jakou formou by měla být veřejnost o této problematice informována?

- a) formou vysílání v televizi a tisku
- b) formou upoutávek na internetu
- c) formou akcí na veřejných místech
- d) formou foto soutěží a výstav

11) Kdo bývá v rámci domácího násilí nejčastěji ohroženou osobou?

- a) muži
- b) ženy
- c) děti
- d) senioři

12) Kdo bývá v rámci domácího násilí nejčastěji násilnou osobou?

- a) muži
- b) ženy
- c) děti
- d) senioři

13) Odkud se dozvídáte nejčastěji informace o domácím násilí?

- a) z médií
- b) z komunikace mezi přáteli a známými
- c) z odborných publikací / vyhledáváním na internetu
- d) zažil(a) jsem domácí násilí

14) Znáte některou z organizací pomáhajících osobám ohroženým domácím násilím?

- a) ne
- b) ano (uveďte příklad)

15) Máte ze svého okolí zkušenost s domácím násilím?

- a) ne, nemám žádnou takovou zkušenost
- b) ano, ale pouze z doslechu od přátel, nebo známých
- c) ano, byl(a) jsem svědkem incidentu, o němž si myslím, že by mohl být domácím násilím
- d) ano, zažil(a) jsem domácí násilí

16) Máte ze svého okolí zkušenost se stalkingem (nebezpečným pronásledováním)?

- a) ne, nemám žádnou takovou zkušenost
- b) ano, ale pouze z doslechu od přátel, nebo známých
- c) ano, byl(a) jsem svědkem incidentu, o němž si myslím, že by mohl být stalkingem
- d) ano, zažil(a) jsem stalking osobně

17) Myslíte si, že mají význam preventivní akce a besedy na téma domácího násilí a stalkingu u dětí školního věku a mladistvých?

- a) ano, má to význam na základních školách
- b) ano, má to význam na středních odborných školách
- c) ano, má to význam na středních školách
- d) ano, má to význam na vysokých školách

18) Jaké si myslíte, že jsou tresty v případě odsouzení za domácí násilí nebo stalking?

- a) nízké
- b) adekvátní
- c) vysoké
- d) nedokáží zhodnotit výši trestů

19) Myslíte si, že je legislativa v oblasti domácího násilí a stalkingu dostačující?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokáží zhodnotit

20) Jaký je pro vás rozhovor o domácím násilí, nebo stalkingu?

- a) nepříjemný, nechci o tom mluvit
- b) nepříjemný, ale zvládnou o tom mluvit
- c) i když se jedná o nepříjemné téma, je třeba o něm mluvit co nejvíce
- d) pracuji v oboru, kde se těmito tématy zabývám, takže mi nedělá problém o nich mluvit

21) Pokud byste se dozvěděli, že osoba ve vašem okolí je obětí domácího násilí, oznámili byste to?

- a) ano
- b) ne

22) Pokud byste toto jednání oznámili, komu byste tak učinili?

- a) Policii ČR
- b) některé z pomáhajících organizací
- c) intervenčnímu centru

23) Jakým způsobem byste věc oznámili?

- a) anonymním telefonátem
- b) telefonátem, kdy bych na sebe uvedl kontaktní údaje
- c) elektronickou poštou
- d) osobní návštěvou příslušné instituce

Děkuji Vám za Váš čas. Josef Gráf.

PŘÍLOHA P 2: SEZNAM GRAFŮ

graf č. 1: rozdělení dle pohlaví respondentů	89
graf č. 2: rozdělení dle věku respondentů	89
graf č. 3: rozdělení dle rodinného stavu respondentů	90
graf č. 4: rozdělení dle bydliště respondentů	90
graf č. 5: rozdělení dle dosaženého vzdělání respondentů	91
graf č. 6: definice pojmu domácí násilí	91
graf č. 7: definice pojmu stalking (nebezpečné pronásledování)	92
graf č. 8: mediální prezentace problematiky domácího násilí a stalkingu	92
graf č. 9: znalost instituce - Intervenční centrum	93
graf č. 10: forma informování veřejnosti	93
graf č. 11: ohrožené osoby v domácím násilí	94
graf č. 12: násilné osoby v domácím násilí	94
graf č. 13: nejčastější zdroj informací o domácím násilí	95
graf č. 14: znalost pomáhajících organizací	95
graf č. 15: zkušenost s domácím násilím	96
graf č. 16: zkušenost se stalkingem	97
graf č. 17: význam preventivních akcí u dětí a mladistvých	98
graf č. 18: tresty za domácí násilí, nebo stalking	98
graf č. 19: legislativa v oblasti domácího násilí a stalkingu	99
graf č. 20: rozhovor o domácím násilí, nebo stalkingu	100
graf č. 21: oznámení při zjištění domácího násilí ve svém okolí	101
graf č. 22: rozdělení oznámení dle zvolené instituce	101
graf č. 23: způsob oznámení domácího násilí	102